The University of Jordan Library

הצופה

ב"ה, יום ראשון, ט' תשרי תשל"ו (14.9.1975)
שנה ל"ח — גליון 12051 — המחיר 2.20 ל"י

בטאון התנועה העולמית של המזרחי והפועל המזרחי
מייסד ועורך ראשון: הרב מאיר בר־אילן ז"ל

הוועדה הצבאית הישראלית־מצרית בג'נווה חידשה אמש את דיוניה

דנה בפרטי הנסיגה בגזרה הצפונית בסיני

ג'נווה, 13 (עי"ר, יופי"ע יעי"צ) — ...ועדה הצבאית הישראלית־...ית חידשה במוצאי שבת את ...ה על יישום הסכם ההפרדה ...ג.

...שיבות הקודמות נערכו ביום ו', ...ת לא נערכה ישיבה מחמת קדו־ ...יום.

...שלחת החלה לדון בפרטי הנסי־ ...גזרה הצפונית בסיני, והחליטה ...ל בדיון זה גם את הגזרה הד־ ...ית.

הדיונים על הגזרה הדרומית הוש־ למו כבר קודם לכן.

דחיית הישיבה למוצ"ש — לפי דרישת שר הדתות

סופרנו בקריית ירושלים מוסר כי דחיית הישיבה למוצאי שבת באה בעקבות פנייתו של שר הדתות ד"ר יצחק רפאל לשר החוץ יגאל אלון, אשר דרש ממנו להורות למשלחת ישראל בג'נבה שלא לקיים שום דיו־ נים עם המשלחת המצרית בשבת. ואכן מר אלון נענה לפניית שר ה־ דתות והפגישה עם המצרים התחד־ שה רק לאחר יציאת השבת.

השיחות נסמו על מעמד הבדווים

מקורות יודעי דבר במרכז האו"ם מסרו ביום ו', כי השיחות עוסקות בבעיות קשות, ביניהן השימוש ב־ כביש המוליך לשדות הנפט באבו רודס, מעמדם של שלושת אלפי ה־ בדואים באיזור והזיז הדרכי הגישה אל תחנות ההתראה.

אותם מקורות מוסרים, כי בפגי־ שתם הראשונה היו צוותי העבודה של ישראל ומצרים חלוקים גם לגבי שיטת השיחות. בעוד אשר ישראל הציעה כי ידונו בכל הנקודות, דר־ שה מצרים כי הוסדר קודם כל בעיית אבו רודס.

הפגישה ביום ג' בבוקר, שהיתה הראשונה, נמשכה 45 דקות בלבד, והצוותים נפגשו לאחר מכן בנפרד עם הרולד סונדרס, עוזר שר החוץ האמריקני, אשר בא במיוחד מ־ ארה"ב לג'נווה לתקופת השיחות.

המקורות מציינים, כי ישראל נענ־ תה אתמול ללחץ האמריקני, הנושא החזרת המתקנים של אבו רודס ישוב במהירות ביום ג' וביום ד', לפגוש בקווים העיקריים.

בינתיים לא יכלו הצוותים להגיע לכלל הסכמה ביום ה' לגבי השימוש בכביש החוף, שיהיה בפיקוח האו"ם ובשימוש שני הצדדים.

אש"פ ישדר מתחנה חדשה

ביירות, 13 (עי"ר) — דובר אש"פ אמר ביום ו', כי הארגון יתחיל בקרוב לשדר מתחנת רד־ יו בלתי תלויה שבבעלותו.

הדובר מאגד אבו שראר אמר, כי תחנת אש"פ בקאהיר, אשר נהסגה על ידי ממשלת מצרים, עיסקה „להעברת הוראות סו־ דיות אל הזאים הסודיים שלנו בשטחים הכבושים, נוסף לפ־ ניותינו אל ההמונים שלנו שם".

הדובר אמר כי אש"פ ישדר בקרוב „בתחנה עצמאית עבו־ רת המהפכה הפלסטינאית".

פהמי: אין שום סעיפים סודיים בהסכם הביניים עם ישראל

מצרים תדרוש כינוסה של ועידת ג'נווה עוד בנובמבר

קהיר, 13 (יופי"ע, עי"ר יעי"צ) — שר החוץ המצרי איסמעיל פה־ מי אמר בראיון, שהתפרסם ביום ו', כי מצרים תקרא לכינוסה מ־ חדש של ועידת ג'נווה לקראת סוף ...ש נובמבר.

...אין שנתפרסם בעתונים „אל ...ר" ו„אלקבס" הכוויתי, אמר ...פהמי, כי ארצו תקבל בברכה ...הסכם הפרדה בחזית רמת הגולן, ...כי היא תוכל להשיג הסכם כי

...התחון המצרי אמר, כי ההסכם ...ה בין מצרים לישראל, אשר ...בחתימתו של שר החוץ האמ־ ...ריקני קיסינג'ר אינו כולל שום ...ים סודיים.

...בי אמר „אני מציב אתגר ליש־ ...אל לכל צד אחר שימציאו מס־ ...לשהם, המעידים על ההתחי־ ...בויות סודיות אחרות במסגרת הס־ ...הפרדה".

...עם זאת, כי מצרים „יודעה על ...השאיפה ואין לה מה להסתיר". ...אמר פהמי, כי מצרים באמנה לעקרונות החזית הערבי נגד ישראל, ואין לה כל צורך לנהל עסקים עם חברות או מוסדות הכלולים ברשי־ מת החרם.

פהמי אמר כמו כן, כי סאדאת הסכים בגוונה תחילה למשוך את ה־ שיחות על הסכם הביניים, אשר הו־ שג ב־1 בספטמבר, לחמשה חודשים כדי שתהיה שהות להשגת הסכם מק־ ביל ברמת הגולן.

בהתייחסו לביקורת על ההסכם, ב־ עיקר מצד הפלשתינאים ומצד סוריה ועיראק, שאל פהמי „האם הם רוצ־ ים, משום שארה"ב הפעילה את כל הלחצים שלה על ישראל כדי להשיג צעד חיובי לקראת שלום ? האם הם היו שמחים יותר, אילו הושג הסכם ההפרדה באמצעות מאמצים סובייטיים ?"

פהמי גם ביטל את הטענות הד־ ערביות נגד התחייבות מצרים לה־ מנע משימוש בכוח נגד ישראל, ב־ אמרו כי התחייבויות כאלה היו כלו־ לות כבר בהסכמי שביתת הנשק ש־ נחתמו לאחר הקמת ישראל בשנת 1948. הוא אמר, כי מדינות ערב טענו תמיד, שהיתה זו ישראל אשר הפרה הסכמים אלה בשנים 1956 ו־ 1967, וכי הצד הערבי תמיד מילא אחרי התנאים של הסכמים אלה.

מצרים תוכל להפסיק פעולת הטכנאים האמריקאים כפי שנהגה כלפי הטכנאים הסובייטיים

רמאש אל מתנוב המזכיר הראשון של מפלגת האיחוד הסוציאליסטי א־ מר כי מצרים תוכל להפסיק פעולת המומחים האזרחיים האמריקאים ב־ סיני „באותה דרך, בה שוחררו המפ־ קידים המומחים הצבאיים הסובי־ טיים".

מתנוב, שדבריו פורסמו בעתוני מצרים, אמר כי בקרוב ייחתם הסכם הפרדה חדש בעניין רמת הגולן עם סוריה. הוא האשים את רדיו בגדאד בהפצת „מידע כוזב" על מצרים.

חוגים מדיניים בירושלים מאשרים

ישראל התחייבה בפני ארה"ב „שלא לסרב" למו"מ עם סוריה על „נסיגה מסויימת" בגולן

מאת סופרנו יונה כהן

חוגים מדיניים יודעי דבר בירושלים אישרו אמש באו־ זני סופרנו כי בהסכם ההבנה בין ישראל לבין ארה"ב אמ־ נם קיימת התחייבות שלא ל־ סרב לפתוח במשא ומתן עם סוריה בדבר „נסיגה מסויי־ מת" בגולן.

בינתיים אין התחייבות על הת־ אריך לפתיחת מו"מ כזה, אבל דובר שבהסכמת סוריה תסכים ישראל ש־ המו"מ עמה יפתח „בתאריך לא ר־ חוק".

יחד עם זאת, ציינו החוגים, הוב־ הר היטב לד"ר קיסינג'ר שהאפש־ רויות לנסיגה נוספת מהגולן „מוג־ בלות ביותר", וכאן באה ההוספה שבהגדרה הנצוטה עתה: „סייגים קוסמטיים בקו". ד"ר קיסינג'ר הב־ טיח שארה"ב לא תלחץ על ישראל לוויתורים לסורים מעבר ליכולתה...

סופרנו מוסיף כי על הבטחה כזו נמסר לכתבים בירושלים בפגישה שלא נועדה לפרסום בשעתה, על ידי צוות השרים למו"מ להסכם ל־ נסיגה נוספת בסיני, בעוד המגעים בעיצומו. היה ברור אז מדבריהם של המדינאים לכתבים שארה"ב אף הבטיחה שאם כתוצאה מקיפאון ה־ עלול להיווצר בשיחות עם הסורים, יחליטו אלה „לחמם את הגבול" ר־ אם במקרה כזה תצטרף מצרים ל־ סוריה „אוטומטית" — תראה ארה"ב בכך הפרת ההסכם מצד המצרים, על כל התוצאות הנובעות ממסקנה זו לגבי התחייבויות צבאיות באי־ זור.

נראה כי עניין ההבטחה הנ"ל לקיסינג'ר להסכמה עקרונית לפ־ תוח במו"מ עם סוריה, הובא לידי־ עת השרים בתאריך מאוחר יותר. לכל יגרום הדבר עיכובים באישור ההסכם עם מצרים. מה שנשאר ל־ ממשלה להחליט, אם אמנם ההב־ טחה בעינה עומדת, יהיה לקבוע תאריך לפתיחת מו"מ עם הסורים אחרי שיעבור חודשי ביצועו של ה־ הסכם עם המצרים, האחר נובמבר שהוא תאריך חידוש המנדט של כוח החירום של האו"ם בגולן.

דיניץ: אין התחייבות לנהל מו"מ עם סוריה

לעומת זאת אמר שגריר ישראל בארה"ב, שמחה דיניץ, כי בהסכם הביניים עם מצרים אין כל התחיי־ בות ישראלית לנהל מו"מ עם סור־ יה.

מר דיניץ שדיבר בשיחה טלפו־ נית מארה"ב בתכנית „השבוע" ב־ גלי צה"ל אמר עם זאת, שעמדת ישראל בנושא היא ברורה, והיא הודגשה בעובר מספר פעמים, ש־ „אנו מוכנים לנהל מו"מ על שלום עם כל מדינה ערבית המוכנה לכך".

על יחסי ישראל—ארה"ב אמר די־ ניץ כי הם עולים עתה על הפסים הבהנים. לדעתו, אין זה תהליך מ־ היר, „אלא שאנו יוצרים עתה מס־ גרת לשיתוף פעולה כלכלי, צבאי ופוליטי".

להלן אמר השגריר שהוא בטוח, כי ההסדר בין ישראל ל־ מצרים יאושר כולו ע"י הקונגרס האמריקני. אשר לסיוע האמריקני לישראל העיר דיניץ, שאסור לנו לקרוא לסיוע זה, המיועד לבטחונה ועוצמתה הכלכלית של ישראל, כ־ פונקציה ישירה של ההסדר, שכן סייעה ארה"ב לישראל עוד משנת 1951. הדאגה האמריקנית לשמור על ישראל חזקה ועצמאית היא פונק־ ציה של מדיניות ארה"ב באיזור זה מזה שנים.

סקירת מודיעין — בוועדת חוץ ובטחון

ועדת חוץ ובטחון של הכנסת קיי־ מה ביום ו' ישיבה עם ראש אגף מודיעין במטה הכללי אלוף שלמה גזית.

האלוף גזית מסר לוועדה סקירת מודיעין.

„ניו יורק טיימס"

ארה"ב הבטיחה למצרים לעשות „מאמץ רציני" למען מו"מ בין ישראל לסוריה

ניו יורק, 13 (עטפ"יא) — ארה"ב הבטיחה למצרים, כי היא תעשה „מאמץ רציני" כדי לסייע להביא לידי מו"מ בין ישראל ו־ סוריה באמצעות „צינורות דיפ־ לומטיים" — מסר ביום ו' ה„ניו יורק טיימס".

כתב העתון ברנארד גוורצמן ציטט „מקור מהימן ביותר", לפיו קיימים תזכירים שלא פורסמו שבהם הבטחה זו והבטחות אחרות מארה"ב למצ־ רים. הבטחות אלה למצרים הוצגו ביום החמישי לעיון בפני חברי ה־ ועדה ליחסי חוץ של בית הנבחרים האמריקני.

הבטחות אחרות למצרים הכלולות בתזכירים אלה, לדברי העתון, קוב־ עות: אם ישראל תפר את הסכם סיני, תתייעץ ארה"ב עם ממשלת מצרים לגבי הצעדים שיש לנקוט (אותה הבטחה ניתנה גם לישראל). ארה"ב תספק למצרים סיוע טכני ל־ בנייתה ולהפעלתה של מערכת הת־ ראה מוקדמת, אשר תוקם בקצה ה־ מזרחי של מעברי הגידי והמיתלה לאחר פינויים ע"י ישראל.

פורד: הסכם ההפרדה יצמצם את הלחץ להשמדת ישראל

סט. לואיס, 13 (עי"צ) — הנשיא פורד הביע ביום ו' את דעתו ש־ הסכם הביניים בעניין הצד האי סיני יפחית את הלחץ להשמדתה או גי־ רושה של ישראל מהאיזור.

בראיון משודר אמר הנשיא פורד כי יהיה „משגה, אם תחליט ארה"ב לפרוש מהאיזור".

נמשכות ההתנגשויות בלבנון

שניים נהרגו ורבים נפצעו ביום ו' בטריפולי

ביירות, 13 (עי"ר, עי"צ ו־ יופי"ע) — שני אנשים נהרגו ו־ אחדים נפצעו בהתנגשויות אשר ליום ו' בעיר טריפולי, ובביירות שירדו היום משטרות חמושים ל־ אחר הקריה של יריות במשך ה־ הלילה.

אולם בדרך כלל שורר שקט ב־ לבנון, ויחידות הצבא עדיין מחזי־ קות בעמדות באיזור חייץ בין טרי־ פולי המוסלמית לבין העיירה הנוצ־ רית זגורטה המרוחקת ממנה כשמונה קילומטרים.

הפטריארך המארוניטי קרא היום ה־ ממשלה לגייס את כל כוחות הבטחון כדי להפסיק את הקרבות. „אם ה־ צבא לא יתערב עכשיו, מתי יעשה כן ?" — הוא שאל.

הפטריארך אמר, כי היו מקרים ר־ בים של ביזה, יריות, חילול מקומות קודשים והתקפות על אנשי כנסיה.

השמאל יפגין נגד התעכבות הצבא

לבנון ניצבת בפני שביתה כללית ביום ב', (מחר) לפי קריאת מנהיגי השמאל, כדי למחות על התערבות ה־ צבא בצפון המדינה. מנהיגים מוסל־ מיים ונוצריים מתחו ביקורת על ה־ קריאה לשביתה, באמרם שאין לה הצדקה והיא רק תחמיר את המצב.

מקורות משטרתיים בביירות אמרו, כי ננקטו אמצעי בטחון כדי להגן על מתקני חברת הנפט העיראקית בטרי־ פולי ובתי הזיקוק, לאחר שנתקבל איום לפוצצם.

ראש הממשלה של לבנון, ראשיד כראמה, בתוקף תפקידו כשר ההגנה, ישב ראש בישיבה שנתקיימה בלש־ כתו בהשתתפות הרמטכ"ל החדש, גנ־ רל חנא סעיד, וקציני צבא בכירים. בהודעה רשמית נמסר, כי בפגישה נסקר מצב הבטחון.

מצור על תחנות הדלק

בעלי רכב ברחבי לבנון הטילו מ־ צור על תחנות הדלק, שקיבלו אספ־ קה ראשונה של בנזין מזה ימים אח־ דים, ותורים ארוכים של מכוניות חסמו את הכבישים לאורך מאות מט־ רים בקרבת תחנות הדלק. מכליות לא יכלו להגיע לביירות ולערי ה־ דרום, ובמקומות רבים פרצו התכת־ שויות בין נהגים.

בידיעה מאוחרת יותר נמסר כי היום פרצו יריות בפרברי ביירות, והפרו את שביתת הנשק שהושגה בין הסיעות הפוליטיות היריבות כאן התערב הצבא בקרבות.

היריות היו לאורך כביש בין קאר־ נטינה לבין סין אל פיל בעיבורי ביירות, בין שמאלנים לבין אנשי הפלגות הנוצריות.

רדיו ביירות שידר אזהרה לנהגים לא להשתמש בכביש זה. באזורים אחרים ניכרה מהומה רבה, בעקבות ידיעות על חטיפות.

עורך „אל אהרם": ארה"ב וברה"מ פעילות בלבנון

קאהיר, 13 (יופי"ע) — איחסאן עבד אל קודוס, יו"ר מועצת המערכת של העתון „אל אהראם", הזהיר את־ מול את הערבים שלא להתפתות ל־ קריאות הסובייטיות להמשיך את ה־ מלחמה נגד ישראל עד להשגת נצחון צבאי. קודוס גם אמר, כי ברה"מ וארה"ב פעילות באחורי הצדדים ה־ יריבים הנלחמים עתה זה בזה ב־ לבנון.

קודוס האשים את ברה"מ בעידוד עלייתם של יהודים סובייטיים לישר־ אל, והוא אמר כי הרוסים „לעולם לא יספקו לערבים את נשק התקפ־ ה נגד ישראל, כי במקרה כזה הם עלולים להסתבך במלחמה עולמית".

ד"ר רפאל: גם במסגרת הסדר כולל עם סוריה אין להוריד ישובים מרמת הגולן

שר הדתות ד"ר יצחק רפאל, סבור, שגם במסגרת של הסדר כולל עם סוריה אין להוריד יישו־ בים מרמת הגולן.

השר שדיבר ב„יומן השבוע" ברדיו, הביע תקווה, שהממשלה אשר לא הת־ חייבה בפני שום גורם להיכנס למו"מ על הסדר ביניים עם סוריה, תחליט בבהירות שלא להיענות לפניה בנושא זה, אם תבוא. לדעתו, אין כל סיכוי להצלחתו של המו"מ על הסדר ביניים עם סוריה.

השר הביע התנגדותו הנמרצת ל־ הזזת יישובים חדשים שנבנו ברמת הגולן ולהחזרת שטחים שם. לדבריו, שטחי הגולן אינם נחוצים לסוריה, פרט להפיכתם לבסיסי תוקפנות נגד ישראל. „הסורים רוצים לרכב עליהם כמו לפני מלחמת ששת הימים", אמר השר.

עופר: תמורת ביטול מצב מלחמה אפשר להזיז יישובים ברמה

שר השיכון, אברהם עופר, סבור כי תמורת ביטול מצב המלחמה בין ישראל לבין סוריה, על בסיס של הסדר כולל, על ישראל להוותר על שטחים ברמת הגולן, לרבות הזזת יישובים חדשים שהוקמו שם.

השר עופר שדיבר אף הוא ב„יומן השבוע" ברדיו ציין עם זאת, שאינו רואה מקום לפשרות טריטוריאליות ברמת הגולן במסגרת של הסדר בינ־ יים, באשר ההבדלים שם קטנים.

אש"פ קורא לפתוח באש על הטכנאים האמריקאניים בסיני

ביירות, 13 (יופי"ע ועי"ר) — הארגון לשחרור פלשתין המשיך היום לנהל מערכה נגד הסדר ה־ ביניים המצרי־ישראלי, בהצהירו כי הנוכחות האמריקאית בסיני היא מהלומה לאומה הערבית וכי „על פועלים והפלאחים מצרים לד־ חות" בנוכחות האמריקאית.

במאמר מערכת שפורסם בבטאון ה־ רשמי של אש"פ, „פלשתין אל תאו־ רה", נאמר: „העם המצרי שהקריב אלפי קדושים כדי לסכל תכניות אימ־ פריאליסטיות ב־20 השנים האחרו־ נות, מסוגל לחסל את הנוכחות ה־ אמריקנית החדשה".

בהגיבו על הצהרות סאדאת, כי הצ־ בת טכנאים אמריקאיים בתחנות התראה בסיני היתה רעיון של סא־ דאת עצמו, כתב העתון:

„הרעיון להזמין אמריקאנים איננו ראוי למדיניות כבוד אלא הוא מזוהה כהלוכה לאומה הערבית כולה".

נכון הוא, הוסיף העתון, כי ארה"ב העמידה את מצרים ב„מצב קשה" ומעוניינת להוביל את הערבים ה־ אחרים למצב קשה דומה. „אולם מי אמר כי פועלים, פלאחים וכוחות מהפכניים מצריים לא יפתחו באש על הנוכחות האמריקאנית כפי שנל־ חמו נגד הנוכחות הבריטית בתעלת סואץ" בשנות החמישים, שאל מאמר המערכת.

קיסינג'ר: גם הקונגרס יוכל להחזיר את הטכנאים

ואשינגטון, 13 (עי"ר, עי"צ, יופי"ע) — שר החוץ האמריקני הנרי קיסינ־ ג'ר הבטיח אתמול שלקונגרס יהיו אותן הזכויות כמו לנשיא פורד ב־ עניין מתן הוראה להחזיר את המש־ קיפים האמריקניים, אשר יוצבו במד־ בר סיני במסגרת ההסכם הישראלי— מצרי החדש.

קיסינג'ר קרא לקונגרס לאשר ב־ מהירות את הצבת הטכנאים על פי בקשת הנשיא פורד. הוא אמר, כי פקודות על סיוע צבאי וכלכלי, הקשו־ רות בהסכמים, יוכלו להידון במועד מאוחר יותר „בקצב יותר רגוע".

עוד אמר קיסינג'ר, שלא ניתנו ל־ מצרים שום התחייבויות של סיוע צבאי.

בהצהרתו גם אישר ד"ר קיסינג'ר מחדש את התחייבות הממשל למה שהוא קרא הסדר „כולל, הכולל את כל התחומים של הסכסוך הערבי— ישראלי". שר החוץ הביע את התקווה, כי ההסכם בסיני „יוכל לפתוח את הדרך להסכמים דומים באיזור".

אלפים הפגינו בסוריה נגד ההסדר

דמשק, 13 (עי"ר) — אלפי סטודנ־ טים, פועלים ואיכרים הפגינו היום בסוריה נגד הסדר־הביניים המצרי— ישראלי ובתמיכה בהחלטת ממשלת דמשק לדחות הסדר זה.

ההפגנות, שנערכו בחלב ובערים אחרות בצפון ובמזרח המדינה, הת־ נהלו בראשותם של מושלים מקומיים ונציגים של מפלגת הבעת השלטת ו־ החזית הלאומית המתקדמת.

הפגנות דומות נערכו בשבוע ש־ עבר בדמשק ובערים אחרות בסוריה.

הנואמים קראו היום למפגינים לפעול לסיכול ההסדר בין מצרים ו־ ישראל.

ממשל פורד מקווה לפשרה בעניין טילי „הוק" לירדן

ואשינגטון, 13 (עי"צ) — ממ־ של פורד מקווה כי תוך 10 ימים תימצא פשרה אשר תאפשר ל־ ארה"ב לספק לירדן את 14 סול־ לות טילי „הוק" אותן דורש חו־ סיין.

נודע, כי חברי קונגרס רבים קיב־ לו בכובד ראש את איומו של חוסיין לבקש טילים מברה"מ, אם ארה"ב לא תספק את הטילים.

אולם, למרות שגילה חוסר פשר־ נות בעניין מספר הסוללות, רמז חו־ סיין כי הוא מוכן לשאת ולתת עם הקונגרס בדבר מקומות הפריסה של הסוללות, וכן לגבי מועד האספקה.

סאדאת יבקר בבריטניה לאחר ביקורו בארה"ב

קהיר, 13, (עי"ר ועי"צ) — נשיא מצרים, אנואר סאדאת, יב־ קר בבריטניה לפני סוף שנה זו, לפי הזמנת הממשלה הבריטית — על כך מסר היום העתון „אכבר אליום".

העתון מציין שהביקור ייערך ל־ אחר שסאדאת ישוב מביקור באר־ ה"ב בחודש הבא.

העתון „אל אהרם" כתב ביום ו' כי מניחים שסאדאת יגיע לוואשינג־ טון ב־26 באוקטובר לשיחות עם ה־ נשיא פורד על הצעדים הבאים ב־ קשר עם יישוב הסכסוך המזרח תי־ כוני בדרכי שלום.

יצוין כי בראיון שפורסם בשבוע שעבר הביע סאדאת את התקווה ש־ יוכל לבקר בארה"ב לפני סוף החודש הבא.

8 אמריקאנים נעדרים באטיופיה

ואשינגטון, 13 (יופי"ע, עי"ר) — בסיס תקשורת של הצי האמ־ ריקני ליד אסמרה שבאתיופיה הותקף בליל שבת על ידי „החזית לשחרור אריתריאה", ושני אמריקאיים נעד־ רים. על כך מסר היום הפנטאגון.

דובר משרד ההגנה האמריקני מסר כמו כן, כי ששה אזרחים אתיופיים שעבדו בבסיס, נעדרים אף הם.

עוד אמר הדובר כי לתחנת התק־ שורת נגרם נזק.

בבסיס מוצבים פחות מ־50 אמריק־ נים. הנעדרים נמנים האחד עם ה־ צבא האמריקני השני עם חיל הים.

נעדר מטוס אתיופי

אדיס אבבה, 13 (עי"ר) — מטוס אתיופי מדגם „די סי־3" שהיה בטיסה פנים־ארצית, נעדר. סבורים כי בין נוסעיו גם צעירה ממערב גרמניה.

דובר חברת התעופה האתיופית אמר היום לכתב רויטר, שהמטוס נעלם ביום ה' בהיותו בטיסה מא־ דיס אבבה לצפון המדינה.

צרפת תפסיק את פיתוחו של מפציץ יירוט חדש

פריס, 13, (עי"ר) — צרפת עומדת להפסיק את עבודת הפיתוח בקשר עם מפציץ היירוט החדש מדגם „מיראז'", שתוכנן לשנות השמונים וזאת בגלל מחסור בכספים — הודעה על כך נמסרה לוועדת ההגנה של בית הנבחרים.

הממונה על מערכות החימוש אמר לחברי הוועדה כי מורגש מחסור ני־ כר בכספים ועל כן אין לבצע את התוכנית בדבר בנייה דגם שני של „אביון דה קומבה פיטור" (מטוס ל־ לחימה בעתיד).

הסתדרות הפוהמ"ז הוד השרון

כוס תנחומים

אנו משתתפים בצערו הגדול של חברנו

הרב המקומי הגאון

ר' רפאל ביטון שליט"א

וכל משפחתו הכבודה שתחי'

על פטירת

האם רוזה ביטון ע"ה

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים, ובמעבדותו הקודשה בהרבצת תורה ימצא ניחומים ולא תוסיפו לדאבה עוד.

מועצת סניף הוד השרון

ברכת תנחומין

משתתפים אנו בצערם ואבלם של כבוד מו"ר הגאון הגדול

רבי אברהם אלקנה כהנא שפירא שליט"א

ר"מ הישיבה וחבר בית הדין הגדול

ואחיו הרב הגאון

מוה"ר שמואל שליט"א

חבר בית הדין בטבריה

והרה"ג מוה"ר פישל שליט"א

וכל המשפחה הדגולה

על פטירת אמם

מרת הענע רייזל נ"ע

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא יוסיפו לדאבה עוד

בברכת הנחמה ונמה"ש

הנהלת הישיבה המרכזית — ראשית, ר"מים ותלמידיה

מכון „הלכה ברורה ובירור הלכה"

חברי הכוללות

ועדת הבנין

ישיבת ירושלים לצעירים

והמזכירות

תפילה מיוחדת

לעילוי נשמתם של גבורי מלחמת יום הכפורים ליום הזכרון הראשון למלחמה

מחוברת ע"י הרב הראשי לישראל הרב שלמה גורן שליט"א

לפי החלטה מועצת הרבנות הראשית

את התפילה יקרא החזן כשארון הקדש פתוח, לפני תפילה „יזכור" לאחר התפילה הכוללת, יש לזכור תפילה „יזכור" הרגילה לעילוי נשמתם של קדושי כל מערכות ישראל

ה' צבאות אלקי מערכות ישראל, אשר בידך נפש כל־חי ורוח כל בשר איש. זכר־נא לטובה את הנשמות הזכות והטהורות, גבורי האומה, חילי צבא־הגנה־לישראל, שחרפו נפשם על קדושת השם, העם והארץ; בהחלצם חושים בעיצומו של יום הכפורים, להגן על חיינו ומדינתנו, בפני קלגסי האויב שהסתערו על־עבר ונחלתך מצפון ומדרום בחמת רצח העם, באמרם „לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד".

ובנינו היקרים השליכו נפשם מנגד ועמדו כחומה בצורה, ובמסירות־נפש עילאית נגד כל־צר ואויב, ועלו בלהב על מזבח המולדת.

אלקים חיים, אדון הנשמות, המתפאר ברוב עז ותעצומות, העלה אותם חיום של גבורי ישראל אלה וקדושי צבא־הגנה לישראל שנפלו במערכות העם, ולחומי המחתרות שמסרו נפשם על תקומת ישראל. פתח לפניהם שערי שמים להנותם מזיו שכינתך ומטובך הצפון לצדיקים, ככתוב: „מה רב טובך אשר־צפנת ליראיך". במתיבות ובמשכנות מבטחים יזכו לישב עם מלאכי שלום, עד עמידתם לקץ הימין. וקיים בהם חזון מאמרו „בריתי היתה אתו החיים והשלום".

זכר עקדתם ומעשה גבורתם לא יסופו מאתנו לעולמים, ובכותם תגן עלינו שנכתב ונחתם לחיים טובים ולשלום בזה יום־הדין, ולא ישפך דם נקי בקרב ארצנו אשר ה' אלקינו נותן לנו נחלה. ויקויים בנו חזון הנביא: „ויהודה לעולם תשב וירושלים לדור ודור. ונקיתי דמם לא־נקיתי וה' שוכן בציון".

אמן

המדרשה הגבוהה לתורה

רח' ישי 19, שכונת אבו־טור, ירושלים

בתי מדרש

להוראה, לרבנות וללימודי היהדות

מברכת את כל בית ישראל

בברכת

גמר חתימה טובה

שנת גאולה וישועה לכלל ולפרט

מכון הרי פישל

לדרישת התלמוד ומשפט התורה

על כל מחלקותיו:

תחיקה תורנית • בירור הלכה בחקלאות ובתעשיה • ראשונים וכתבי יד • הוראה רבנות ודיינות

רחובות: ר' ישראל אהרן פישל 17

הבוכרים 7

ירושלים

מברך את כל בית ישראל

בברכת

הרמת קרן התורה בישראל וקרן ישראל בעמים

ארגוני המיסיון ממשיכים בציד נפשות

פעילנו ממשיכים בחירוף נפש ובמאבק עקבי ומתמיד — הרחק מזרקורי הפרסומת — להציל נפשות ישראל שנלכדו ברשת המיסיון

הושט ידך לביצור מערכות ההצלה

הרם תרומתך למגבית „כפר נפש"

פעילים יד לאחים:

* ירושלים: יונה 4
* תל־אביב: אלנבי 89
* בני־ברק: בלז 1

חשבוננו בבנק הדואר: 0—42244—4

כל גדולי התורה

הטילו על כל יהודי חוב קדוש לתת בימי הרחמים והרצון

כפר נפשו ונפשות בני ביתו

לביצור הטהרה בארצנו הק'

המרכז הארצי למען טהרת המשפחה

ירושלים, רחוב תנו 11, ת"ד 5067

ירושלים מרחובות ירושלים

هكذا من الاصل

היום

יהודי הארץ והתפוצות באיחודם כאומה אחת ובייחודם כגוי קדוש מכונסים בבתי־הכנסת הערב, ליל כל־נדרי ולמחרתו, יום עבודה ונעילה, ומקיימים ביראה ובאהבה לפני ד' תטהרו. בבכל שנה כן השנה יום של סליחה, מחילה וכפרה בין אדם למקום ובין אדם לחברו ויום חשבון־הנפש בין היחיד מישראל לכלל ישראל בארצו ובגולה. „כי גדול יום ד' ונורא מאוד ומי יכילנו", כדבר הנבואה.

שנתיים אחר מלחמת יום־הכיפורים, שבה נפלו אלפי בנים בקרבות ובה הצילו הבנים בגבורתם ובעקדתם את המדינה ותושביה מחורבן, נעשה הסדר־ביניים ישראל־מצרים שבו סיכוי לרגיעה וסיכון להתלקחות, ובאופק נסיונות להסדרים בשאר הגבולות. לקחי מלחמת יום־הכיפורים הם כוננות מתמדת בתחום הבטחון, אורחות יושר בעבודה ובמשא־ומתן וחיזוק לאמונה ב־נצח ישראל. תשובת היחיד והציבור בנשיאת האחריות הכוללת לשלום המדינה, לבטחון תושביה ולקיום העם כולו, אחריות בימי רגיעה, בימי דיונים על הסדרים ותנאיהם ובימי פקודה.

כל ימות השנה מרבים לעסוק בתוכחה עצמית. היום הם קטיגור וקה סניגור מקומו. לעינינו אור זרוע של בצרון במסירות הנפש, הגנה על הגבולות ושמירה בפנים הארץ. על אף לחצים מדיניים, איומים והתנכלויות מחבלים, תושבי הארץ ממשיכים באורחותיהם כתיקנם ועוסקים במלאכתם, יוצאים לשירות מילו־אים ומוסיפים במשמר האזרחי. בגלוי ובסתר פועלת בחיוניות זו מורשת של „קווה אל ד', חזק ואמץ לבך וקווה אל ד'".

עולם גדול של אמונה ותורה, אהדת־ישראל וארץ־ישראל מגובש בתושבי המדינה, אף בפולמוסים העזים על הדרך, רובם ככולם מכוונים לטובת הכלל.

המוני יהודים מקיימים מצוות, קובעים עתים לתורה, שומרים על שלום הארץ וממלאים אותה באיכותם. החינוך הדתי־תורני לכל דרגיו הוא אחד־מיוחד בעם היהודי כולו. דור צעיר של בני־תורה, מתנחלים ולוחמים, העומד במרכז העניין הציבורי כדמות־העתיד של החברה הישראלית. בקרב אנשי הגות ונפש, המבקשים משמעות חיינו, הולכת ותודרת אזהרת הנבואה: „והעולה על רוחכם היו לא תהיה אשר אומרים נהיה כגויים כמשפחות הארץ". מאורעות חוץ־ופנים ניתצו אליליהם והם פונים מתוך חבלי־רוח אל מסילת אבותיהם.

המגמה לבידוד מדינת ישראל בקרב מדינות־העולם, שגברה בשנה האחרונה, יש בה חזרה על מזימת ההיטלריזם בבידוד עם־ישראל בקרב עמי העולם. זו השנאה ליהודים בכל מקום שהם, בפזורם ובמדינתם. לאחר עשרים ושבע שנות המדינה שנאת־ישראל מוסיפה להתקיים. מסיתים־מלבים הערבים והסובייטים, גוררים אחריהם אפריקנים ואסייתים וגם לא־מעטים מבין עמי אירופה ואמריקה הלטינית. האנטישמיות, שירדה למחתרת אחרי אושוויץ, קמה במסווה של שנאה ל„ציונות הגזענית ולישראל הלאומנית".

יהודי העולם עדים למזימה זו, המלווה מסע־חרם נגד מפעלים יהודיים, ובחלקם מסייעים סיוע כלכלי ומדיני לישראל. הם יודעים היטב, שזו חזית אחת של שונאי יהודים כנגד כל היהודים. הארגונים היהודים בארה"ב פועלים באחרונה בהסברת ערכו של הסיוע האמריקני לישראל גם לארצות־הברית. הקהילות היהודיות באנגליה, צרפת ואיטליה פועלות לבלום את ארגוני־המחבלים בארצות מושבן. איגודים ואישים יהודיים מרבים לכחות כנגד נעילת שערי היציאה בפני יהודי ברית־המועצות. ערבות יהודית הדדית קיימת במידה רבה ומתבטאה בגילויים לא־מעטים של עזרה הדדית.

סכנת טמיעה ונשואי־תערובת האורבת להרבה קהילות מודעת היטב לאנשי רוח והנהגה בעם היהודי. מאמצי־הבלימה כרם צצרו הליכים קשים אלה. ציבור אחד, הוא של שומרי־מצוות, מחוסן בשיעור רב מפני אבדן בגויים, והוא קורא לכל הדואג לקיום היהודי, לספח בחינוך ובחברה תודעת עם־לבדד־ישכון באמונה, בדעת יהדות ובהליכות־חיים.

רגיעה בגבולות הארץ, כשלב ראשון לאפשרות של שלום, מחסום בפני טימוע יהודי העולם בקרב עמי ארצות־מושבם. ועלייה ממזרח וממערב למדינת ישראל. אלה היעדים המרכזיים של עם־ישראל בשנה הבאה, שבהם יהיה חייב לכוון מלוא יכולתו. בעוד שלום של בטחון אינו כולו ברשותנו, הרי המערכה כנגד טמיעה ושמד והמערכה לעלייה גדולה לארץ, הן ברשותנו, רשות העם היהודי כולו. תשובה גואלת, תשובה „שובו אלי ואשובה אליכם". בכוחה להתמודד עם האורבים לקיומנו ולסלקם. תשובה מחוללת נס של „ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם".

יום־הכיפורים בעוצמתו הרוחנית־נפשית, שבו עם נוצר מחדש בבין סגולותיו. ממלא רצון ויכולת לצאת במסע להשגת משאת־הנפש לעצם קיומנו. בהדיפת הטמיעה ובהנעת העלייה ישועה ליהודים וחוסן למדינה. תושבי הארץ בהתעלותם לערכים ולאור־חות יעודיים יהיו דוגמה ליהודי התפוצות ופתוחים לקליטת המוני עולים באחוה יהודית.

כלל־ישראל סלוח, מחול ומכופר, עיניו נשואות לקונו בתפילה שהשנה הבאה עלינו תהיה שנת שלום בגבולות הארץ ובעולם כולו, שנת שובע לכל התושבים, שנה עלייה של רבבות מברית המועצות ומארצות הברית, שנת אהבת־ישראל בכל גילוייה, שנה שבה נהיה ראויים לקיום ההבטחה: „ולקחתי אתכם מן הגויים וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם על אדמתכם וזרקתי עליכם מים טהורים".

קדאפי הקים קרן לקידום אינטרסי הקומוניסטים בים התיכון

לונדון, 13 (עכמ"א) — נשיא לוב קדאפי הקים קרן של 100 מיליון ליש"ט כדי לקיים את האינ־טרסים הקומוניסטיים באיזור הים התיכון — מוסר דויד פלויד ב„דאבלי טלגרף" הלונדוני.

קרן זו תשמש לסייע לארגונים ל־אומנים אירופיים, כולל אולי את הצבא הרפובליקאי האירי ולאומנים בקוטיים.

כמו־כן מוסר פלויד, כי „קרן קד־דאפי" נועדה להיות מתווה מיוחדת כלפי ראש ממשלת בריה"מ אלכסיי קוסיגין, כאשר ביקר ביוני בטריפו־לי.

אחת המטרות העיקריות של הכסף היא לסייע לקומוניסטים האיטלקיים לבצר את מעמדם כדי שיוכלו ליטול חלק בממשלה איטלקית. אז יוכלו ללחוץ למען גירוש חיל הים האמרי־קאני מבסיסו בנאפולי — מטרה חשובה מאוד בעיני הסובייטים.

פלויד מוסר, כי הכסף הלובי מו־עבר במסווה של עיסקות מסחריות גדולות בין איטליה לבין לוב.

בצורה זו תקבל המפלגה הקומו־ניסטית האיטלקית 40 מיליון ליש"ט.

נמסר גם, כי קדאפי מסייע ב־איכונם במאלטה של חברי שני אר־גונים של אנשי גרילה צירוניים אי־טלקיים.

לוב סיפקה מטוסי סילון לטורקיה

אנקרה, 12 (ע"ר) — לוב סיפקה לטורקיה 7 מטוסי סילון אפ־5 אמ־ריקאניים כחלק מעיסקת חבילה צב־אית בסך 16 מיליון שטרלינג, הודיעו היום מקורות טורקיים מהימנים.

בידי הצבא הטורקי נמצאים כבר מטוסי פ־5 אחדים, אבל האמברגו האמריקאי פגע בתכניותיה לעתיד.

המקורות מסרו כי העיסקה כוללת מטוסי סילון וחלקי חילוף. טייסים טורקים הטיסו את הסילונים לארצם בתחילת החודש, ומטוסי תובלה טור־קיים הביאו את חלקי החילוף. הסיוע הצבאי ניתן בצורת מלווה, מסרו המקורות.

לוב וטורקיה פיתחו יחסים הדוקים מאז הפיסגה שנערכה בינואר. לוב גם סיפקה סיוע צבאי לטורקיה בעת הפלישה לקפריסין.

ואשינגטון מכחישה הידיעה בדבר אי מסירת מידע על מלחמת אוקטובר

ואשינגטון, 13 (ע"צ) — מש־רד החוץ האמריקאי הכחיש ב־יום ו' בצורה נמרצת את הדברים שהשמיע ביום חמישי ריי קליין, מנהל לשעבר של שירותי הבינון של משרד החוץ האמריקאי, על ערב מלחמת אוקטובר.

קליין טען בפני ועדה של בית הנבחרים, כי בלילה שקדם לפרוץ המלחמה, ניסה לשווא להזהיר את שר החוץ הנרי קיסינג'ר על המלח־מה המתקרבת ובאה.

קליין הוסיף, כי עוזריו של קי־סינג'ר הדפו לא „להטרידו".

בהודעה שפרסם משרד החוץ נא־מר כי טענה זו „איננה נכונה".

בהודעה נאמר להלן, כי אין כל הוכחה לפיה ניסה מר קליין לבוא במגע עם עוזריו של קיסינג'ר ב־אותו לילה.

נעצר הסופר אנדריי אמלריק

מוסקבה, 13 (ע"ר) — המשטרה הסובייטית עצרה הלילה את אנדריי אמאלריק, מחשובי המתנגדים ל־משטר הקומוניסטי, והודיעה לרעי־יתו כי הוא יוחזק במעצר עד אשר יוכל להסביר מדוע הוא מתגורר ב־מוסקבה בלי רשות.

הגב' גיוסל אמאלריק מסרה ל־עתונאים כי בעלה בן ה־37, שחזר למוסקבה באביב בתום חמש שנות מאסר וגלות, נלקח הלילה מדיר־תם במרכז מוסקבה ע"י 5 אנשי משטרה.

אמאלריק נתפרסם במערב בשל ספרו „האם בריה"מ תוסיף להת־קיים עד 1984 ?", המותח ביקורת חריפה על המשטר הסובייטי וחוזה מלחמה כוללת בין סין ובריה"מ ב־עתיד הקרוב.

ועידת האיגוד הבינפרלמנטארי בלונדון מגנה את ישראל

אבן: ההחלטה מסמך מקומם ונקמני וישראל לא תשים לב אליו

לונדון, 13 (יתפ"ע, ע"ר, ע"צ) — הוועידה השנתית של האיגוד הבין־פרלמנטרי, שהשתתפו בה נציגים מ־75 אומות, הצביעה ב־יום ו' ברוב של למעלה משני שלישים למען גינוי ישראל וקראה לנסיגה מלאה ומיידית מן השט־חים הכבושים.

ההחלטה נתקבלה ב־483 קולות בעד, נגד 215 ו־57 נמנעים. מדינות ערב, הארצות הקומוניסטיות ורוב המדינות הבלתי מזדהות הצביעו יחד כגוש אחד למען ההצהרה האנטי־ישראלית שהוצעה ביוזמה הערבית.

שר החוץ הישראלי לשעבר אבא אבן גינה את ההחלטה כ„מסמך מקו־מם, עויין ונקמני" ואמר כי ישראל „לא תשים שוב לב אליה".

„אנו נדחה את המסמך בבוז", אמר אבן. אבל הוסיף, כי ישראל לא תפ־רוש מן האיגוד. „מן הראוי כי נוכ־חותנו תורגש גם להבא".

דובר אסיפת העם המצרית, סייד מרעי, הגן על ההחלטה למרות הסכם הביניים שנחתם זה לא כבר עם יש־ראל. הוא אמר „החלטה זו נחוצה עד אשר ישראל תפנה פינוי כלא את כל השטחים הערביים". מצרים הצ־ביעה בעד ההחלטה יחד עם מדינות ערב האחרות.

ההחלטה גינתה „פעולות דיכוי של ישראל בשטחים הערביים הכבושים, הפרות זכויות האדם של האוכלוסיה, הפרות אמנת ג'ינבה וכל העקרונות של חוק בינלאומי".

ההחלטה גינתה גם „את הגברת ההשיפות ופעולות התוקפנות נגד מחנות הפליטים, הערים והכפרים של לבנון" והמשך הכיבוש של ירו־שלים המזרחית „מתוך הפרה של כל עקרונות המשפט הבינלאומי".

לפני קבלת ההחלטה הצביעה ה־ועידה ב־508 קולות נגד 190 ו־78 נמנעים למען קבלת נציגים של אש"פ כמשקיפים בוועידה הבאה של האיגוד בסתיו הבא במדריד בשנת 1976.

185 קצינים נעצרו בעקבות הקשר בסודן

חרטום, 13, (ע"ר וע"צ) — נשיא סודאן ג'עפר א־נומיירי ני־לר כי 185 קצינים ואנשי צבא נעצרו בקשר עם ניסיון ההפיכה שנערך בשבוע שעבר.

בהופיעו בפני בית הנבחרים ה־סודאני, שקיים כנס משותף עם ה־וועד המרכזי של מפלגת האחדות הסוציאליסטית, אמר נומיירי כי שישה חיילים הנאמנים לממשלה ו־4 מורדים נהרגו ו־26 חיילים ממשל־תיים ואזרח אחד נפצעו בקרבות.

עוד אמר נומיירי שכל 153 האנ־שים ששוחררו מבית הסוהר על ידי המורדים, פרט ל־10, נעצרו מחדש. הוסיף כי הקשרים יועמדו למשפט „ויתייחסו אליהם בכל החומרה".

הרב ישראל מילר

ועדת הנשיאים אינה מתערבת במדיניות החוץ של ישראל

ניו־יורק, 13 (עכמ"א) — הרב ישראל מילר, יו"ר ועידת הנשי־אים של הארגונים היהודיים ה־גדולים בארה"ב, גורס כי מדיניות החוץ של ישראל היא ענין בלעדי לממשלת ישראל ולעם הישראלי, ואינו רואה סיבה מדוע יתנגד ל־מדיניות החוץ הישראלית.

בהשיבו על האשמות שהושמעו אתמול במסיבת עתונאים, לפיהן אין להנהגה של יהדות ארה"ב מדיניות משלה, והיא לא הביעה את דעותיהם של אותם החוגים היהודיים האמרי־קאניים המתנגדים להסכם הביניים המצרי־ישראלי, הכריז הרב מילר, כי הוא מונחה ע"י הכלל כי „מדיניות החוץ של ישראל מותווית ע"י יש־ראל".

הוסיף: „ראשי הממשל בישראל נבחרו ע"י עמם, אשר סמך את ידיו על ההסכם באמצעות הממשלה וה־כנסת. אין אנו יכולים להצביע כאן (בקרב יהודי ארה"ב) ואפילו יכולנו לעשות זאת, איך יכולנו להבטיח את הגשמת הצבעותינו ? אנו מכירים בריבונותה של ישראל ואף בזכותה לשגות. אם קיימת מדינה יהודית, הרי עליה להתוות בעצמה את מדי־ניותה".

הרב מילר גם הדגיש, כי מרבית החברים בועידת הנשיאים תומכים את ידיהם על הסכם הביניים ועל חלקה של ארה"ב בהסכם זה.

הרב מילר הוסיף, כי ארגונו יכול לנקוט „עמדה בלתי תלויה" בשאלות כגון אספקת טילי „הוק" אמריקאניים לירדן או הענקת מעמד של מדינה מועדפת ביותר לרומניה, אולם „איך יכולים יהודי ארה"ב לומר לישראלים מהיכן לסגת וכמה קים לסגת ?"

שר ההגנה הסורי מבקר באוסטריה

וינה, 13 (ע"ר) — שר ההגנה ה־סורי, מאיור גנרל מוסטפה טלאס פתח ביום ו' ביקור רשמי באוסט־ריה, הנערך לפי הזמנת עמיתו ה־אוסטרי בריגדיר קארל ליטגנדורף.

פקידים אוסטריים אמרו שאין ל־העלות בכלל על הדעת שאוסטריה מדינה ניטראלית תמכור נשק לסוריה.

פורד אינו רואה צורך לחקור מחדש את רצח ג'ון קנדי

דאלאס, 13 (יתפ"ע) — הנשיא פורד אמר היום שהוא לא ראה שום עדות חדשה אשר תצדיק פתיחה מחדש של חקירת ועדת וורן ברצח הנשיא ג'ון קנדי ב־דאלאס לפני 12 שנה.

פורד שוהה קצרות עם עתונאים בנמל התעופה בהגיע מקנזס סיטי לשורה של הופעות פומביות.

כאשר נשאל, אם ועדת וורן, ש־הוא היה חבר בה, צריכה לפתוח בחקירה חדשה כזאת, אמר פורד: „אני חושב כי נתקבלה ההחלטה ה־נכונה, ואני סבור כי לא יהיה זה מן התבונה לפתוח מחדש בחקירה".

פורד שהה בעיר בלי אפודת־מגן

פורד שהה משך חמש שעות ב־דאלאס, עיר שבה נרצח הנשיא ג'ון קנדי, אולם התעלם מעצותיהם של אנשי הביטחון שביקשו ממנו ללבוש אפודת מגן.

אתמול, בעת ביקור פורד בקנזס סיטי, הבחין שוטר באדם מצויד באקדח באולם בו עמד הנשיא ל־שאת את דברו. אולם כאשר נערך חיפוש, לא הצליחו אנשי הביטחון לגלות את עקבותיו של האיש.

שר החוץ הסורי קיבל את השגריר הסובייטי

דמשק, 13 (ע"צ) — שגריר ברי־ה"מ בסוריה, נור־אדין מוחידינוב, נתקבל היום על ידי שר החוץ הסורי, עבדל חלים חאדאם. לא נמסר דבר ממקור רשמי על תוכן השיחה.

רומניה פתחה קו אוירי ללוב

בוקרשט, 13, (יתפ"ע יע"ר) — חברת התעופה הרומנית „טרומ" פ־תחה קו אווירי המחבר את בוקרשט עם טריפולי בירת לוב פעם בשבוע — על כך מסרו היום עתוני בוק־רשט.

חברת התעופה הרומנית מקיימת קשר אווירי ישיר עם 7 בירות ער־ביות.

יצויין, כי פתיחת קו האוויר ה־חדש באה שבועיים לאחר שלשכת החרם הערבית הודיעה של החלט־תה לכלול את „טרום" ברשימה ה־שחורה.

בגלל ארבע מלים הד"ש הנשיא פורד להחזיר חומר סודי מוועדת הקונגרס

ואשינגטון, 13 (יתפ"א, ע"ר וע"צ) — ארבע מילים גרמו ל־עימות רציני בין הבית הלבן ובין ועדת חקירה בסנט הקונגרס לאחר שהממשל דרש ביום ו' כי ועדת בית הנבחרים, החוקרת את פעולות סוכנות הביון המרכזית האמריקנית, תחזיר מיד את כל המסמכים הסודיים שהומצאו לה על פי דרישת בית המשפט על ידי הבית הלבן.

וסוכנות הביון המרכזית אישרה פרסום כל החומר, פרט ל־4 מילים, אולם מילים אלה — לדברי המנהל ויליאם קולבי — „חשובות במידה מספקת" כדי להצדיק את הפסקת עבודתה של הוועדה.

הנשיא פורד, אשר נשאל ב־ענין זה כאשר נהה בנמל התעו־פה של סנט לואיס, אמר כי החומר ניתן לוועדה בתנאי ש־חבריה ימלאו אחר ההסכם אשר יקבע מה יוכל להתפרסם ומה לא.

„למרבה הצער נקטה הוועדה פעולה שלא בהתאם להסכם", אמר הנשיא פורד לעתונאים. „לדעתנו יש גם הפרה הסכם, ואני סבור כי נהגנו כיאות כאשר דרשנו את החזרת החומר".

בדו"ח השנתי של ארגון „אמנסטי אינטרנשיונל"

ראש הקהילה היהודית בביירות שנחטף לסוריה - עונה קשות בכלא דמשק

לונדון, 13 (עכמ"א) — לארגון „אמנסטי אינטרנשיונל" נודע, כי אלברט אליה, ראש הקהילה ה־יהודית לשעבר בלבנון שנחטף מביירות בספטמבר 1971, הוחזק לפני אוגוסט 1973 במרכז החקי־רה „אל ראודה" בדמשק, שם שהה ממש את כספו והוקוהו על כפות רגליו („פאלאקה") — נאמר בדו"ח השנתי של „אמנסטי אינטרנשיונל" המתפרסם היום.

בדו"ח גם נמסר, כי ממשלת דמשק מוסיפה להכחיש כי מר אליה כלוא בסוריה.

אליה הוא אחד משלושת אסירים יהודיים ש„אומצו" ע"י הארגון ש־מרכזו בלונדון. הארגון מציין כי שני האסירים האחרים היהודים ניסים קאטרי ויוסף סוויד, שוחררו ביולי 1974, בלי שהועלו האשמות כלשהן נגדם. „אמנסטי" מוסר, כי קיבל מידע לפיו עורר מצבו הנפשי של סוויד, והוא צולע עתה כתוצאה מהפגיעות בו בעת מעצרו.

הדו"ח של „אמנסטי", כוסר על הפרות של זכויות אדם ב־107 ארצות ומפרט את פעילותו של הארגון.

מצבה של יהדות סוריה

על מצבה של יהדות סוריה מוסר הדו"ח:

„אמנסטי סבורה שמצבה של יה־דות סוריה הוקל במעט. אחדות מן ההגבלות, כגון העוצר והאיסור להת־רחק יותר משני ק"מ וחצי מן הרובע היהודי בלי רשיון מיוחד, מופעלים עתה כנראה בפחות קפדנות.

הדו"ח גם מוסר כי נודע לו ש־יהודים מסויימים הורשו לעזוב את סוריה לצמיתות, ושמע כי ל־4 יהו־דים אחרים הותר לעזוב ב־4 החוד־שים האחרונים.

בקטע על הנעשה בישראל, מוסר הדו"ח כי בשנה שעברה העלה „אמנסטי" במכתב לשלטונות ישראל מספר פרשיה של מצערים בישראל. הארגון קרא לישראל לשים קץ לנוהג של גירוש תושבים מהשטחים הכבושים, וביקש ממנה להתיר את שובם לבתיהם של אלה שגורשו ב־עבר.

בפנותו למצרים, מצביע הדו"ח על ביקורת גוברת כלפי ממשלת מצרים, ביחוד מצד הפועלים, כ־תוצאה מן האינפלציה ומדיניות ה־חוץ.

לנוכח האופוזיציה הגוברת עצרו השלטונות המצריים אנשים רבים בכל חוגי האוכלוסיה.

המדור על עירק דן בעיקר בצעדי דיכוי נגד המיעוט הכורדי. הדו"ח מציין כי „בשנה שעברה היה מספר מדאיג של הוצאות להורג של כור־דים" מאז אפריל אשתקד.

המדור על בריה"מ מזכיר את הה־ערבות „אמנסטי" לטובת ד"ר מיכאל שטרן, אך הוא מתרכז בעיקר ב־מתנגדי משטר לא־יהודיים.

עיתון כוויתי: ארה"ב מציעה לערבים נשק שהיה באמברגו

כוויית, 13, (ע"צ) — בעקבות חתימת הסכם הביניים, הודיעה ארה"ב לכמה ממדינות מזרח תיכו־ניות שהן יכולות מעתה לקבל נשק אמריקאני שעד כה היה נתון תחת אמברגו — זאת מסר היום העתון הכוויתי „אל ואטאן".

לדברי העתון קיבלה כוויית הודעה על החלטה זו.

העתון מציין שארה"ב קיבלה הח־לטה זו מאחר שהיא מניחה כי ב־עקבות חתימת ההסכם המצרי־יש־ראלי „הסתיים מצב הלוחמה בין קהיר לישראל וחידוש מעשי האיבה במזרח התיכון הפך למעשה לדבר בלתי אפשרי".

עוד כותב העתון כי כוויית תנהל מו"מ עם ארה"ב על רכישת כמה סוגי נשק, במיוחד מטוסי „פנטום" ו„סקיי־הוק" וטילי „הוק".

ארה"ב מוכנה לעיין באספקת מטוסי „אפ 15" לסין

ואשינגטון, 13 (ע"צ) — דובר מש־רד החוץ האמריקאי אישר אתמול כי ארה"ב תהיה מוכנה „לעיין" ב־בקשה של סין העממית לאספקת מטוסי יירוט מדגם „פ 15", אם תגיש בקשה מעין זו.

הדובר הוסיף עם זאת כי האפשרות שסין תגיש בקשה כזאת היא „היפו־טתית ביותר" וכי לא היו עד כה מג־עים בנושא זה בין פקין לוואשינג־טון.

ההבהרה זו באה בעקבות הצהרה שהשמיע ביום ה' ג'ון הולדריג', סגן ראש משלחת הקישור האמריקא־נית בפקין, כי ארה"ב תהיה מוכנה לעיין בבקשה סינית לאספקת מטוסי „פ 15".

סין עומדת לכונן יחסים עם השוק המשותף

בריסל, 13 (יתפ"ע) — סין עומ־דת לכונן יחסים רשמיים עם השוק האירופי המשותף — זאת אמר את־מול דובר של השוק.

השגריר לי ליאן־פי ימסור את כתב האמנה שלו למר יאנו רומור שר החוץ האיטלקי המשמש עתה כנשיא מועצת השרים של השוק, בטקס ש־ייערך בבנין הראשי של השוק ביום ב'.

שלושה טרוריסטים וחטוף נהרגו בארגנטינה

בואנוס איירס, 13 (ע"ר) — איש עסקים שנחטף ושלושה אנשי גרי־לה שמאלניים נהרגו ביום ו' בעת קרב שנמשך שמונה שעות ביום לבין המשטרה וחיילים בפרבר של בואנוס איירס. שני שוטרים נפצעו.

הקרב נפתח, כאשר חיילים, השתמשו במרגמות כדי להרוס את הבית ששימש כמחבוא לאנשי ה־גרילה.

איש העסקים היה בן 72 ונחטף ב־12 באוגוסט. בין שלושת הטרו־ריסטים ההרוגים, אשה אחת.

חאלד נסיך סעודיה מעורב בעיסקות שוחד בארה"ב

ואשינגטון, 13 (ע"צ, ע"ר) — הנסיך הסעודי חאלד היה מעו־רב בעיסקה שוחד, בקשר ל־תשלומים ששילמה חברת המ־טוסים „לוקהיד" האמריקאנית ל־איש עסקים סעודי. כך מסתבר מעדות שמסר יו"ר מועצת ה־מנהלים של החברה ביום ו' ב־ואשינגטון בפני ועדה של הסי־נאט.

אחד האחראים למכירות ה־חברה, מר ביל דן, אישר כי איש העסקים עדנאן האשוגי התחלק בחלק הגון של העמלות שקיבל עם הנסיך חאלד, אשר נהג לחתום בראשי תיבות „פ. ק." (פרינס חאלד).

מנהל חברת „לוקהיד" דניאל הוטון אמר לוועדת הקונגרס ב־יום ו', כי החברה שילמה לאיש העסקים הסעודי, במשך חמש שנים, 106 מיליון דולר, מתוך הנחה כי חלק מן הסכום ישולם לפקידי ממשלה כדי לקבל חוזי מכירה של מטוסים.

נהרג מפקד חיל האוויר האיראני

טהרן, 13 (ע"ר ויתפ"ע) — ה־מפקד העליון של חיל האוויר ה־איראני גנרל מוחמד חתאמי, מצא את מותו ביום ו' בתאונה צייורית.

גנרל חתאמי, בן 56, גיסו של ה־שאה מת כאשר הדאון שלו התר־רסק באיזור המערבי של המדינה, כותבים עתוני איראן.

גנרל חתאמי נשא לאשה את ה־נסיכה פאתמה, אחותו הצעירה של השאה הפרסי ב־1959. שנה קודם לכן נתמנה להקיד הפקד העל־יון של חיל האוויר האיראני.

בנו של סלפאק נעצר במוסקבה

מוסקבה, 13 (ע"ר) — משטרת מוסקבה עצרה היום לפנות בוקר את בנו של אחד מפעילי־העליה היהודים הידועים, ואיימה להעי־מידו למשפט באשמת התנגדות לאיש משטרה — מסר אביו.

ולדימיר סלפאק אמר כי בנו אלכ־סנדר, 23, נעצר ברחוב ע"י שוטר בשעה 2.30 לפנות בוקר, בעת שחזר לביתו מביקור אצל ידידים. הוא נעצר כאשר לא היה ביכולתו להציג את תעודת הזהות שלו.

סלפאק־האב ממתין זה יותר מחמש שנים לאשרת־יציאה מבריה"מ — זמן רב יותר מאשר כל פעיל עליה אחר. הוא ובנו כבר ריצו עונשי מאסר של שבועיים, על שמיחו תכו־פות נגד המכשולים שמערימים השל־טונות הסובייטיים נגד הגירת יהודים.

מעצרו של אלכסנדר נערך פחות מחודש ימים לאחר שפעיל עליה אחר באודיסה נידון לשנתיים מאסר במחנה עבודה על פי אשמה דומה. שני צעירים יהודיים אחרים נכלאו זה לא כבר לשלוש שנים, באשמת השתמטות מגיוס.

התפוצצות בתחנת הרכבת בהמבורג מספר אנשים נפצעו

המבורג, 13 (יתפ"ע) — מ התפוצצה היום בתחנת הרכ הראשית של המבורג, וגרמה ל מספר פצועים — מסרה המשט

דובר המשטרה אמר כי הפ הוטמנה בתא להפקדת חפצים בתחנה.

לאחר ההתפוצצות סגרה המש את הכניסה והיציאה לתחנה.

שתי דקות לפני הפיצוץ ה אלמוני בטלפון למשטרה, כי הצבא האדום" מקבלת על עצמה האחריות לפיגוע.

נדחה הדיון על מכירת דגנים אמריקאניים לבריה"מ

מוסקבה, 13 (יתפ"ע, ע"ר) — נציגים אמריקאנים וסובייטים היום ל־48 שעות ישיבה על מכירות דגנים, כדי לאפשר יעצויות נוספות ביניהם, אמר דובר אמריקאי.

הפגישה השלישית בין הצ עמדה להתקיים היום לפני הצה הנציגים אמורים היו לדון ב רות של הסכם לטווח ארוך. יקנו הסובייטים כמויות קבועות דגנים אמריקאניים, אבל הדובר כי הפגישה בין תת־שר החוץ ל לכלכלה צ'רלס רובינזון ובין שר סחר הסובייטי ניקולאי פאטול נדחתה ליום ב'.

הדובר אמר כי אין משבר בשי

דיין: הערבים מצליחים בעזרת קיסינגר יותר מאשר בעזרת הטנקים שלהם

מונרו, לואיזיאנה, 13 (יתפ"ע) — ח"כ משה דיין אמר כי סינגר מצליח יותר מאשר כוחות המזויינים של מצרים החזיר לערבים שטחים שאב להם במלחמה נגד ישראל.

„הערבים מבינים שאין כל עם בפתיחה במלחמה חדשה" מר דיין ביום ו'. „הרבה יותר להם לקבל טריטוריה באמצע קיסינגר מאשר בעזרת כוחות הם המזויינים. הוא פועל לטו בצורה טובה יותר מאשר עשו כוחות והטנקים שלהם".

בהמשך לדבריו, שהושמעו אוניברסיטת לואיזיאנה, ציין ד שישראל הציעה להחזיר שטח גדולים שנכבשו במלחמה הערבים. סירבו להסכים לכך לעשות שלום.

לבנון הגישה תלונה למזכ"ל האו"ם

מרכז האו"ם, ניו־יורק, 13 לבנון הגישה ביום ו' תלונה מזכיר האו"ם קורט ואלדהיים, ב נה ששני ילדים נהרגו ושישה אחרים, ביניהם ארבעה ילדים צעו בהתקפה שערכו ביום ה' ש מטוסים ישראלים על איזור בנ ליה.

באיגרת אל המזכיר הכללי נציג לבנון אדוארד גורה כי בתים נהרסו ונזק רב נגרם ל באיזור בהמלך התקפה שנמש עשרים דקות.

הוא דרש שאיגרתו בענין פנות הישראליה האחרונה" תופ מיסמך רשמי של העצרת ו ומועצת הבטחון.

לנשיא מדינת ישראל וממשלתה
לרבנים הראשיים לישראל
לחיילי צבא הגנה לישראל
לחברי המפלגה הדתית הלאומית
לכל חברינו בארצות הברית
לישיבות בני־עקיבא וישיבות ההסדר
לחברינו בהתנחלויות ובהתישבות
ולכל בית ישראל

שנה טובה ומבורכת
וגמר חתימה טובה

יהי רצון שתהא שנה זו שנת שלום שיגשוג ופריחה
והרמת קרן התורה בארצנו, שנת גאולה וישועה.

הסתדרות המזרחי־הפועל המזרחי באמריקה

משה סייג' — נשיא
הרב ד"ר עמנואל רקמן — יו"ר הועד הפועל
ישראל פרידמן — סגן נשיא אקזקוטיבי

אורי וישעי

מאת הרב יוסף מ. גליקסברג

ראש השנה ויום הכיפורים לא רק ציוני תאריכים הם, לא רק ראשון והאחרון לעשרת ימי התשובה, לא רק יום הכתיבה ויום החתימה, אלא מושגים חובקים זרועות עולם — עולם מחשבה; ראש השנה מסמל עולם של עשיה בריאה ויצירה, ויום הכיפורים — עולם האצילות. לאמור שכל מאבקו הנפשי של אדם מישראל, הינו בין שתי נקודות אלה. תמיד הננו תלויים בין שניהם, ועלינו להשתדל לעלות מדרגת ההתחלה האלוקית, אל נקודת השיא והפסגה, להביא את העולם לנקודת התיקון העליון, בבחינת האצילות, החתימה טובה בחותמו של הקב"ה.

בראש השנה אדם מישראל נכנס ...ין — „כל באי עולם יעברון ל...יך כבני מרון". גם עם ישראל ...נם לדין כאומה כמדינה — „ועל ...דינות בו יאמר" יש להם לישר... סניגורים המזכירים להם את ...זיותיהם, ויש גם הרבה מקטר... כוכירי עון. מה עושה הקב"ה? ...א מחפש את נקודות האור שבנו ...כח מעט מן האור הנפשי הוא ...הו הרבה מן החושך המאפיל, ...ך הוא מאיר לישראל את דרכם ...צי כסא הכבוד, והם זוכים בדין „ה' אורי" בראש השנה. אבל ע...ין אין זו ישועת האדם. אדם נדון ...זור ה' ובחסדו. הוא אור של הס... כפות המאזניים כלפי חסד, של ...חיד ושל הבריאה כולה, שבעטיו ...ן נדונים לכף זכות. הוא דין ע...וסד וחסד שבדין, מבט החסד של ...ורא, מבט כוללני הסוקר את כל ...דדים בסקירה אחת, השוקל ובור... מתנה וסופר את כל מעשי אנוש ...תבולותיו ויצרי מעללי איש, אבל מבט ששתי לעיניים, כשל ב...ודם, הנמשך תמיד אל צד ה...בה שהוא חיצוני מתבירו השם אל הצבע האדמוני התחיב שב...ם, אלא מבט עמוק של היודע ...שבות, חוקר כליות, בוחן לב...ת גולה עמוקות ביום דין, מבט ...ונה לא רק אל התואות אלא גם התלאות, ובזכותם מצדיק צד...יו עשה פלאות. מבט של רח...ם על מי שיסודו מעפר וסופו ...פר ובנפשו יביא לחמו, וכח ע...תו כעלה נובל וכעכן חולף. זהו ...מ של חן וחסד על האדם הנאבק ...בזרת, בקטנותו, במגבלותיו וחפץ ...שות רצון קונו, כזהו אור ה' ...קיף את הבריאה מראשיתה. ד...בא לה זכות קיום המשך בכל ובכל מצב. זהו הטוב שבכות ...ער שבכוח הגנוז לעתים עמוק ...ה, הוק אור ה' מגלהו הדן בד...ע את הכל לכף זכות — ומן ה... — אל הישע — אל אדם ישע ...ואל עולם של ישועה. ישועה ...דשה לא רק להיות מוטה כלפי ...ר ונדון לכף זכות, ישועה היא ...ות והחסד בעצמם וביעיצומם. הכיפורים הנו היום שכולו ד... בו ביום חול האור שבאדם ...ות בנו ומתוסש בנורות, כאותה ...גליה המטמנה בחול ויש לחפש ...ריה הרבה, אלא האור הולך ו...גלה וכובש ושולט בכל, ומגרש ...הו את החושך כולו — יבוקש ...ינו, בטל את עצמו כלפי האור ...ובה. תשועה מהולסת — תשועה ...פם ומלא ההכרה לאדם הנב... בצלם א' — „אתה הבדלת א...ש מראש ותכירהו לעמוד לפני".

ברית נח וברית אברהם

גם את נח באהבה זכרת ותפקדהו — בהביאך את מי המבול (מתפילת ר"ה)

אצל נח נאמר „ונח מצא חן בעיני ה'" אצל אברהם נאמר „ומצאת את לבבו נאמן לפניך" שתי מציאות אבל כל אחת הסיבה לעצמה והעלם בפני עצמו. וכך „מלמדים אותנו חכמינו ז"ל אברהם הוא אחת המציאות שמצא הקב"ה בעולמו ועוד שתיים ישראל ודוד, והכתיב ונח מצא חן ובאה התשובה: נח מצא! הקב"ה לא מצא! לפי דרכנו נפרש, נח מצא חן בעיני ה' להנצל ממי המבול ולהמשיך על ידו את קיום העולם והאדם, בו בזמן שכל דורו השחית והמם וניתק מאור ה' ואבד את זכות קיומו, הרי הוא נדון לזכות והוכה כלפי חסד לתחיה. אכן יש הרבה מן החן בלבטי חיינו ובמאמצינו להתעלות מעל השחיתות ולהמלט מכל מיני חמס ולהרים את חלקנו לבנין העולם ולתיקונו. עולם של עמל יצירה וחסד, יש חן כשיאתנו את צער החיים. צער גידול בנים, וזיעת אפיים של פרנסה. יש חן במאמצים לנווט את ספינת החיים — את תיבת המצפון האנושי — מצפון של אמונה, בתוך הגלים הסוערים של מבול הנסיונות היצרים — הסתר הפנים והמבוכה. והקב"ה מלקט את כל נקודות החן הללו כמלקט שבלים אחת לאחת והופכם לסוכת מגן והצלה על ברואיו, הלא כה נאמר בברית עם נח „וירח ה' את ריח הניחוח ויאמר ה' אל לבו לא אוסיף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם כי יצר לב האדם רע מנעוריו ולא אוסיף עוד להכות את כל חי כאשר עשיתי" (בראשית ח' כ"א) היצר הסורר ומחר ונקודות הריח הטוב שבאדם מכריעות אותו לקיום ולברכה.

כל זאת בכלל „נח מצא חן בעיני ה'"! אבל הקב"ה עדיין ממשיך לחפש את האור הגנוז את כליל הבריאה ושלמותה את האמונה הצ... אמונת השלמים את צלם האלקים המתהלך לפניו במלוא שיעור קומתו ותמימותו, ערכו של החול הרב הוא באבנים הטובות הטמונות ומתנוצצות בתוכו, אבל מצא?! אפשר לומר רק כשמוצאים את האבן הטובה בעצמה שבזכותה הכל חי ומתקיים, שרק היא בלבדה מעידה על יופי היצירה ועל גדולת היוצר. ברית אברהם אינה קשת בענן שאדם נושא עיניו רואה את יופיה, ונשאר מרחוק. ברית אברהם כובשת את האדם עצמו ומורידה את הקדושה מלמעלה למטה מחזון האידיאל להגשמה מלאה. להתהדות עם מלכות ה', זה אברהם שהקנה שמים וארץ להקב"ה ופרש את מלכותו על פני כל. זוהי הדרך שעלינו לעבור בה בין ראש השנה ויוהכ"פ. ממציאות חן בעיני ה' לחיים עד לדרגה שהקב"ה ימצא בנו מה שלבו חפץ ותהא כל הווייתנו נאמנה לפניו ותאירה את החיים בצדק ובמשפט בחסד וברחמים באמונה גדולה, ובדעת את ה'.

בין שופר לשופר

בראה"ש נאמר „יום תרועה יהיה לכם" התרועה הנה בכי היא קול העצבות הרעדה והחרדה התרטה והצער כתהו הקול. והשופר עצמו מהו? שופר אילו של יצחק שופר העקידה, העקידה באה לכפר על קטרוג ושטנה וכך מפרשים חז"ל: „ויהי אחר הדברים האלה והאלקים ניסה את אברהם" „באי אחר הדברים האלה? שהיו המלאכים מקטרגים על אברהם שהוא שמח בלידת יצחק ואינו מקריב להקב"ה קרבנות, כיכ היה ישמעאל מקטרג על יצחק, אמר הקב"ה אם אני מבקש שיקריב את יצחק אינם מעכבים" (מדרש).

העקידה בשום פנים אינה האידיאל של היהדות, להיפך — אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה — זו הקריאה האמיתית. העקידה הנה רק נסיון הוכחה שסיבתם הקטרוג והשטנה על האדם. היא מהווה גילוי זמני של הטוב הגנוז ושל הנכונות הנפשית ובכך תשובתה הניצחת למקטרגים, הם קסיגור וקת סניגור מקומו יהי ה' למשען לו. שופר של עקידה מסמל את הכניעה לרצון הבורא לחשבונותיו ולדרכיו קול זה מכריז: עד שלא נוצרתי איני כדאי ועכשיו שנוצרתי כאילו לא נוצרתי עפר אני! קול התרועה אינו מטרה — הוא אמצעי, הוא שובר את הלבבות ומפשט עקמומית שבלב, ופותח את הלבבות לקלוט קרני האורה „אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון". מטרתו להוביל את העולם לקראת שופר של יום ה' כפורים. שופרו של יובל „והעברת שופר תרועה בחודש השביעי בעשור לחודש ביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם" וקראתם דרור בארץ לכל יושביה... ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו... (ויקרא כ"ה) זהו שופר שכולו שמחה כולו חדות ה' וקולו מבשר את הדרור ואת השוויון ואת החירות. דרור וחירות מכל צער ומכל שיעבוד, מכל מה שמעיק על הלב, ומכל מה שמעיב על הנשמה ואורה. זהו קול שופר הבוקע מאחרית הימים שבהם יתגלה עולמו של הקב"ה בכל יופיו ואצילותו, ויציא לעיני עם שכולו צדיקים את כל מה שנגנז בעבורם באור שבעת הימים, ימים שיתהלך בהם האדם בלי קנאה ותחרות בלי צער וסבל ובלי יצר ושטן. ימים של למעלה מן השמש שיש בהם חדש. חמדת הימים של אלפי שנים שהנם רק פרוזדור לאותו טרקלין של מלכות ה', לא עוד עולם שנדון לכף זכות אלא עולם שכולו זכות כעצם השמים לטהר, קול מאותם קולות ויום מאותם הימים הוא יום ה' כיפורים.

*

נביא התשובה הקורא את הקריאה הגדולה „שובה ישראל עד ה' אלוקיך" נקרא בשמו הושע כי צ"ל הישועה האמיתית המחוללת תלויה בתשובה ובטהרה. עשר הוא מספר שלם המשלים את המעגל, ובאותם עשרת הימים עלינו לעבור את הדרך מתחילת המעשים עד לאחרית הימים. אור ה' הוורח עלינו ביום ראשון של ראה"ש מאיר לנו את המעמקים שעלינו לעלות מהם בשיר המעלות בקדש אל יום הסודרה המחולסת, כי ביום הזה יכפר עלינו מבחוץ ויטהר את לבנו מבפנים ועם נושע בה' ויהיה לה' עולם.

יום ראשון — אחרית הימים

ראש השנה מסמל את יומו הרא...ש של האדם בעולם, „זה היום ...לת מעשיך זכרון ליום ראשון" ...ד עוד נוצר וכבר היה נתון ב...בת, חסד אומר יברא, שהוא ...ל חסדים, ואמת אומרת אל יב... שכולו שקר או אפילו כולו. אומר יברא, ושלום אומר אל ...א! שכולו קטטה, ריב נפשי ...מי וקטטה חיצונית. וכך ביוזן ...על זכותו להברא והקב"ה ה... כלפי חסד והשליך האמת אר... לבל הקטרוג יותר מדי. גם אמת מלאכים עדיין אינה האמת של ...יה. המלאכים מנוחים את ה... לנתחיו ושוקלים לו קלה כח... הינו יוצא לחובה — אל ...א! אולם הקב"ה מלביש לאדם ...זה כתנות אור — מקיפו באור ...ן ומביט עליו במבט כולל מ...לתו ועד סופו. זאת השבתו של ...ה הוא: יברא ויפשפש ויפשפש ...שיו יתלבט ויתנהב, וירד ו... ויוכיח — אי מה ואי שם ב...ן לאור מן החושך.

...רא אלקים — לא את המעשה ה...ך המעשה הנעדר אלא — את אשר עשה בסקירה אחת במבט מסוף העולם ועד סופו — ר... טוב מאד! העצב והרוגה מול ...ופתנות התאוות „פנה לעלבון ...ם עוון להשיט". האור האפילו מעט הוא כנגד הרבה מן החו... ואפילו אם בתו לו לאדם ש...נברא, בכ"ז האיזון האלוקי גש... ושם כתוב: יברא וייזון וויכ...להיים! זהו פירושו של זכרון ראשון! לא כן יום הכיפו... הוא הנו בבואה של האידיאל ...אחרית הימים, ימים שכולם אור שבעת הימים הגנוז שאף עוד לא הגיע לגילוי מושלם. ...ת הימים שהקב"ה צופה להם. ...שהאמת מבצבצת מחדש וצו... מארץ — סוף מעשה במחשבה ...ה. יום שאין בו לא אכילה ו...שתיה לא יצר ולא קנאה ותח... השטן בגימטריה שס"ד, א... יום הכיפורים הוא מעין אותם ...ם ששוב לא יהא בהם כל שטן ...פגע, אלא בשמה טהורה הב... מזיו השכינה, הלובן הטוהר הנשמה מתבער ותהא מעליה כל הזוהמה כל צבע האודם המלא... החיצוני, והיא מבהיקה בטה... להוד ולעמוק כבשעת לקית... מתחת כסא הכבוד. הנה השני ...כולו להיות לבן.

...הראשון ומשה רבנו

...של אדם הראשון אין שנה דומה לשניה, בו ביום הוא ...וגם מתצה לו, אמנם מס... להתקיים — אבל במקום להם ...המתהפכת, יום שיש בו גם ...וגם עצבון הוא תרכב האדם. הכיפורים הוא יומו של משה ...כשירד מן ההר במעמד השלי... הלוחות השנים בידו אותו ה... יום הכיפורים הוא. זהו יום ...הבלתי המחולל יום הת... בין להיות מעשה יד' אדם ...סכתב באצבע אלקים לא עוד ...ום עוד שהאור גנוז תותם אלא שכולו אורה „יהי ברית. משת ...סיני ושני לחות העדות ביד' ברדתו מן ההר ומשה לא יד... קרן אור פניו בדברו אתו". ...אומר — ראש השנה הוא ה' ...של הבריאה באשר היא שם ...לת להתייצב לפני האלקים ...את הסר תיקונו, ואילו יום ...רים — יומו של מתן תורה ...את האדם בכל אבריו מ... לקומתו השלמה ומשיבה אל... על עץ מבגן יאכבו.

מה אומרים רבותינו ז"ל על עניין התורה והארץ

מאת הרב צבי יהודה הכהן קוק

ב' ית, צום גדליה התשל"ו

א.

אין תורה כתורת ארץ-ישראל (ספרי, פרשת עקב)

ב.

חכם הדר בארץ-ישראל ויוצא חוצה-לארץ — פגם, ואע"פ שפגם משובח הוא יותר מכל המשובחים שבמדינות. (אבות דר' נתן פ' כח)

ג.

תלמידי-חכמים שבחוץ-לארץ אינם בני-מקומם. (שבת קמה.)

ד.

מלכה ושריה בגוים — אין לך ביטול-תורה גדול מזה. (חגיגה ה.)

ה.

משום דיתבי בארעא דחשוכא אמרי שמעתתא דמחשכי. (פסחים לד:)

ו.

יציאה לחוץ-לארץ היא הקבר, ודימה מסובבת עלינו ואין בידינו להציל, הן העובדי-כוכבים האוכלים בשרינו, ומכל-מקום היו חבורות וישיבות גדולות, עד שנרקב הבשר, והעצמות נפזרו פיזור אחר פיזור, ומכל-מקום היו עדיין העצמות קימות שהם התלמידי-חכמים שבישראל, מעמידי הגוף, עד שנרקבו העצמות ולא נשאר אלא תרווד* רקב מאתנו, ונעשה עפר, שחה לעפר נפשינו, ואנחנו מקוין עתה לתחית המתים, התנערי מעפר קומי כו', (ישעיה נ"ב), ויערה רוח ממרום עלינו. (לקוטי הגר"א ז"ל, בסוף ביאור הגר"א לספרא-דצניעותא)

ז.

הרוח-ממרום מפורש ביחזקאל פ' ל"ז: והבאתי אל אדמתכם — ואת רוחי אתן בקרבכם, — וישבתם בארץ. ובתלמוד ירושלמי ביכורים פרק ג' הלכה ג': כל ישיבה לא תהא אלא על אדמתך, ובפירש"י נדרים פ"א: מבלי יושב — ישיבה של תלמידי-חכמים.

ח.

החתם-סופר בתשובות חלק יורה-דעה סי' רל"ג: הלא כה דברי יתיב בארעא דחשוכא, ומלין לצד עילאה ממלל ברוח נמוכה, ואולי לכשיגיעו הדברים לארץ נבונה יתעלו ויתקדשו פי שנים, בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכה, ועל דרך זה נתעלה תלמוד בבלי על ירושלמי אחרי שנתקבל שם והיתה הרוחה בדין ובהלכה.

* עי' אהלות פרק ב' משנה ב. ועי' זהר פ' וירא מדרש הנעלם, קי"ג.

עליונות הרוח על החמרנות

מאת מ. טרופר

„לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר ה' צבאות" (זכרי' ד, ו)

אם נעמיק להתבונן בתולדות עם ישראל, בשתי תקופותיהן הגדולות — מראשיתו ועד חורבן בית ראשון ומשיבת ציון ועד חורבן ביתר — נבחין שבכל אחת מהן פעל בעם, בהיקפו ובמעמקיו, איזה רעיון מרכזי גדול ונשגב, שליכד את כל חלקיו והעניק לו כח תנופה והעפלה, כח ליצור גדולות ונצורות, כוח עמידה איתנה והתגברות על כל המכשולים; ואפילו כח לספוג מכות ומפלות, חורבן וגלות, ולהשאר בחיים ועוד לקום ולהתנער מעפר ולהחדש כנשר נעוריו.

הרעיון המרכזי היה מעין בשורה חדשה, קודם כל לעם עצמו, שנבחר ונוער ע"י ההשגחה להתמודד עימה ולהגשימה בחייו, ועם הגשמה — לבשר את הבשורה ליתר העמים, לאנושות כולה.

א

בתקופה הראשונה, הנמשכת כאמור מיציאת מצרים ועד חורבן בית ראשון, היה הרעיון המרכזי אמונת הייחוד, שאליה הגיע העם עם יציאתו מעבדות לחרות באותות ובמופתים, עם התגלות ה' אליו במעמד הר סיני [1] ובניסי הוליכה הארוכה במדבר הגדול והנורא במשך ארבעים שנה. בכח אמונת הייחוד כבש העם את ארצו המובטחת בתנופת מלחמה עזה מידי עמי כנען הרבים והחזקים, עשירי התרבות החמרית, שהתבססה בארץ זה מאות שנים; ולאור אמונתו החדשה התחיל העם לבנות את חייו החדשים בארצו החדשה הישנה ולרקום בה את משטר החיים המיוחד לעם סגולה בארץ סגולה.

וודאי שלא חסרו מכשולים על דרכם, מכשולים עזים, שנבעו מהרגלי עבודה זרה וממידות רעות שדבקו בהם בשנות השעבוד, שהיה לא רק פיסי אלא גם רוחני. [2] אבל המכשולים העיקריים באו מבחוץ: מהתרבות ומהעבודה הזרה של שרידי עמי כנען, ששרדו כידוע אחרי כיבוש יהושע, ושל השכנים עמון ומואב, מדין ופלשת ועוד. ומובן מאליו, שגם מבחינה מדינית וכלכלית ובייחוד מבחינה דתית ומוסרית היו עליות וירידות, שעליהן מסופר בספר שופטים. ברם, הללו רק חשלו את העם והכשירוהו להגיע אח"כ לשיאים שבימי המלכים הראשונים, שאול, דוד ושלמה, ולשיא השיאים — הגשמת הייעוד הנעלה ביותר של אמונת הייחוד: „ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" [3]. ובלשון תפילתו של המלך שלמה: בניית „בית זבול" לקב"ה, שיהא גם „בית תפלה" לכלל ישראל לפרטיו ו„בית תפלה לכל העמים" [4].

אולם, גם אחר שיא שיאים זה, ושמא בעטיו, היו שוב ירידות מדיניות ודתיות ומאבקים פנימיים וחיצוניים עם הנגד המעצמות האליליות הגדולות, אשור ובבל, שהופיעו באופקנו. אז שלחה ההשגחה את השליחים, הנביאים הגדולים, עמוס, הושע ומיכה; ישעי' ירמי' ויחזקאל — בדרך כלל כדי להוכיח ולייסר את העם על הירידה ועל הבגידה באמונה ובאמונות; אבל גם כדי לנחם, לעודד ולחזק לקראת העתיד הקרוב והרחוק המאירים והמזהירים.

כך שלמרות המכות הגדולות והנאמנות, שהוכה העם בשלהי אותה תקופה — חורבן שומרון וגלות עשרת השבטים, חורבן יהודה עם חורבן ביהמ"ק שבמרכזה — הרי בסך הכל בצחה אמונת הייחוד בנצחון מוחלט בקרב העם כמאמר חז"ל [5]: „בימי חנניה מישאל ועזריה נעקר יצר הרע של עבודה זרה." דעה זו מתאשרת ע"י מיטב חוקרי תולדות האמונה בישראל וראשם יחזקאל קויפמן [6].

ואמונת הייחוד, שנתחזקה צורפה ונזדככה בימי המפלות הלאומיות ובימי גלות בבל, שבה והיתה אבן פינה לבניין חיי תורה של העם בתקופתו השניה ומבצר עוז נגד גזירות השמד, שנגזרו באמצעה, ונקודת זינוק לקראת הכיבושים הרוחניים הגדולים, כיבושי הציץ שנכונו לה בסוף אותה תקופה ואחריה.

ב.

התקופה השניה נמשכה כאמור משיבת ציון ועד חורבן ביתר וחתימת המשנה. בתקופה זו היה הנושא המרכזי בחיי העם ובמאבקיו — התורה על שתי צורותיה: שבכתב ושבע"פ. בתורה כפולה זו נתגבשה אמונת הייחוד ובה גם פורטה למצוות רבות ושונות המחייבות את כלל העם ואת יחידיו בחיי יום יום ובכל התחומים. אבל בשעה שבכל ימי התקופה הראשונה היתה התורה רק נחלתם של יחידים מבחורי העם — הכהנים, הלוויים והנביאים — הנה בתקופה השניה היא נהפכה לנחלת רובו ככולו של העם, שעסקו בלימודה ובשינונה, דקדקו מאד בקיומה ומסרו את נפשם עליה בימי גזירות השמד, שרבו באותה תקופה ורבים אף קידשו את ה'.

מפנה חד זה בחיי העם — שנעשו חיי תורה מלאים ושלמים — נתחולל הודות לשלשלת ארוכה של אישי תורה מובהקים, שקמו בדורות ההם ושראו בתורה חזות הכל; והודות למסיבות היסטוריות מיוחדות שהכשירו את הקרקע לכך.

בראש שלשלת חכמי התורה עומדים עזרא ונחמי'. שני מנהיגים דגולים אלה שעלו מבבל ליהודה בעשור השמיני והתשיעי לשיבת ציון על מנת להעלות את היישוב היהודי מהשפל הרוחני, המדיני והחברתי, בו שקעו בראשית בית שני [7] — בכל פעולותיהם ותקנותיהם ובייחוד ב„אמנה" שכרתו העם בהשפעתם „ובאו באלה ובשבועה ללכת בתורת האלוקים... ולשמור ולעשות את כל מצות ה' וכו'" [8] — בכל אלה חוללו את המפנה והניחו את היסוד לחיי תורה ממשיים ומלאים. את מפעלם הכביר חזקו, הרחיבו והעמיקו „אנשי כנסת הגדולה", שבאו אחריהם, ואח"כ ה„סופרים" חכמי התורה בראשות ה„זוגות" ונשיאי הסנהדרין מבית הלל וכל דורות התנאים שעד רבנו הקדוש, חותם המשנה. כי מהי המשנה אם לא פרי הביכורים של עמל דורות, ששקעו בתורה, ובפירושה ובדרישתה, בגדירת הגדרים והסייגים על מנת לשמור מכל משמר על כל הלכותיה והליכותיה.

מה שסייע והכשיר את הקרקע למפנה האמור היא העובדה ההיסטורית המופלאה, שגולי בבל ששבו לארץ ברשיון כורש, שבו אליה אך ורק כדי לחיות בארצם הקדושה ולבנות בירושלים את ביהמ"ק. אך הם לא שבו אליה כדי לשקם בה את עצמאותם המדינית והממלכתית, שנהרסה ע"י נבוכדנאצר מלך בבל. ואכן, המשיכו לחיות בארץ מאז ובמשך כ-400 שנה תוך שיעבוד מדיני, תחילה לממלכת פרס ואח"כ לממלכת יון יורשתה; אם כי תוך אוטונומיא פנימית גמורה בהנהגתם הרוחנית של „הכנסת הגדולה" (אח"כ — הסנהדרין) ושל הכהנים הגדולים. ממילא היו „פטורים" כל אותן מאות השנים מהסערות והסודות הכרוכות במשטר ממלכתי עצמאי, בכינונו כבהחזקתו. יצא איפוא, שכל המרץ הלאומי הרב שנחשף ע"י שוקע כולו ורוכז בחיי התורה, שבה ראו לא רק את עצמיותם, אלא גם את עצמאותם. וכך נתרקמה בין העם לבין תורה הזדהות חזקה, גדילה והולכת, שהעניקה לו את הכוחות העצומים והבלתי נדלים, שיוכל לעמוד במבחנים הגדולים, שבאו עליו בזה אחר זה.

אציין בזה, ובקיצור רב, את העיקריים שבאותם המבחנים:

1. ההתנגשות עם תרבות יוון הגדולה, העשירה והקוסמת, שרוב עמי האזור נכבשו לה וסגלוה לעצמם, זולת ישראל;
2. ההתנגשות האמורה, שהיתה תחילה חפשית נהפכה אח"כ להתנגשות אלימה בחיי התורה וקיום המצוות — גזירות השמד של אנטיוכוס הרשע, שבקשו להעביר את ישראל על דתו ולכפות עליו את תרבות יוון בכח;
3. התנגשויות פנימיות: תחילה בין ה„חסידים" והמתייוונים ואח"כ בין הפרושים והצדוקים;
4. התנגשות מדינית ורוחנית עם האימפריא הרומית, זו שמבחינה מדינית כבשה את כל הממלכות ההלניסטיות והשתלטה עליהן, אך מבחינה רוחנית היא נכבשה ע"י תרבותן האליליה הפילוסופית; ועד מהרה היא ראתה אותה כתרבות שלה, שלפייתים היא נכנעה על כל מדינות שנכבשו לפניה. אמנם בסוף אותה התנגשות נוצחה יהודה פיסית: ירושלים נכבשה ונחרבה, ביתר המקדש חרב שנית ורבבות רבות מהעם נהרגו או נשבו; אך היה התורה של היהדות „לא נוצחה, ואדרבה, אלה גברו ונתעמקו ע"י רבן יוחנן בן זכאי וחכמי יבנה וכו';
5. ההתנגשות הממושכת שהתריפה והלכה, בין היהדות לבין בתה הורגתה, הנצרות, זו שנדחתה ע"י היהדות לחלוטין, אך הצליחה לצשות נפשות רבות בין הגויים האלילים, עד שלבסוף השתלטה אף על הקיסרות הרומית עצמה ונהפכה מדת נרדפת לדת ממלכתית שלמית רודפת ואכזרית...
6. המבחן הקשה והממושך הערלה על כל קודמיו הוא זה שבא אחר הכשלונות הצבאיים של מלחמות היהודים ברומאים ואחר חורבן ירושלים וביתר — הלא הוא יציאת „שה ישראל" לפזורה הגדולה והנוראה בין „שבעים זאבים";

ומה עמד לו לעם בכל המבחנים הללו, אם לא הדביקות העילאית בינו לבין תורתו, עד כדי מסירות נפש ממש על כל מצוה ממצוותיה. הוה אומר, שהתורה על כל צורותיה היתה התוכן העיקרי המזון הרוחני היחידי של חיי בני ישראל בתקופתם השניה, „מעט מראשיתה ועד סופה; ולא עוד אלא שבסוף אותה תקופה יצאה מהם בשורה גדולה לגויים כדמות — הנצרות.

ג.

בדורות האחרונים, החל בדורות ההשכלה והתחייה הלאומית ועד דור השואה ותקומת המדינה, בכל התקופה האחרונה הזאת, הנמשכת זה כמאתיים וחמשים שנה — מה היה בה הרעיון המרכזי, שעיצב ביהודים בכל פזוריהם, מה נתן להם את כח העמידה בכל קשיי החיים ובייחוד מה נתן להם את כח הדחף והתנופה ליצירת התנועות החדשות — החסידות והמוסר, ההשכלה והאימנסיפציא, חיבת ציון והציונות — כל אלו שקימונו והביאונו עד הלום?

על שאלה זו מאד לא קל לענות, כי משהו חדש ומהפכני נתרחש במערך הרוחני של העם בתקופה זו, משהו המתבטא בעיקר ביחסו למורשתו העתיקה ולנחלתו הרוחנית. לא עוד אותו יחס מאוחד ומלוכד לאמונת הייחוד כבתקופה הראשונה ולא עוד אותה דביקות בתורה ובמצוות כבתקופה השניה. אדרבה, ידוע שתנועת ההשכלה גרמה להתרופפות הולכת וגוברת של היחס לאמונה ולמסורת. בעטייה חלקים גדולים והולכים, של העם אף פרקו מעליהם למעשה עול תורה ומצוות, תחילה בסתר ואח"כ בגלוי. טיפוס חדש של יהודים, שההיסטוריא היהודית לא ידעתו מעודה, הלך וגבר בתוך העם היהודי ובכל קהילה יהודית — הטיפוס של היהודי החילוני, שהוא חילוני בהכרה ואפילו באבק בדרך כלל להשלטת החילוניות בחיי הכלל ובפרהסיא היהודית. טיפוס חדש זה של יהודים, שנוצר כאמור ע"י ההשכלה, עבר גם לתנועה הציונית והיווה בה רוב. יהודים חילוניים היו רוב בכל מוסדות „המדינה בדרך" הם מהווים רוב גם במדינה שקמה בע"ה ומתקיימת.

גם חלקי העם שנשארו נאמנים למסורת ולדת, אף הם לא שקטו על שמריהם. בעקבות התמורה האמורה במערך הרוחני של חלק ניכר מהעם ובעקבות התמורות החברתיות והרוחניות בעולם הגדול נתעוררו גם בהם שאלות וספקות בדבר הדרך השיטה לעבודת ה', האם בדרך הכבושה והסלולה שנתקדשה ע"י ה„שולחן ערוך" ביהדות פולין וליטא שמלפני ה„חסידות", או אולי בדרך של מיזוג תורה עם „דרך ארץ", כפי שהורו והגשימו רש"ר הירש, חבריו ותלמידיו? השאלות לא היו תיאורטיות גרידא, אלא מעשיות ובוערות. ופתרונותיהם השונים גרמו לפילוג ולפיצול גם ביהדות הנאמנה: חסידים ומתנגדים, אורתודוכסים ציוניים ואורתודוכסים אנטי ציוניים ועוד.

לאור האמור מתעוררת השאלה, שבתחילת פרק זה, ביתר שאת: במצב מפולג ומפוצל זה של חיי ישראל בתקופה האחרונה, כשנוצרו בה כיווני חיים רבים ותפיסי חיים כה שונים ומנוגדים זה לזה — ובייחוד — הכיוון החילוני — היש למצוא בכל אלה איזה יסוד משותף, מכנה משותף, רעיון גדול ומרכזי, שמזין את כולם ואף מלכדם למרות הפילוג והפיצול?

ועוד שאלה: גם אם נצליח לגלות רעיון שכזה ביהדות של התקופה הנידונה, הנוכל לדבר גם בימינו על איזו בשורה של היהדות לגויים ולא נהיה מגוחכים בעיני עצמנו ולא כל שכן בעיני הגויים?

ד.

עליונות הרוח. דומני, שאם נעמיק בחיי ישראל בתקופתם האחרונה על כל צורותיהם ודפוסיהם, על כל גלגוליהם ונפתוליהם, נמצא גם בהם יסוד משותף ומרכזי, הלא הוא — יסוד עליונות הרוח, בניגוד לעליונות החומר, מטריאליזם בלע"ז. יסוד זה יפתור לנו, קודם כל, כמה חידות קשות, שחידה לנו תקופה זו ותקופת הגלות הארוכה שלפניה.

זה פותר לנו את סוד חידת עצם קיומנו בגלות הקשה ובפזורה הגדולה, במצב של „שה בין שבעים זאבים", פשוטו כמשמעו; קיום המנוגד לכל כללי מדע ההיסטוריא ולכל שיקול וסברא הגיוניים.

זה פותר את החידה, שבאותה תקופה גלות ופזורה, כשנאלצנו לגייס כל טיפה של כח וליח שבתוכנו למען קיומנו הפיסי, עוד נמצאו בנו כוחות למכביר כדי להמשיך ביצירת תרבותנו המקורית, המשך עשיר ורב פירות: תלמודים ומדרשים, פיוט ושירה, פילוסופיא וקבלה, חסידות ומוסר וכו'. וכל זאת מלבד השתתפותנו הרבה ביצירת „התרבות המערבית" על כל ענפיה.

זה פותר לנו את חידת הזהירות של תקופתנו ושל ההיסטוריא האנושית כולה, כיצד יכולנו לקום מאפר משרפות השואה האיומה ולהקים מחדש את מדינתנו ואת עצמאותנו במולדתנו ההיסטורית...

ולבסוף, יסוד זה פותר לנו גם את חידת עמידתנו ואיתנה המדהימה מול אויבים בנפש כה רבים ועצומים שבשכנותנו ושבעולם הגדול. וזאת ועוד. יסוד עליונות הרוח, לפי עצם טבעו, היה טמון וכבוש גם ביסודות המרכזיים שפעלו בשתי התקופות הראשונות של העם — ייחוד האמונה ותורת חיים. אלא שבהיותו

(סוף מעמוד 7)

1. והיה זה העם הראשון בהיסטוריא האנושית שהגיע לאמונה זו, לדעת ריה"ל בהכוזרי מאמר א, סימן צה ריקנ וכן לדעת יחז' קויפמן בספרו „מכבשונה של היצירה המקראית" מע' 52 ואילך. 2. ראה מאמרי „סדר הגאולה בתנ"ך ובתולדותינו", שנדפרסם ב„בשדה חמ"ד", שנת תשל"ג, חו' ח. 3. שמות כה, ח. 4. מלא' ח, יג, כח-נג. 5. שיה"ש רבה ז, י"ג. ראה גם יומא סט: ועיין יז. 6. מכבשונה של היצירה הנ"ל, ע' 125. 7. ראה מאמרי הנ"ל ע' 460. 8. נחמי' י', ל'.

למען הצלת נפש - בערב יום הכיפורים

הרב שמעון גלינצשטיין ז"ל, מזכירו של הרב בתקופת שהותו בלונדון, בימי מלחמת העולם הראשונה, מספר ומתאר מעשה שהיה:

בערב-יום-הכפורים אחרי הצהרים, באה אל הרב משלחת מיהודי מנצ'סטר, בבקשה לפעול להצלת יהודי פליט מרוסיא, שמשפטו נותר להסגירו לממשלת הצאר ברוסיא, ושם כבר נגמר דינו למות, והוא עמד להשלח באניה למחרת היום. כדאי למנוע אסון זה, ויתכן לדרושה השתדלות נמרצת ומאוחדת, מצד הנהגת הרבנות הראשית.

המשלחת הגיעה כבר אחרי תפלת מנחה, קרוב לשעת הסעודה המפסקת. הרב נסע תיכף ומיד עם המשלחת לביתו הפרטי של הרב הראשי.

הנ"ל חשב לתומו שזהו ביקור של ברכה, התחיל להביע את ברכתו בלבביות רבה. אולם הרב הפסיקו, והביע את משאלתו בקיצור נמרץ, שבאו בדחיפות לדרוש ממנו השתתפות בהצלת נפש מישראל, ועליו מוטל החוב לעשות תיכף ומיד את הצעדים הדרושים אצל השלטונות, למנוע אותם מלהוציא לפועל את ההסגרה, ועל ידי כך יקנה את עולמו בשעה אחת, קבלת קדושת-היום.

אכן הנ"ל סירב להתערב בדבר, בנימוק של „דינא דמלכותא דינא". הרב הגיב בהתרגשות עצומה, ודרש בתוקף למלאות את משאלתו, להשתתף בהצלת את מתליה. ברם הנ"ל עמד בסירובו, והרב עם המשלחת נאלצו לצאת ריקם.

עם זאת הלך הנ"ל ללוותם, ועמד על יד המדרגות. הרב שכבר היה במסדרון, חזר ופנה אליו שוב ואמר: „גם מנהיג דתי רשמי, צריך לפשפש במעשיו ולחזור בתשובה, לכל הפחות בערב יום הקודש".

[להאסיר הלקוח למות, עמד רוח והצלה באורח-פלא: באותו מוצאי יום-הכיפורים, ערכו הגרמנים התקפה אווירית אכזרית ונוראה, ולא יכלו להעביר את הפליט-האסיר אל הנמל, והיו מוכרחים לחכות לאניה אחרת שתפליג לאדיסה. בינתים הגישו לשלטונות תעודה מתאימה חתומה על ידי הרב, והדברים השפיעו עליהם, הם החליטו להוציא את העציר לחפשי].

שביתת העשור

הלכות צום יום-הכיפורים, נקראים בלשון הרמב"ם הלכות שביתת העשור, לאמור שביום הכיפורים ישנה לא רק שביתה ממלאכה, אלא גם שביתה מאכילה. כדוגמת שביתת-שבת הבאה להשאיר את האדם במצב של מנוחה, למען יספוג את קדושת היום, כך הרחבה שביתת יום הכיפורים עד כדי להקיף שביתה מאוכל, למען יתמיד האדם להמצא בגובה המקודש של היום הקדוש הזה. וזה לשונו של הרמב"ם בפרק א' מהלכות שביתת העשור הל' ד': „מצות עשה אחרת יש ביום-הכיפורים, והיא לשבות בו מאכילה ושתיה" (עיין שם הלכה ד').

אמנם בתורה נאמר „ועניתם" כיוון שאצל ההמון זה מתקבל בצורת עינוי, אולם הרמב"ם ירד לסוף דעתה של תורה, לרעיון הפנימי הגלום בצום יוה"כ, ובטא את הרעיון בקראו לעינוי שביתה גם מאכל.

כשסיפרו לבעש"ט על סיגופיו של ר' לייב שרה'ס משבת-לשבת, אמר, ר' לייב אינו מסתגף, אלא מרוב דביקותו בה' הוא שוכח לאכול, ואלו בשבת שצריכים לעבוד את ה' באכילה, הוא זוכר יפה שצריך לאכול, מפני שהוא מקיים בזה מצוה.

קדושת היום וכוח כפרתו

יום הכיפורים הוא שבת-שבתון, ועונש המחולל בעבודה או באכילה הוא כרת. אעפ"י שלכאורה היה צריך להיות עונשו סקילה, כמו מחלל שבת? — טעם הדבר הוא מפני שעצם קדושת-היום וכוח-הכפרה שלו, הם עצמם מקטינים את העונש ומעמידים אותו רק על כרת.

מקוה ישראל ה'

למה השווה ר' עקיבא טהרתן של ישראל ביום-הכיפורים למקוה? — המקוה מורכב מן המים הבאים בידי-שמים, ומן הכוח, המחירה, הנעשית בידי-אדם. אף יוה"כ כך: עיצומו-של-יום וגרמתו-תשובתו, זה בא מלמעלה, מתוך הקדוש העליון, ואילו תשובתן של ישראל באה מהם, נעשית בידיהם. ושניהם מצטרפים כאחד לטהר ולהתעלות.

הודאי שמו

במוצאי יום-הכיפורים, תרצ"ד, אמר הרב בין היתר, בשעת הסעודה:

באגדי צם 12 יום, והנה התפרסם מאמר שלו על דבר הצום, והוא מסביר שם שבשעת הצום מחשבתו עוסקת באלקות. „ויאמרו — אומר גנדי — שהאלוקות היא רק דמיון, אם כן אפשר לומר שגם העולם כולו הוא דמיון, ואם כך הדמיון של האלוקות הוא יותר נשגב".

רואים אנחנו — הסביר הרב — שאפילו חסידי אומות-העולם, עושים את מעשיהם לא מתוך ודאות אלא מתוך ספק. ולעומת זה מעלתנו — מעלת עם ישראל — היא, שאנו עומדים במדרגה של תורה שהיא כולה ודאית, לפנינו אין שום ספקות. אנו אומרים: „הודאי שמו כן תהלתו" — שמו ודאי אצלנו.

יום-הכיפור האחד שלנו גדל יותר מ-12 צומותיו של גאנדי!

שיחות הראי"ה (ז')
לוקטו וסודרו ע"י
הרב משה צבי נריה

חסד התשובה

באותה סעודה במוצאי יוה"כ תרצ"ד, שאל הגרי"י הוטנר שליט"א את הרב מדוע מפליג רבינו יונה (ב„שערי תשובה"), ברבותא של חסד התשובה, שהיא עוקרת את מעשה העבירה מעיקרו, וכאילו לא היה, והרי גם במצוות מצינו כן שבתהיה על הראשונה נעקרה מעשה-המצוה מעיקרו, וכל צדקותיו לא תזכרנה (קידושין מ', ב)?

תשובת הרב היתה: לאחר שנתחדש חידוש זה של כח-התשובה במערכת הבריאה, חידוש שהוא למעלה מתפיסת חכמים ונביאים (עי' ירושלמי מכות ד'), היה הכרח להשוות את המדות, ואם מדה זו נקבעה ביחס למעשי-העבירות היה הכרח לקובעה גם ביחס למעשי המצוות.

[ועם זאת ראוי להעיר, שעדיין מדה-טובה גדולה ממדות פורענות, שהרי בתשובה מאהבה, לא רק שהחטא נעקר מעיקרו, אלא ש„זדונות נהפכות לזכויות"].

על שיעורי-אכילה לחולים ביוה"כ

בחוברת „נפש הראי"ה" מאת בנו מרן הרצי"ה קוק שליט"א, שנדפסה בירושלים תרצ"ו, נתפרסם חידוש הלכה יסודי, שנמצא רשום בכתב-יד קדשו, בין החידושים של שולחן-ערוך אורח-חיים:

„על פי הכלל, שחולה שיש-בו-סכנה, עושין לו כל צרכו בשבת — — — צריך לבאר גדרי צריך ואינו-צריך של חולה ביום-הכיפורים. — — — ולפי זה יש לעיין גם כן בדבר השיעורים [שעורי האכילה] לחולה שיש-בו-סכנה. שהרי אם הוא רגיל לאכול כדרכו, הרי הפסק השיעורים ומיעוט האכילה, הוא נגד צרכיו. ובירושלמי שבת שנינו: כל מילתא דעבידין בחולה — עבדין בשבתא, ולפי זה יש לומר שדקדוק השיעורין אינו אלא בחולה שאין-בו-סכנה, שיש לחוש שלא יבוא לידי סכנה, ואין בו היותר צרכיו, אבל בחולה שיש-בו-סכנה יש לומר דכל זה בכלל צרכיו. — — — אמנם מפשטות הפוסקים נראה, שביום הכיפורים גם בחולה שיש-בו-סכנה אומדין את השיעורים ואת הצורך, ומילתא דבפי טעמא היא. — — — ואולי יום הכיפורים חמור משום דהכל תולים אצל אכילה, והחשש רחוק של סכנה יש אצל הכל, אלא דמצותו בכך, על כן לא מקילינן כי אם במה שהוא ממש חשש-סכנה, ולא מטעם צרכים — וצריך עיון".

[בעיקר חידושו של הרב, הקדימו רבו מרן הגאון הנצי"ב ז"ל, בהעמק שאלה שאילתא קס"ז, אות י"ז מהדורת ירושלים תשי"ג — עמ' שי"ז. הגרש"י זוין שליט"א, בספרו מועדים בהלכה עמ' פ"ב, מוסר מעשה-רב: סח לי הרב רבי יהודה לייב דון-יחייא ז"ל, שרבו הגאון ר' חיים סולובייצ'יק ז"ל סיפר לו, כי כשנתקבל לרב בבריסק, הורה לחולים ביום-הכיפורים, שיש בהם סכנה, לבלי להמתין בכדי-אכילת-פרס ולאכול כל-צרכם. חברו עליו חכמי בריסק ושאלוהו: הא כיצד? הרי זה נגד השולחן-ערוך והפוסקים. אולם ר' חיים הראה להם את טעמו ונמקו והדו לו (אמנם למעשה נוהגים הרבנים ומורי הוראות בישראל כבשו"ע).

הרב זוין שליט"א מוסיף בשם הגאון רבי יצחק זאב ז"ל, בנו של ר' חיים, מה היה הנימוק היסודי של ר' חיים: באמר „חולה שיש בו סכנה עושים לו כל צרכיו בשבת" (רמב"ם הלכות שבת פרק ב' הלכה א'). ובאר המגיד-משנה שם הלכה י"ד: „אפילו אין במניעת דבר שעושין לו סכנה". ולפי זה חולה שיש בו סכנה וצריך לאכול, הרי האכילה היא מצריכה. כל מה שאוכל (עד המדה הדרושה לו) מועיל לו, ואיך איפוא ניתן לו פחות-פחות מכשיעור, בשעה שגם היותר מכשיעור, נצרך לו? הכלל: כל מה שיש בו כדי למעט הסכנה הוא מכלל צרכיו, שיום הכיפורים וכל האיסורים נדחים מפניה. והרי לנו הרי תנאי מבי-מתיבתא-רבתא דוולוזין, דמסייעו ליה למרן הרב זצ"ל, אלא שהרב הוסיף הראה פנים גם לדעה האמורה].

חדוות-ד' ומעייני ישועה

מה נהדר היה מראה כהן-גדול, מרן הרב זצ"ל במוצאי יום-הכיפורים. חדוות-ד' מילאה את כל ישותו, ופניו נהרו בהוידוי עילאה. אחרי כובד-הראש ועומק הרצינות של „שמאלו תחת לראשי", של ימי הדין והמשפט, הופיעה הרגשת החדווה של מדת החסד — „וימינו תחבקני" — רוממות הרוח של ימי השש, זמן שמחתנו.

ואמר הרב: על יום-הכיפורים נאמר וזרקתי עליכם מים טהורים, ואנחנו משתדלים ומתאמצים לקלוט טיפי-טהרה, ואילו עם סיום עיצומו-של-יום, כשאנו זוכים לטעום את הטעם המשומר של תשובה מאהבה, ומתקיים בנו „לפני ד' תטהרו", גואים וצוללים או מעינות הטהרה, זורמים הם בעוז ושוטפים את הנפש על גדותיה, מרוממים אותה בזכותם, ומרגישים אז את גודל הישע של יום הכיפורים: — „ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה".

[וראה בלקוטי-תורה לאדמו"ר בעל התניא ז"ל, דרושים לר"ה במאמר תקעו (הראשון) אות ב': — — — בנעילה הוא גמר העליות, והוא זמן גמר הסליחה, ואזי כתיב לפני ד' תטהרו — — — שמזה נמשך ליום-תענית הוא חג הסוכות שהוא זמן שמחתנו, התגלות השמחה, — — — ולכן כתיב ושאבתם מים בששון — — — המשכת גילוי מים טהורים שאמר הכתוב וזרקתי עליכם מים טהורים"].

ובקונטרס תוקפת עולם להרב שריה דבליצקי שליט"א, שהופיע בבני-ברק בשלהי תשל"ה נאמר (עמ' ל"ב):

וגם בדורות האחרונים לאחר שאבדנו את בית מקדשנו ותפארתנו, ואין לנו כהן שיכפר בעדנו וכו', אעפי"כ מצינו ראינו לגדולי ישראל ששמחו מאוד מאוד במוצאי יוה"כ, לאחר גמר עבודתם בקודש, כל אחד כפום דרגא דיליה, בהרגישם בחוש את גודל יקרות ערך היום שעבר עליהם ושאשום כפי הרגשתם, ממש כבולדים מחדש, וכמו כן נבעה שמחה זאת גם מתוך ההרגשה כי רצה ה' את מעשי סדר-עבודת-ישראל-עם-קדושו ביום זה, בסדר-עבודת-הכהן-הגדול הנכנס לפני ולפנים, ועל כן מכאן ואילך בודאי חושבנא-לטב.

וכך כתוב בספר „זכרון לראשונים" הנהגות והנהגות מהגרש"ם אש, ז"ל, עמוד מ"ד: „בליל מוצאי יום הכפורים היה שמח בשמחה רבה ועצומה, ופניו היו מאירים מרוב חדוה וצהלה, ואמר כי אינו מרגיש שום שנה שמחה כמו בעת ההיא". ועל רבנו רשכבה"ג ר' יצחק אלחנן זצ"ל, כתוב בספר „תולדות יצחק" ע' קי"ט: „ומי יוכל לספר צהלת-רוחו ושמחת-נפשו בכל מוצאי יום-הכיפורים, פניו היו מאירות ומשמחות לב כל באי ביתו".

בנין הסוכה בתלמוד הלכותיה

במוצאי יום-הכיפורים, מיד באמצע הסעודה, התחיל הרב ללמוד טור-אורח-חיים הלכות סוכה (סי' תרכ"ה), ואמר: „הרי מפורש בשולחן-ערוך ש„נוהגים מיד במוצאי-יוה"כ בעשיית הסוכה, כדי לצאת ממצוה למצוה", והואיל והסוכה שלנו דפנותיה קבועים כבר (היא היתה חלק מבית-מדרש). עלינו לפתוח בלימוד הלכות סוכה, ולקיים בזה את התחלת בנייתה".

هكذا من الاصل

مكذا من الاحل

עיטורי
סופרים וספרים

שביתת עשור

מאת צבי קפלן

הרב אברהם אבן חן ז"ל — שיום פטירתו הוא יום הכיפורים — היה אוהב להטעים באוזני מאזיני שיחו, כי הרמב"ם מנסח את חובת הצום ביום הכיפורים בניסוח מיוחד: „לשבות בו מאכילה ושתיה". ניסוח מקורי, לכאורה. אף הרמב"ם עצמו אינו מתבטא כך לגבי צומות אחרים, אלא לגבי יום הכיפורים בלבד.

ומעניין לראות כיצד קבוע ניסוח זה בתוך ה־מיבנה הכללי של ספר ה„יד".

ענייני יום הכיפורים חולקו ע"י הרמב"ם ושובצו במקומות שונים בספרו. חובות התשובה והוידוי המיוחדים ליום הכיפורים (נוסף על חיובם הכללי) והכפרה המיוחדת לו, שובצו בתוך „הלכות תשובה" שב„ספר המדע". ועוד מענייני וידוי יום־הכיפורים וסדר התפילה בו — ב„הלכות תפילה" ובנוסח ה־תפילות שב„ספר אהבה". לענייני עבודת יום־הכי־פורים שבמקדש וכל השייך לה ומתמשך ממנה יוחדו „הלכות עבודת יום־הכיפורים" שב„ספר עבודה". ד־אילו להלכות הנוגעות לדברים האסורים ביום־הכי־פורים — דהיינו לאיסור־מלאכה בו ולחמשת העי־נויים שחייבים בו — יוחדו „הלכות שביתת עשור" שב„ספר זמנים".

אותו „ספר זמנים" פותח ב„הלכות שבת". „הל־כות עירובין" שלאחריהן, הן כהשלמה ל„הלכות שבת" ומעניינן. ואחריהן — שוב הלכות של שביתה: „הלכות שביתת עשור" ו„הלכות שביתת יום טוב". ובכן, שלושה סוגי שביתה, המסודרים זה לאחר זה, לפי דרגות חומרתם, מלמעלה למטה: שביתת שבת; שביתת עשור; שביתת יום טוב.

*

בראש מצוותיהן של הלכות שבת, נימנו: „א) לשבות בשביעי; ב) שלא לעשות בו מלאכה". ההלכות עצמן פותחות ואומרות: „שביתה בשביעי ממלאכה, מצות עשה... וכל העושה בו מלאכה ביטל מצות עשה ועבר על לא תעשה".

אף בראש מצוותיהן של „הלכות שביתת יום טוב", שבראשן, מופיע כמה פעמים: „לשבות... שלא לעשות בו מלאכה" — לגבי כל יו"ט ויו"ט. יכן מדו־בר בהלכות עצמן על „שביתת כולן", כל אותם ימים טובים הנזכרים שם. סוג מיוחד של שביתה, על הלכותיה המיוחדות לה מהן שוות להלכות שבת ומהן שונות מהן.

אך קודם ל„הלכות שביתת יום טוב" מופיעות „הלכות שביתת עשור", דהיינו שביתת יום הכי־פורים, שהוא „בעשור לחודש השביעי". ושביתה זו מתייחדת מחברותיה בכך, שהיא כוללת לא רק איסור מלאכה, אלא גם איסור אכילה ושתיה וכן שאר העינויים. הלשון הרמב"ם ב„כותרת־המשנה" ל„הלכות שביתת עשור", בה הוא מונה את מצוות היום הזה המתבארות בהלכות אלו: „א) לשבות בו ממלאכה; ב) שלא לעשות בו מלאכה; ג) להת־ענות בו; ד) שלא לאכול ולשתות בו".

ובהלכות עצמן הוא אומר: „מצות עשה לשבות ממלאכה בעשור לחודש השביעי, שנאמר: 'שבת שבתון הוא לכם' (ויקרא, כ"ג ל"ב). וכל העושה בו מלאכה, ביטל מצות עשה ועבר על לא תעשה... מצות עשה אחרת יש ביום הכיפורים, והיא לשבות בו מאכילה ושתיה, שנאמר: 'תענו את נפשותיכם' (שם ט"ז כ"ט). מפי השמועה למדו: איזה הוא עינוי שהוא לנפש? זה הצום... וכל מי שלא צם בו, ביטל מצות עשה ועבר על לא תעשה... יכן למדנו מפי השמועה, שאסור לרחוץ בו או לסוך בו או לנעול את הסנדל או לבעול, ומצוה לשבות בו מכל אלה, כדרך ששובת מאכילה ושתיה, שנאמר: 'שבת שבתון' (שם, ט"ז ל"א; כ"ג ל"ב) — "שבת" ל־ענין מלאכה (ויש גורסים: אכילה) ו"שבתון" לעני־נים אלו" — דהיינו לעניין ארבעת העינויים הנז־כרים לאחרונה, שגם הללו הם לפי הרמב"ם מדאו־רייתא, „כפי השמועה", כלומר על יסוד מסורת ה־תורה שבעל־פה, אך נדרשת גם מן התורה שבכתב, מ„שבתון" (עי' מגיד־משנה, כסף־משנה ולחם־משנה להלכות שביתת עשור, בראשן). ועל כל פנים, לפי דברי הרמב"ם הללו, הן איסור אכילה ושתיה ביום הכיפורים והן שאר העינויים המחוייבים בו — בכלל שביתת יום־הכיפורים הם. זהו מהותם: שביתה.

והנה ה„מגיד־משנה" וה„לחם־משנה" מציינים את מקור הדברים: יומא ע"ו. אכן מדברי־ברייתא המובאים שם, יש מקור לדברי הרמב"ם שה„עשה" הבא לאסור אכילה ושתיה ביוהכ"פ הוא „תענו את נפשותיכם"; אם כי גם ה„ועיניתם את נפשותיכם" (ויקרא, ט"ז ל"א; כ"ג כ"ז; שם ל"ב; במדבר כ"ט ז') מסייע ללימוד, אך עיקרו הוא מ„תענו" וגו'. אמנם, לכשמדייקים בלשון הרמב"ם, נוכחים לדעת כי דבריו מבוססים גם על ספרא, אחרי, פרק ז'; וכן על הירושלמי, יומא פ"ח ה"א.

*

ממסכת יומא שבבלי (שם) יש מקור גם לדברי הרמב"ם, שהעינויים הנוספים (איסור רחיצה וסיכה וכו') נדרשים מ„שבתון" (ולדעת הרמב"ם זו דרש גמור, ולא „אסמכתא בעלמא" כדעת אחרים — עי' בנו"כ־הנ"ל הנזכרים לעיל). ובכן, יש מקור גם להתבטאותו לגביהם, ש„מצוה לשבות בו מכל אלה". אך מה מקור לביטויו זה גם לגבי איסור אכילה ושתיה ביוהכ"פ — ש„מצוה לשבות בו מאכילה ושתיה"? והרי לפי הלימוד שבגמרא (הן בבבלי והן בירושלמי), ולפי דברי הרמב"ם עצמו, ה„עשה" על זה הוא, „תענו" וגו' — ומניין לו כאן לשון שביתה? — דבר זה אף הוא מקורו בספרא, אמנם לא בפרק הנזכר לעיל מן ספרא־אחרי (ששם נדרש ה„שבתון" כאסמכתא לאיסורי „שבות" דרבנן ב־יוהכ"פ), אלא בזה שלאחריו, בפרק ח', ששנינו שם: „ומנין שיוהכ"פ אסור באכילה ובשתיה וב־רחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המיטה? ת"ל: 'שבתון' — שבות." ומעין זה גם בספרא־אמור פרק י"ד. ושם משמע גם שהלימוד הוא מה־סמיכות: „שבתון הוא לכם — ועיניתם". מכאן, ש„שבתון" זה משמעותו עינוי. אך העיקר לענייננו, שיש לנו כאן דברים מפורשים: „שבתון" נדרש לעניין כל העינויים ואף איסור אכילה ושתיה בכ־ללם.

אמנם, לפי אחת מן הגירסאות בדברי הרמב"ם, שהבאנו לעיל, נדרש איסור אכילה ביוהכ"פ ממה שנאמר בו „שבתון". אכן, מדברי הרמב"ם בספר ה־מצוות, מצות־עשה קס"ד, נראה שהגירסא הנכונה היא: „שבת — לעניין מלאכה". ובמקום ההוא שבס־המצוות, גילה לנו הרמב"ם עצמו את מקורו ללשון שביתה שהוא נוקט בו גם לגבי איסור אכילה ושתיה ביוהכ"פ — שהוא מדברי ספרא הנ"ל, הדורשים את חיוב כל העינויים מ„שבתון".

אלה דברי הרמב"ם בספר המצוות, שם, לפי ה־תרגום העתיק של ר"מ אבן־תיבון: מצוה קס"ד, היא שציוונו להתענות ביום עשירי מתשרי, והוא אמרו יתעלה: 'ועניתם את נפשותיכם'. ובא הפירוש בספרא: 'תענו — עינוי שהוא איבוד נפש; ואי־זהו? זה אכילה ושתיה. וכן באה הקבלה, שהוא אסור ברחיצה, בסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המיטה. והשביתה היא מיוחדת מאלו הפעולות כולם, באמרו: 'שבת שבתון הוא לכם ועניתם את נפ־שותיכם', כאילו אמר, שהחובה היא: השביתה ה־מיוחדת במלאכות; והשביתה המיוחדת במזון ה־גוף וקיומו. ולכן אמר: 'שבתון'. ולשון ספרא: מנין שיום הכיפורים אסור ברחיצה ובסיכה? ת"ל: 'שבת שבתון', כלומר: השביתה תהיה מכל אלה הדברים, עד שיגיע העינוי."

ובתרגומו החדש של ר"י קאפח אנו קוראים: „ה־המצוה הארבע וששים ומאה, הציווי שנצטווינו ל־התענות בעשירי בתשרי. והוא אמרו יתעלה: 'תענו את נפשותיכם'. ובא הפירוש בספרא: 'תענו את נפשותיכם' — עינוי שהוא אבדת הנפש; ואי זה? זה אכילה ושתיה. וכן בא בקבלה, שהוא אסור ב־רחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המיטה, ושהשביתה מכל הפעולות הללו חובה, לפי שנאמר בו: 'שבת שבתון היא לכם ועניתם את נפשותיכם'. כאילו אמר, שחובה בו: השביתה המיוחדת במלא־כות ובעבודה; והשביתה המיוחדת בהזנת הגוף ו־קיומו. ולפיכך אמר: 'שבת שבתון'. ולשון ספרא: מנין שיום הכיפורים אסור ברחיצה, ובסיכה ובתש־מיש המיטה? תלמוד לומר: 'שבת שבתון'. כלומר: השבת (ב' צרויה) כל אלו, כדי שישיג העינוי".

*

יש כמה הבדלים בין שני התרגומים הללו, מהם שיסודם בדרך־התרגום ומהם שיסודם בהבדלי־נוסח־אות שבמקור. אף בתרגום העתיק עצמו יש הבדלי־נוסחאות, כפי שאנו רואים במהדורה המדעית של ר"ח הלר. אך על־כל־פנים, משמעות הדברים היא, ש„שבת" נדרש לעניין איסור מלאכה ו„שבתון" ל־עניין עינויים. אך מה שמעניין במיוחד הוא, ש„שבתון" גלמדת כאן שביתה מ„מזון הגוף וקיומו" (בנוסח ר"מ אבן־תיבון) או מ„הזנת הגוף וקיומו" (בנוסח ר"י קאפח). משמע, שראשית כל למדים אי־סור אכילה ושתיה ביוהכ"פ מ„שבתון"; אלא שיש להבין, שיחד עם זה למדים אנו מ„שבתון" גם שאר עינויים, שאף הם יש בהם שביתה, מכמה צרכי הגוף ויש לומר שגם הם בגדר „קיומו" של הגוף.

ואף שהרמב"ם עצמו, לא רק בהלכות שביתת־עשור, אלא אף כאן בביאור מצוה זו שבספר המצ־וות, אומר בבירור כי איסור „עשה" שבאכילה ושתיה ביוהכ"פ הוא מ„תענו את נפשותיכם" — כדברי ברייתא דיומא הנזכרת ודברי ספרא־אחרי פרק ז' — הרי כאן בספר המצוות, הוא משמיענו תוך־כדי־דיבור, שאיסור אכילה ושתיה ביוהכ"פ נלמד מ„שב־תון" ולא רק שאר עינויים. וזה כדברי ספרא־אחרי, פרק ח; וכדברי ספרא־אמור, פרק י"ד.

ומה שבסוף הדברים לגבי אותה מצוה שבספר המצוות, מובא מ„לשון ספרא" רק חלק מעינויי יוהכ"פ (ואף בזה יש כמה הבדלי־נוסחאות), נראה שזו לשון מקוצרת — ואולי ע"י מעתיקים — וה־מכוון הוא לכל העינויים ובראשם איסור אכילה ושתיה. ומה שנאמר עוד שם בספר המצוות: „כלומר השביתה תהיה מכל אלה הדברים עד שיגיע העינוי" (כלשון ר"מ אבן־תיבון); או: „כלומר: השבת (ב' צרויה) בו כל אלו עד שיושג העינוי" (כלשון ר"י קאפח) — הוא הסבר למה שמשמע מדברי ספרי־אמור הנ"ל, שבסמיכות „שבתון" ל„ועיניתם" נדרש חיוב העינויים ביוהכ"פ; והוא מפרש את משמעותה של דרשת־סמיכות זו: שביתה מכל הנ"ל עד לעינוי.

*

אמנם, יש מן הראשונים המפרשים אחרת בדברי ספרא, אך מדברי הרמב"ם נראה שהוא מפרש כ־מבואר לעיל. ובוודאי שאינו רואה סתירה בין שני הלימודים הללו — מ„תענו" ומ„שבתון" — ששניהם מובאים בספרא ואת שניהם מביא הרמב"ם לעניין איסור אכילה ושתיה ביוהכ"פ. דעתו, על־פי פירושו בדברי ספרא — שבשיטתו הוא נוקט לעניין זה — היא, כנראה, שאם כי יש ללמוד מ„שבתון" גם איסור אכילה ושתיה ביוהכ"פ, אין לנו צורך ללמוד איסור זה מ„שבתון", שהוא רק „ריבוי", כשיש לנו כתוב מפורש: „תענו את נפשותיכם", שמשמעותו איסור אכילה ושתיה. ומשום כך לעניין קביעת ה־„עשה" של איסור זה, הן בהלכות שביתת־עשור ש־בספר ה„יד" והן בספר המצוות, הוא מביא את ה־„תענו" וגו'; ואת ה„שבתון" הוא מביא בהלכות שביתת־עשור לעניין שאר עינויים, שאין ללמדם מן הכתוב אלא באמצעות הריבוי של „שבתון". ועם זאת הוא מציין בספר המצוות, כי מ„שבתון" יש לרבות גם את איסור אכילה ושתיה ביוהכ"פ. ואם כי לגבי עצם האיסור הזה אין צורך בריבוי, שהרי יש על כך כתוב מפורש, מועיל לנו הריבוי של „שבתון" כדי לבאר את מהותו של איסור זה, שהוא כמהותם של שאר עינויי היום: שביתה. אמנם מצינו גם דרכי־דרישה אחרים לכל העניין הזה (עי' יומא ע"ו; ירוש', שם, פ"ח ה"א) ואף הרמב"ם עצמו, בפירוש המשניות שלו (יומא, ריש פרק ח'), נוקט שיטה אחרת בכל העניין אך בספר המצוות ובספר ה„יד" — זו שיטתו. ומשום כך קורא הוא בספר ה־מצוות לכל עינויי יוהכ"פ בשם „שביתה"; ומנסח בספר ה„יד" את ה„עשה" של איסור אכילה ושתיה ביוהכ"פ: „לשבות בו מאכילה ושתיה"; כשם שהוא אומר על שאר עינויי יוהכ"פ: „לשבות בו מכל אלה"; ואת כלל ההלכות בענייני איסור מלאכה ביוהכ"פ וחיובי העינויים בו, הוא קורא בשם „הל־כות שביתת עשור".

לאמור: כשם שיש שביתת־שבת ושביתת־יו"ט, שעניינן שביתה ממלאכה, כל אחת מהן כפי הלכותיה שלה, כך יש שביתת־עשור, שביתת־יוהכ"פ, המקיפה — נוסף על שביתה ממלאכה, כפי הלכותיה שלה, — גם שביתה מאכילה ושתיה רחיצה סיכה וכו' וכו'.

והדבר בא לידי גילוי גם בשאלה המופיעה ב־ספרא בשני המקומות הנ"ל: „יכול תהא שבת בראשית אסורה בכולם?" — דהיינו, שיהיו בה כל העינויים של יוהכ"פ — ובא לימוד מיוחד למעט זאת, מ„שבת שבתון הוא לכם" — „הוא אסור בכולם ואין שבת בראשית אסורה בכולם". בשם שבת בראשית נקראת השבת בלשון חכמינו, כשהם באים להבחין בינה לבין ימי שביתה אחרים — יוהכ"פ ושאר ימים טובים — שהיא מתייחדת מהם בכך, שהיא „קביעא וקיימא" מבראשית. זקוקים אנו אי־פוא ללימוד מיוחד שאין ה' עינויים ביום השבת. אף כאן גילוי לאותו דבר, שעניינם של ה' עינויים הללו — שביתה. ועל כן יש מקום ל„הוה אמינא" שיהיו נוהגים גם בשבת — ובא המיעוט למעט זאת. שונה היא איפוא שביתת יוהכ"פ משביתת שבת ו־יו"ט בהיקף הלכותיה; אך מהותה העיקרית־הפני־מית היא כזו של שבת ויו"ט.

כי לא נועד יום־הכיפורים מעיקרו להיות יום אבל — אלא יום טוב, יום מחילה וסליחה וכפרה, התעלות והתרוממות, היטהרות והתקדשות. השבת מקודשת את שומריה על־פי דרכה שלה, בשביתתה שלה; ימים טובים — בשביתתם שלהם; ויום הכיפורים — בש־ביתותיו שלו, בכלל שביתותיו. גם עינוייו — שביתה הם, כעין שביתת שבת ויו"ט, אך על־פי דרכו שלו: התעלות מעל החומר, התקדשות כמלאכי־השרת — שצריכה לבוא לידי ביטוי בכל ארחות־החיים ש־לאחר מכן: „למען נחדל מעושק ידינו".

*

בזאת ובזאת ליהודינו ורוממותנו. הזה־קן דברי הנביא, שאנו מפטירים בהם ביום הכיפורים שחרית:

— „הכזה יהיה צום אבחרהו, יום ענות אדם נפשו — הלכוף כאגמון ראשו ושק ו־אפר יציע? הלזה תקרא צום ויום רצון לה'? — הלוא זה צום אבחרהו — פתח חרצובות רשע, התר אגודות מוטה וגו'.

זה עניינה גם מהותה של שביתת עשור.

יוהכ"פ במסורת יהודי תימן

מאת הרב אברהם אלנדאף זצ"ל

בעשרת ימי תשובה אפילו המון העם נכנעים, ואין שוחקין ברחובות כשאר ימות השנה. וכל אחד מפש־פש במעשיו וחוזר בתשובה. ואם יקרה שמישהו יתחיל לשחק באיזה היתול, אחרים אומרים לו: „עש־רת ימי תשובה, אסור השחוק וה־היתול!" ורבים, ובפרט בעלי הח־נויות או בעלי המלאכה, אומרים מזמורי תהילים ותחנות מה„אשמו־רות", בעת עסקם במלאכתם, או בעל־פה.

אם יש עני או יתום שדורך אשה ואין ידו משגת לעשות חופה, מש־תדלים לעשות קרוביו ומיודעיו או זולתם להכין לו צרכי יום הנישו־אין. ועושין החופה בעשרת ימי תשובה, כדי להכריע כף הזכות, ו־גם שלא יצטרכו להוצאות מרובות לסעודות שרגילין בשאר ימות הש־נה. כי בעשרת ימי תשובה מקצ־רין, ואין מרבים בשמחות וגיל כ־יתר הזמנים. ואם עשו חופה לפני ראש השנה או אפילו החתן והכלה מתענים בצום גדליה.

שבת שובה נוהגין בכל בתי כנ־סיות, שאחר קריאת התורה, החזן קורא לפני העם פרק מפרקי התוכ־חות והמוסר לעורר העם לתשובה, ולהודיעם מה היא עיקר התשובה, ועד כמה גדול מעלת בעל התשו־בה.

*

בערב יום כיפור בקצת כפ־רים נוהגים להנות זה את זה. למ־של, אם ראובן שוחט כבש בערב ראש השנה, שולח לאוהבו יד או רגל מהכבש לכבוד יום טוב. וכן עושה שמעון, בערב יום טוב סוכות או ערב יום הכיפורים. אך ב־עיר צנעא אין נוהגין כן, רק נו־תנין צדקה יותר משאר זמנים. גם הנשים עושות רקיקין במחבת של חרס ומושחין אותן בחמאה וביצים בעודן נאפות במחבת. ומפני שזה מאכל חשוב שולחות אשה אל רעו־תה ארבעה או חמשה רקיקין (קו־ראין להם מלוח) במתנה בראש השנה, חברתה עושה גם כן בערב יום כיפור, כמובן, או להיפך, ושולחת לה דרך ידידות ושמחת יום טוב.

כל העם משכימים קום באשמורת הבוקר, יותר מבכל יום, ואין נו־הגין לעשות כפרות, ויוצאין אחר תפילת שחרית תיכף לקנות בשר ושאר צרכי יום טוב זה. אמנם מר־בים בצדקה, כל אחד כפי מסת ידו, והדלקת שמן למאור בתי כנסיות, לעילוי נשמות הוריהם או לשם אחד הצדיקים, כגון רבי מאיר בעל הנס ורבי שלום שבזי, זכותם תגן עלינו. אין הולכין לבית הקברות (קוראין לו ביה החיים) בערב יום הכיפורים, כי אם מסתפרים ורוח־צין וטובלים במקוה.

אחר חצות היום מתפללין מנחה בבית הכנסת, לובשין בגדי לבן פשוטים, ואח"כ ממשיכין בסעודה המפסקת כל אחד כפי מסת ידו. א־חר הסעודה לובשים בגדי יקר, ור־בים יש להם בגדי כיפור מיוחדים. ויש שמושחין פניהם וידיהם במי ורדים או שמן אפרסמון, ויש שמת־קשטין, בטבעות כסף או זהב, ב־אצבע הקטנה הנקראת זרת של יד ימין. גם הנשים לובשות בגדיהן החמודים והמרוקמים בחוטים וכפ־תורים של כסף על חזיהן, ועגילין באזניהן. ונשי העשירים לובשות עגילים של חוטי בדולח (מרגליות) וטבעות באצבעותיהן וצמידין על זרועותיהן, ושמחות בבטחון שביום זה יתכפרו עונותיהן.

אין מנהג בתימן לשלוח אחד ל־חברו בערב יום הכיפורים עוגות ויי"ש כמו בפורים. נוהגין לבקש מחילה אחד מחברו אם היה ביניהם איזה קטטה, ככל הכתוב ב„שולחן ערוך". אמנם אין מנהג ללכת אצל רב העיר או ראש המשפחה לשם קבלת ברכה בערב יום הכיפורים. אין נוהגין להלקות בערב יום ה־כיפורים אחר שאין זה לחיוב.

סדר סעודה מפסקת כמו ביום טוב. שבתחילה אוכלין מיני פי־רות ומעט יי"ש או יין גפנים ואח"כ סועדין. יש רבים שעושין עוגות מטוגנות בחמאה וביצים לסעודה זו, ויש לחם ובשר וחלבה כמו ב־שאר ימים טובים (חלבה זה בלשון ערבי והיא תלתן שחוק דק, וסו־רין במים ב' ב' שעות, ואח"כ טו־רפין בכף עד שתתערבה ותתמתק, ואז מערבבין בה פלפלין ושומים ו־ירק הנקרא כסבר). ואחר גמר ה־אכילה אוכלין עוד מיני פירות ענבים, רימונים ואבטיחים. אין או־כלין מאכלים מיוחדים ליום זה. אך יש מקומות שמצוי אצלם דגים שמביאים אותם מהנהרים וקולין אותם במחבת בחמאה ואוכלים במ־קום בשר עם הלחם. וזה מאכל ה־טוב כי הדגים של הנחלים הם מתוקים וטעימים ואוכלין אותם עם הלחם. אין שום דבר שנמנעים ל־אוכלו זולת דבר המזיק לגוף או המביא צמאון ביום התענית.

רצפת בית הכנסת תמיד מכוסה בשטיחים של צמר עיזים, לפי שאין נהגין לשבת על גבי ספסלים וכס־אות כי אם על גבי הרצפה. וב־כפרים, על גבי מחצלאות. ויש ה־מביא מביתו עור של בהמה דקה, כגון רחלים או עיזים שעדיין לא הסירו צמרן, שמעבדין אותן עם צמרן ויושבין עליהן כמו בכל ש־בת. נוהגין להדליק נר בבית, כמו בליל שבת. ויש שמדליקין גם ב־בית כנסת לעילוי נשמת אביו או זקנו, או מהרבנים הגדולים שעמדו בתימן כגון: רבי שלום שבזי, או זולתו, או לשם עצמו לזכרון טוב לפני היכל ה'. או אם יש עליו נדר להדליק, או משלם נדרו בערב יום הכיפורים. ויש מאמינים שאומרים שאם יהיה הנר דלוק ומאיר, אזי סימנא טבא לו לכל השנה. ואם יכבה, ועדיין השמן צף, אז ידאג שמא חס ושלום לא נתקבל נדרו ויגיעו צער כל השנה. ואז שם אל לבו לפשפש במעשיו ולשוב בתשו־בה שלימה.

*

קודם כל נדרי עומד שליח צי־בור ואומר פיוט „לך א־לי תשוקתי" לרבי אברהם בן עזרא בניגון מיוחד ואח"כ אומר „שמע קולי" לרבינו האי גאון ז"ל בניגון אחר. ודע כי אפילו סדר התפילה כ„ב־רכו" דערבית או דשחרית עד סוף התפילה יש להימנים בניגון מיוח־דת לר"ה וכיפור, המפילה על ה־אדם מורא ופחד מיום הדין, כמו שאנו אומרים בברכה מעין שבע „לפניו נעבוד ביראה ופחד" ומוצ־יאין ספר תורה היותר מוגה ו־קדוש, ואח"כ אומר שבע פעמים „אור זרוע לצדיק" ומניחו על ה־תיבה ואומר תחינה „יראם שלד הוני" לרבי ששון הלוי ז"ל, אח"כ אומר „כל נדרי". אין נשמע שום אגדות או סיפורים על יחס אומות העולם לתפילת „כל נדרי" ואין אמונת השפעה על פושעי ישראל באמירת „כל נדרי". ישנם יהודים שמאריכים בקריאת תהילים ו„כתר מלכות" עד קרוב לחצות הלילה, ר־או ישנים בבית הכנסת. ויש המצ־טערים מהתענית ביום הכיפורים ו־מביאים עצי בשמים הנקרא ריאחן ומריחין להקל מעט מכאב הראש וגם יש בו הנאה לנשמה.

התפילה והסליחות נמשכים ביום הכיפורים עד חצות היום או עד ש־עה אחת אחר חצות, ואז כפסיקין רוב הקהל. ויש שהולכין לבתיהם לנוח מעט עד שעה שלישית אחר הצהרים וחוזרין ומתחילין מנחה. יש שיושבים וקורין מסכת יומא ו„כתר מלכות" לרבי שלמה בן גבי־רול.

ויש הלובשין קפטאן או גובה (קיטל) מיוחדים ליום כיפור, וכו־לם לבנים. ויש שיש להם קיטל של פשתן להשוב עצמו כמת שעושין לו תכריכין מפשתן. אין אצלנו בתי תפילה מיוחדים להתפלל בהם ביום כיפור, כי אם כל אחד מתפלל ב־בית הכנסת הרגיל בו. אך ורק יש יהודים שאין ש"ץ ערב להם, ואז הולכין לבית כנסת שיש בו שליח ציבור שקולו ערב ויודע ניגוני סליחות. אין מנהג בתימן לקחת שרידי הנרות במוצ"ש לביתו.

אחר תפילת ערבית תיכף תוקעין תשר"ת לבד, אח"כ אומרים כל ה־קהל יחד „ה' הוא האלקים" שבע פעמים, ושאר הפסוקים הכתובים ב־סידור תימן. ועם התקיעה כדי ש־ישמעו המעוברות והיניקות ואז יותר להן לאכול ולשתות.

אחר שסועדין במוצאי כיפור יש שממהרין לקנות אתרוגין של מצוה. בצנעא ובכפרים קונים מלפני כי־פור. ויש שהולכין מבית לבית לב־רך זה את זה ואומרים „הבשר ב־מחילה סליחה וכפרה".

היות שהסוכות שלנו הם בתקרת הבית ועל גבי רעפים או מסככי־ן אחר כיפור להסיר הרעפים ו־מתקנין הסוכה. וקונים סכך מה־ערבים, המביאים לשוק מפסולת ה־גורן של הדורה וכיוצא, ומסככין בו על גבי העצים הקבועים בסוכה לכל השנים.

לקט ליום הכיפורים

והיתה זאת לכם לחקת עולם לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה
(ויקרא טז—לד)

טובה שמטיב ה' לרשעים, נראית בעיני ה־בריות בלתי מוצדקת. ברם הרשעים בעצמם, מקבלי הטובה, עם כל רשעתם וחטאתם, יח־שבוה לצודקת בהחלט; אין כל ספק בעיניהם שמגיע להם הכל. ולהיפך הצדיק, כאשר הוא מצליח בדרכו והקב"ה יגדלהו וינשאהו — ב־עיני אחרים הדבר מוצדק ומובן, כי למי יתן ה' יקר וגדולה, אם לא לצדיק?! ואילו הצדיק —ברוב ענוותנותו — יחשוב כי רק בחסד יקבל ולא במשפט. הוא חושב את זה לחוק, בלתי מובן. וזהו שאמר דוד (תהלים קיט): „אספרה אל חוק, ה' אמר אלי בני אתה" — בראותי שרים גדולים ונכבדים יושבים ומת־עסקים בי, אני אומר כי זה רק חוק ובלתי מו־בן בשכל... ועוד הבדל בין צדיק לרשע: כאשר הצדיק חוטא חטא קל, יחשב בעיניו לעוון גדול, ויקבל עליו, ללא תלונה, את כל חומר העונשים. לעומתו הרשע, אינו רואה חובה לעצמו — אפילו כשיחטא חטא גדול ביותר. וכן כשיעלה הצדיק על לבו סגולת יום הכיפו־רים, שהקב"ה מוחל וסולח לעוונות בית ישראל — אין שכלו תופס את הדבר, כי חושב הוא שאינו ראוי לכפרה. אבל הרשע — אדרבה! לדעתו ראוי שיסלחו לו, כי החטא הוא קל בעיניו, ומה נקל בעיניו לחטא כל השנה, שהרי בטוח הוא שבהגיע יום הכיפורים יכופר לו, והוא מאותם שנאמר עליהם (יומא פה): „א־חטא ויום הכיפורים מכפר, אין יו"כ מכפר". ר זהו שהורה הכתוב: „והיתה זאת לכם לחקת עולם לכפר על בני ישראל אחת בשנה" — חשבו זאת לחוק מה שאני סולח לכם אחת ב־שנה, ודעו כי רק אחת בשנה, ולא תמיד
(המגיד מדובנא)

על חטא שחטאנו לפניך בטומאת־שפתיים, ועל חטא שחטאנו לפניך בטפשות־פה.

היודע שחברו אוהבו אהבה כנה, והוא עצמו שונא אותו, אלא שמשתדל להסתיר את שנאתו אליו, כדי שחברו יחשוב שהוא גם־כן אוהבו — אמנם חטאו גדול, אבל, לפחות, הוא חוטא לתיאבון, כי יחשוב להפיק תועלת מחניפה זו; אבל אם לבבות שניהם שווים להרע כל אחד לחברו, ושניהם יודעים את האמת — הרי זו טפשות גדולה לדבר אחד אל רעהו בשפת חל־קות! וזהו שאנו מתוודים: „על חטא שח־טאנו לפניך בטומאת־שפתיים" — שאנו מטמ־אים את שפתותינו בשקר וחנופה; וגם: „על חטא שחטאנו לפניך בטפשות־פה" — כלומר שאנו מחניפים זה לזה, ללא תועלת כלל וכלל. וזהו שאמר דוד (תהלים יב): „שוא ידברו איש את רעהו שפת חלקות, בלב ולב ידברו" — שניהם מדברים בלבבות שווים, וכל אחד שו־נא את חברו בלבו, ואין שום תועלת בשפת חנפים זו. (לפי חת"ם סופר)

על חטא שחטאנו לפניך ביודעים ובלא יודעים
חטאנו בזה, שיודעים אנו הרבה דברים שאסור לדעתם, וגם בלא יודעים — שאיננו יודעים, ולא רוצים לדעת, הרבה דברים שצריך לדעתם...
(שי"ן יו"ד)

על חטא — על חטא...
ר' משה מלודמיר אמר לו למתנגד עשיר א־חד, צדיק בעיני עצמו: מוטב שתנקוט בדרכי החסידים ותמנה את עוונותיך, במקום למנות את מצוותיך. כי כשתעלה לבית־דין של מעלה וישאלוך מה בידך, עבירות או מצוות? ואתה תענה: את המצוות אני יודע, ואת העבירות לא מניתי — יאמרו לך שתמנה את המצוות והם ימנו את העבירות; והואיל והשכחת עו־שה את שלה, תשכח חלק מן המצוות; ברם את העבירות יחפשו מלאכי־חבלה בנרות וימצאו את כולן... אבל חסיד כי יעלה לבית־דין של מעלה וישאלוהו אותה שאלה עצמה, יענה: את העבירות אני יודע — מצוות לא מניתי; ימנה החסיד את העבירות, ומתוך שכחה יחסר מהחטאים, והמלאכים הטובים ימנו את המצ־וות וימצאו את כולן! על־כן מוטב שתנקוט במדת החסידים; תמנה את חטאיך ותשכח את מצוותיך...
(חסידים מספרים, ח"ב, אות צא)

שבעת ימים קודם יום הכפורים מפרישים כהן גדול מביתו... ומתקינים לו אחר תחתיו
(יומא, פ"א מא)
לכאורה המלה: „אחר" מיותרת ומספיק היה לאמר: „ומתקינים לו כהן תחתיו"? א־לא שכל העניין שמתקינים לו כהן, הוא כדברי חז"ל, כדי שיתקנא בו הכהן הגדול, ויזהר ביו־תר. וזהו רק אם בכהן אחר, אבל אם יתקינו לו את בנו, לא יתקנא בו. כי אין אדם מתקנא בבנו (ר' פ"מ מפילץ. ש.ש.ק. ח"ה, ע' 76) ובעל שפת אמת אמר שלכן לא נאמר: ומתקינים כהן אחר, אלא: ומתקינים „לו", כיון שהעיקר הוא שיהיה זריז יותר (שם)

כיצד אדם צריך להתודות בערב יום־כיפור... בדרך רעה הייתי עומד
(מד"ר ויקרא, פ"ג)
יבואר לפי הידוע מבעל עקדה, ועוד ראשונים ואחרונים, שעיקר שליחותו של האדם עלי אד־מה הוא להיות הולך ממדרגה למדרגה — מה שאין, כן המלאכים, שהם בבחינת עומדים. ר זהו הווידוי: בדרך רעה הייתי עומד, ולא הייתי בבחינת הולך
(תכלת מרדכי, פ' ויקרא, י"ג)

ליקט שלמה יהלומי

החסידות והגות בת זמננו (ג')

תבונה מושגית ובינת הלב

מאת מאיר אורדין

בתורת החסידות מתבססת האמונה באלקים על הצו האמור בספר „דברי הימים": „דע את אלקי אביך" (א', כ"ח, ט'). יש כאן צירוף של אמונה שבמסורת אבות — „אלקי אביך" — המקנה לה יציבות. אל האמונה כפרי הכרעתו האישית — „דע" — המוסיפה לה מתח והתחדשות. ללמדנו, שאל לו לאדם לסמוך בענייני אמונה על ירושת אבות בלבד. ללא חתירה עצמית לדעת — אין אמונתו שלמה. כדברי בעל ה„תניא": כשם שאי אפשר להוליד בנים בלי אם, כך אי אפשר להיות ירא שמים בלא התבוננות.

רעיון זה חוזר ונשנה בספרי ח־סידים בגוונים שונים. „— אל יסמוך האדם על עבודת אביו" — כמובא בספר „רב פנינים". — „כל אחד חייב לחקור ולעבוד את ה' לפי דרכו הוא. לכן מוזכר שם אל־קים בנפרד אצל כל אחד משלושת אבות האומה — אלקי אברהם, אל־קי יצחק ואלקי יעקב — ולא בצו־רה כוללת ואחידה — אלקי אברהם יצחק ויעקב — כיוון שלכל אחד מן האבות היתה תפיסה משלו של האלקות ולא הסתפק באמונה שהו־ריש לו אביו. יצחק, הגם שירש את האמונה מאברהם, חפר בארות יניקה משלו בענייני אמונה.

אך כשמדברים בעולם החסידות על הצורך להשתמש באמונה וב־דעת כדרך לעבודת הבורא, אין ה־כוונה לבינה ודעת כמכשירי ניתוח שכליים אשר באמצעותם חותר ה־אדם התוהה לתפוס את האלקות תפיסה ראציונאלית מופשטת. בח־סידות אומרו, שהמדריגה העליונה של דעת היא, כשהאדם מגיע לידי הכרה שכלית ודאית במגבלות של הדעת; והמדריגה העליונה של בי־נה היא — בינת הלב, זו המכונה בשם „התגלות הפנימית" — זיקה תחושתית בלתי אמצעית לקיומה של מציאות נסתרת שהיא מעבר ל־מציאות הנגלית. כשהחסיד מתרפק על קונו ומתפלל אליו: „ותן בלבנו בינה להבין", הוא אינו מתכוון לתבונה ראציונאלית, אלא לבינה אינטואיטיבית, שמקודה בנפש ה־אדם ולא בשכלו. תפילתו היא ש־תתגלה לפניו המציאות הכמוסה, ה־מסתתרת, שהיא מעל ההוויה ה־קיומית הנראית לעיני בשר; הוא לא מתפלל על בינה שבאמצעותה יבין את האלקות כמושג מופשט, אלא על בינת הלב שבאמצעותו י־חוש באלקים חיים הקשור לעולמו של האדם ואשר האדם נפגש עמו פגישה פנימית בשעות של רצון וברגעים של חסד.

האינדיווידואליות באמונה באה לידי ביטוי בצורה חריפה יותר אצל רבי מנדל מקוצק. את הפסוק בשי־רת הים „זה א־לי ואנוהו אלקי אבי וארוממנהו" פירש רבי מנדל: „א־לקי אבי" הוא גם „א־לי", אלקים שלי שאני חש בו בפנימיותי.

אמונה שחותמה אמת אישית

תלמידו של רבי מנדל שאל את רבו שאלה לו שיגרתית: „היכן אלקים?" השיב לו הרבי תשובה לא שיגרתית אף היא: „האלקים דר בכל מקום שנותנים לו דרי־סת רגל". האלקים דר בכל מקום ש־נפש מרגישה בו. אמנם „מלוא כל הארץ כבודו", אך אל תוך לבו של האדם אינו נכנס כל עוד האדם כיצור בעל בחירה, אינו מפנה לו מתוך רצונו העצמי, את מקומו ב־לבו. נמצא, כי כשם שהאדם מת־רפק על הבורא ומתחנן לפניו „פתח לנו שער" — שער הבינה והחכמה — כך מפציר הבורא, כביכול, באדם שהוא, האדם, יפתח לפניו שער לב כדי לתת לו שם דריסת רגל. כדי שהבורא יבוא לקראתו של אדם, חייב האדם לצאת לקראת הבורא.

בספר חסידי מצאתי כתוב: משה רבנו זכה לראות את האלקים מתוך הסנה הבוער, משום שכאשר ראה את הסנה כשהוא בוער והתפעם מ־המראה ואמר „אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה מדוע לא יבער הסנה". גם אחרים עברו ליד הסנה באותה השעה, גם הם ראו שהוא בוער, אך הם לא ראו כלום משום שלא „סרו לראות". המראה לא עורר בהם התפעמות, הם עברו לידו מתוך שויון נפש. אצל משה קדמה להתגלות האלקות השאלה „מדוע". על ידי השאלה נפתח הלב לקראת ההתגלות.

רבי לוי יצחק מברדיטשב עמד פעם בראש השנה על הבימה בבית המדרש, החזיק שופר בידו זמן רב — ולא תקע. עמד הציבור בבית המדרש ותמה; מה אירע? מה מעכב הצדיק את התקיעות? אח־רי התפילה אמר רבי לוי יצחק שהוא המתין עד שבמרומים יקבלו את התפילה של יהודי כפרי, שהחזיק בידו מחזור ולא יכול לקרוא בו עד שהתרפק על הבורא ואמר: ריבון העולמים, להתפלל איני יודע, רק את האלף־בית כולו אני יודע, אבל אתה היודע מחשבות הלא יודע מה אני רוצה. הנני מוסר בידך את האותיות צרף אותן ותקן מהן תפילות בשבילי.

סיפור זה בא ללמדנו, שצדיק כרבי לוי יצחק, מעניק זכות בכורה לתפילה ספונטאנית של איש יהודי היוצאת מלב תמים ושנאמרה מתוך כוונות טהורות על פני תפי־לה ערוכה וסדורה במחזור התפי־לות. תפילתו של הכפרי, חותמה אמת, אמת אישית. התפילה היתה שלו, הוא לא קיים מצוות תפילה, הוא עצמו היה את התפילה, בבחינת ואני תפילה.

האדם ותורתו

החסידות קנתה את עולמה על ידי שאיפת „היותי" ולא על ידי שאיפת „דעתי". לא מאמץ אינטלקטואלי נדרש מן החסיד. למרות מש־מעו ידענות בתורה, בקיאות, חרי־פות, התפלפלות. חסיד — לא ידי־עות בחסידות עושה אותו לחסיד. חסיד הוא אדם שהנהו חסיד. ה־תפיסה הרהוטה בחסידות היא „הי־ות חסיד". ולא מצוי בה כלל ה־ניב לדעת החסידות. „אילו היה בידי הייתי גונז כל ספרי הצדיקים, כי מאחר שיודע אדם הרבה חסידות נעשית הכמתו מרובה ממעשיו ואין לה קיום" — אמר רבי משה מקוב־רין.

את המאמר במסכת עירובין (כ"א) „האי עלמא כבי הילולא דמיא" — עולמנו זה דומה לחגיגת נישואים — הוא מפרשים בפשיטות כך:

(סוף בעמוד 8)

זמן ועת

מאת אברהם ביק

„הבגים מעביר ולבנים לובש"
(סדר העבודה)

בליל יום כיפור, אחרי כל נדרי, אחרי התפילה, אחרי שיר היחוד, כש־מתפללי בית המדרש הגדול בסבך ההר־פורו מכבר איש לביתו, הכין חימן עצמו הרבי לעסוק כל הלילה בתורה ובעבודה. בבית המדרש נשארו עם הרבי חסידיו המקורבים שנתפרסמו כלומדים מובהקים ויראי השם מרבים. הם היו פזורים על פני בית מדרש הגדול.

הרבי הזקן בן השבעים וחמש, פניו לו־הטים ועיניו מבריקות, כשטליתו הכב־דה מעל לראשו, היה משוטט הלוך ושוב ביקוד כל כך, משל לא היתה רגלו חולה, משל לא התעייף בתפילתו. התלהבות שבו היתה גועשת.

והנה נעצר הרבי בעצם הילוכו, ניגש לחבירו מנוער, הדיין ר' נפתלי טורניג־רוד, ישיש כבן שבעים ויותר. פניו תמ־רורות ובעיניו, עיני תכלת, חכמה ועצבת. דק ורכון קמעה, עמד על יד הקיר ואמר תהילים.

— נפתלי — שמט הרבי מידיו המר־תתות את התהילים — זוכר אתה שבטור־ניגרוד היינו נעורים כל הלילה?

— ודאי רבנו, התחלנו ב„שבעת ימים קודם יום הכיפורים" ועם עלות השחר ה־געצו ל„אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל".

— כן, כן. גם הלילה, אם אינך עייף, תיכנס לחדרי ואסביר לך פסקה אחת ב„מורה נבוכים" הקדוש, שיש לה שייכות ליום הקדוש! — צפה הרבי גבותיו ולסתות פניו להט כמלובן בגחלת־אש אדמוני, משל לא הוא המדבר אלא ה־שכינה מדברת מתוך גרונו.

דיינה של טורניגרוד, שמימי חורפו עד זקנותו הסתופף בצילו של רבו, חברו מנוער שנעשה לרבו המובהק, זכר ש־פעם אחת, לפני עשרים או שלושים שנה, אחרי תפילת כל נדרי, כשפרש רבי חיים מבית המדרש אמר לבנו: אלך ואראה כיצד נוהג מורי בשינה בליל יום הכי־פורים. רצה להיכנס ולא הניחו השמש ר' רפאל, שמורא רבו עליו כמורא שמים. מה עשה? הלך ונתלה על גבי החלון ועמד שם ברגות כל הלילה. ראה מיטתו של רבי חיים מוצעת ואותו צדיק פניו בוערים כלפידים וקורא את „שמע" ב־דביקות גדולה ובמסירת נפש. וכך היה עומד וקורא והיה מאריך ב„אחד" עד שיצא הלילה והאיר היום והלך להתפלל תפילת שחרית.

היה זה לפני כמה וכמה שנים, וכעכ־שיו? במקום להאריך בקריאת שמע יל־מד את ה„מורה". אכן, דרכיו אפופים פלאים!

*

כשנכנסו הרבי ותלמידו לחדר, ניגש הרבי לאיצטבת הספרים לקח את ה„מורה נבוכים" הישן, דפוס דירנפורט שלי"ת, שהיה מכורך בכריכת־עץ לבנה־ירוקה. ישב ליד השולחן והצביע לתלמידו על הכסא שעל ידו. הרבי עצם את עיניו ולתלמיד נראה כאילו הוא עכשיו בעולם אחר, עולם רחוק. ידיו הלבנות שהפליגו־עברו את המחשבות המופלגות ביותר, העבירו אותו גם לעולמות אחרים כבכבר. בכוחו של רבי חיים הזקן נארגו חוטי זכרונות והחוטים טלטלוהו לעיר לייפניק במורביה. שם היה הוא, חיימ'ל, העילוי מטורניגרוד בן השש עשרה, סמוך על שולחן חותנו, הגאון ר' ברוך פרנקל בעל „ברוך טעם".

עילוי עצום היה. ידע גמרא, פוסקים ושו"ת בעל פה. ובצל חותנו התחיל גם לעיין בספרי חקירה, וביחוד היה שקוע ב„מורה נבוכים", שהיה לוקחו בצנעה מ־מדף הספרים של חותנו, משל ירא היה מביטול תורה.

פעם חיפש חותנו את ה„מורה" ולא מצאו. הלך לחדרו של חתנו ימצאו על עמודו. נתבלבלה דעתו של הלמדן ה־צעיר ועמד לפני חותנו ברגלו החולה כציפור ירודה, ובעיניו הגדולות והשחו־רות — צער. הניח הגאון ידו על שכמו ואמר בנחת:

— רואה אני, בני, שנפשך חשקה לל־מוד את ה„מורה". וכבן דע לך, איפוא, שכל מאמר בספר זה מסוגל לרפואה ש־צריכים לעשותה מרקחת, המומחה לבהגל תרופות עושה מצמח־רוקח מהמורה נבו־כים, אבל מי שאינו מומחה יכול חיו להכין ממנו גם סם־המוות, המאבד נפ־שות חפות. כמו שנאמר „זכה נעשה לו סם חיים". ואתה, חיימ'ל, יבוא יום וגם אתה תהיה רוקח מבולה ותעשה סממנים טובים והרופות לנבשה. יבוא יום וכל מלה ב„מורה נבוכים" תהנוצץ לך ככוכב ברקיע. — —

היה זה לפני חמישים וחמש שנה ו־יותר. שנים עברו. בקמול הימים התקמטו פניו. אך ברבות הימים חידש הרבה ב־„מורה נבוכים". ובשנים אחרונות נעור היה כל הלילה ביום הקדוש והוגה בספר זה. אין לך דבר יותר מן ה„מורה" ש־הוא כסם רפואה נגד הספקות.

*

פקח הרבי את עיניו, התבונן בפני תלמידו שעיניו ופניו הקירנות בנוגה אחרון, ופתח בנעימה:

„גם הזמן מהנבראים". ומה היא ה־זמן? קושיה היא, אותו זמן הפכתיו ב־רגע זה שאנו מדברים בו, הרי לא היה קיים כיום בריאת העולם, קודם היה „עכשיו" אחר ואחר כך „עכשיו" אחר? אלא שמע נפתלי, דברי אלוקים חיים. יש זמן ויש עת. יום הכיפורים הוא לא זמן, אלא עת שבו מקובצים העבר, ההווה ו־העתיד, ולכן נאמר בו „ואל יבא בכל עת אל הקודש", כלומר הוא כולל כל העתים, לכן הוא נבחר בזמן. ולא עוד אלא שבו ביום הכיפורים, נכלל עולם שנה, נפש, או זמ"ן, ראשי תיבות: זמן מקום. נפש. עולם הוא מקום, קודש ה־קדשים שבמבנו הוויית העולם, שנה הוא יום הכיפורים, הנפש הוא הכהן הגדול. זהו הכלל, וזהו נקרא כל עת... ואמר „אל יבא בכל עת". ימצא העמידה פנים אל פנים עם הנעלם, בלי הציצה והיזהות, ב־דין הוא שהנפש תפשוט מעליה כל ה־חיצוניות. —

פתח הרבי את „מורה הנבוכים", דפדף ודפדף בו. כתפיו נתרוממו ונזדקפו, ותוך כדי תנועת־כתפיים זו נתעצם ל־הוכיח לתלמידו עמקות ה„מורה נבוכים". עד שהשתומם התלמיד כיצד אמרות ה־„מורה", דברי ש"ס בבלי וירושלמי נש־זרות לו משפתיו, והדברים ברורים ו־מוסברים.

נרות השעוה שעל השולחן דעכו. הטי־לו צללים לאפלולית שבפינות, שסביב לשורי הספרים.

*

התכלית התעכבתה הלכה. תכלית שמביאה לידי ביטול היש וגם לידי ק־של נשמה בנשמה. עירנות רבה ירדה על הדיין הזקן וניערה מעליו את השינה. הוא שמע קול הרבי העולה את אגלת הרזים.

— „על פי הנהה זו יש להסביר גם את מאמר הירושלמי שהכהן גדול פשט את בגדי הזהב ולבש בגדי לבן. זהבים מעביר ולבנים לובש שנאמר 'אל תתהדר לפני מלך'. כמו שהעת הוא קיבוץ כל הזמנים, כך הזהב, הממון, הוא קיבוץ כל החמדות והתאוות. שהלא על ידי ה־זהב יכול אדם להשיג כל התאוות. אבל הזהב הוא עניין חיצוני, אמצעי חיצוני, ומקודם שנכנס היחיד לייחוד במקום ה־מיוחד ובשעת העבודה המיוחדת, היה צריך להשליך מעליו את כל החיצוניות. שמא תשאל: כיוון שכל עיקר ההלבשה תו מתחילה בבגדי זהב, בבית החיצון, היה רק כדי שיפשטם, למה בכלל ללבוש בגדי זהב? אלא אם לא היה לובשם מקודם לא היתה ניכרת שלילת הזהב. לכן לובש בגדי זהב ופושטם דווקא, ל־הורות וללמד שכדי להיכנס לפני ולפנים צריך לפשוט מקודם מעל עצמו את ה־זהב, אפילו את הזהב של בגדי כהונה. אין שום קניין חיצוני שולט בלפני ו־לפנים. — —

הפציע עמוד השחר. הרבי קם מעל ה־שולחן והתחיל מפסיע אילך ואילך ב־חדרו מלא הספרים. ניתך עליו אשד של מלים שצברו משך יובל שנים, חמשים וחמש שנה, מאז תפסו חותנו עם ה„מו־רה" בידו. דברי „מורה נבוכים" הגבירו את האמונה בלבו ועשאוהו צעיר, את רבי חיים בן השבעים וחמש, ולתלמיד נדמה היה שרבו הוא למעלה מהמקום, במעלה מהזמן.

עיצומו של יום

מאת
הרב יצחק ידידיה פרנקל

על שאר עבירות שבתורה הקלות והחמורות הזדונות והשגגות כריתות ומיתות בית דין שעיר המשתלח מכפר, (מסכת שבועות, פרק א' משנה ו') אלו הן קלות עשה ולא תעשה, ואלו הן החמורות כריתות ומיתות בית דין.

(בסוגיה שם דף י"ג ע"א) שאלת הגמרא היא עשה היכי ? אי דלא עשה תשובה, זבח רשעים תועבה! אי עשה תשובה, יום מכפר, דתניא עבר על מצות עשה ועשה תשובה לא זז משם שמוחלין לו? אמר ר' זירא ובן במורדו, כלומר שבאמת לא עשה תשובה, ודקשיא לך זבח רשעים תועבה? רבי היא, דתניא, רבי על כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה ובין לא עשה תשובה יום הכיפורים מכפר. חוץ מפורק עול ומגלה פנים בתורה ומפר ברית בשר, שאם עשה תשובה יוהכ"פ מכפר ואם לאו אין יום הכיפורים מכפר. לעומת זאת ישנה ברייתא — יכול יהא יוהכ"פ מכפר על שבים ועל שאינם שבים, ואינו דומה לחטאת ואשם שמכפרים רק על שבים, מפני שהם מכפרים רק על שוגג, ואילו יוהכ"פ מכפר על מזיד ושוגג, ועל כן מן הדין צריך יום הכיפורים לכפר אף על אינם שבים? תלמוד לומר "אך" חלק! אבל הגמרא אינה מסתפקת בכך ומביאה ספרא המתנגדת לברייתא שהבאנו. וזה לשון הספרא: יכול לא יהא יוהכ"פ מכפר אלא אם התענה בו ולא עשה בו מלאכה? תלמוד לומר "יום הכיפורים הוא" מכל מקום! — רבא מתרץ שאין ניגוד בין שתי הברייתות. הא רבי, אלא שמודה רבי בכרת דיבא, (מה שנאמר שאינו מכפר שאינם שבים זהו בחיוב כרת דיוהכ"פ עצמו כגון שלא התענה ועשה בו מלאכה, אבל מכפר על שאר עבירות) דאי לא תימא הכי, אלא שיוהכ"פ מכפר על מיני כרת, אם כן אין לרבי שום כרת ביום הכיפורים? ובתורה כתוב כי כל הנפש אשר לא תעונה ונכרתה מעמיה! — ושוב מקשה הגמרא לדחות, אלמה לא? משכחת דאכיל סמוך לשקיעה דמי הוי שהות לכפורי ליה —

התוספות שואלים מדוע הגמרא אינה אומרת שישנה אפשרות לכרת על חילול יום הכיפורים, כגון שאכל אחרי שילוח השעיר המשתלח? והם מתרצים ששעיר המשתלח מכפר כל היום אפילו על עבירות שנעשו אחר כך, ממה שכתוב "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם", משמע כל היום מכפר. —

הנה הרמב"ם בפרק א' מהלכות תשובה הלכה ב' כותב: שעיר המשתלח לפי שהוא כפרה על כל ישראל מכפר על כל עבירות שבתורה קלות וחמורות, שוגג ומזיד והוא שעשה תשובה, ובלי תשובה מכפר רק על קלות, אבל החמורות הן כרת ומיתות ב"ד לא מכפר.

נושאי כליו של הרמב"ם, וביניהם ה"לחם משנה", תמהו שהרמב"ם פסק לא כרבי ולא כרבנן, דלרבי אף על החמורות מכפר בלי תשובה, ולרבנן אף על הקלות צריך תשובה, דהרי הגמרא אמרה בעומד במורדו ורבי הוא שיוהכ"פ מכפר על הכל בלי תשובה (חוץ מפורק עול ומפר ברית וכו') והרמב"ם פסק כרבנן דשעיר המשתלח אינו מכפר על חמורות, דאי כרבי מכפר אף על חמורות. וכן כתב הרמב"ם בעצמו לקמן, דיוהכ"פ מכפר רק לשבים וזה דלא כרבי? ומתחילה מנסה ה"לחם משנה" לתרץ שהרמב"ם היה לו פירוש אחר בגמרא. אבל הוא עצמו שואל מי הוקיקו לרבינו ליכנס בפירוש דחוק כזה. ומגיע למסקנה, כדי לתרץ את הרמב"ם, שהואיל ורצה למעט במחלוקת בין רבי לרבנן, על כן החליט דהואיל ולרבי מכפר אף על כריתות, די לנו לומר שלרבנן על כריתות לא מכפר, אבל על קלות כן. אולם ברור שכל התירוצים הנם דוחק רב.

ולכן מתקבל על הדעת לומר, דהנה יש לנו הלכות, הלכה אחת "יום הכיפורים הוא מכל מקום" דמשמע דמכפר אף בלי תשובה", וזו אף לרבנן. לעומת זאת יש לנו הלכה שניה "אך" חלק" הממעט שמכפר אך לשבים — הניגוד הזה הוא אשר הגיע את הרמב"ם לומר שההלכה הראשונה לקלות, וההלכה השניה היא לחייבי כריתות ומיתות בית דין. ווזהי שיטת הרמב"ם שחילק בין קלות לחמורות, בין עשה תשובה ובין לא עשה תשובה.

ובדרך זו נבין את כל הסוגיה, שלכאורה קשה להבין דמקשה אי דלא עשה תשובה הרי זה זבח רשעים תועבה? ואולי הפסוק הזה נאמר על כל ימות השנה אבל לא על יום הכיפורים. דעיצומו של יום מכפר, ולא הוי זבח רשעים, דמתכפרין בשעיר המשתלח! אף אם יש יהודים שלא עשו תשובה, כפי הלשון של הרמב"ם לפי שהוא כפרה על כל ישראל?

ונראה לומר שהמקשן סבר לכתחילה דמה שנאמר מכפר אף על כריתות, היתה הכוונה אף לכריתות שלא התענה ועשה מלאכה ביוהכ"פ ואם כן לא שייך לומר עיצומו של יום מכפר, כי אין אצלו כלל עיצומו של יום, דלא עשה כלל יום כיפורים. — ורק שיכפר עליו שעיר המשתלח? אם כן זה בבחינת זבח רשעים תועבה? — ומתרץ בעומד במורדו, כלומר דבאמת לא עשה יום כיפורים כלל. ולא הכיר בו, אף על פי כן כפרתו, שעיר המשתלח, ורבי הוא דדורש יום הכיפורים הוא בכל מקום. אפילו שלא עשה יום כיפורים כלל. והוכחה לכך הוא דהדרש "יום כיפורים הוא מכל מקום" נאמר בגמרא על איש שלא התענה ועשה מלאכה ביום הכיפורים. כלומר שלא עשה יוהכ"פ כלל. וזה לרבי, אבל לרבנן, אין הדבר כך, דהם משתמשים בפסוק "יום כיפורים הוא" להוכיח דמכפר על שאינם שבים בשאר עבירות שבתורה, אבל אם עומד במורדו ולא עשה יוכ"פ לרבנן אינו מכפר — ולכן נאמר הנושה בגמרא "בעומד במורדו" ולא נאמר "שלא עשה תשובה"! — להדגיש שאינו מכיר אף ביוהכ"פ עצמו.

ואם כך שפיר פסק הרמב"ם כרבנן, שבאמת שעיר המשתלח מכפר אף לאינם שבים רק בתנאי אחד שלפחות יכיר ביום הכיפורים, ולא יעשה בו מלאכה. —

ובמהלכה זו יובנו דברי חז"ל באי' בניסן מתו בני אהרן ולמה מזכיר מיתתן ביוהכ"פ, כשם שיוהכ"פ מכפר כך מיתת צדיקים מכפרת, ומניין שיוהכ"פ מכפר שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם, ומניין שמיתת צדיקים מכפרת דכתיב ויקברו את עצמות שאול ויעתר אלקים לארץ אחרי כן. ולכאורה מה השאלה ומניין שיוהכ"פ מכפר? אולם לדברי התוספות שהבאנו לעיל דשעיר המשתלח מכפר אף על אחרי כן — היתה השאלה הלא מתו באי' בניסן ולמה קורין ביוהכ"פ? אלא כמו שיוהכ"פ מכפר אף על אחרי כן דכתיב כי ביום הזה יכפר עליכם ומשמע שמכפר כל היום (דברי התוספות), כמו כן מיתת צדיקים מכפרת אף על אחר כך דכתיב "ויקברו עצמות שאול ויעתר ד' לארץ אחרי כן".

והגרי"א מסלנטים מביא את הגמרא ביומא מ"ב דאגוחיה ביה סימנא דרבין בר קוסי מכפר כשעיר המשתלח פירוש שמכפר על עוון של אחר כך.

ומכוון שאלה שנפלו במלחמת יוהכ"פ, מכל הבחינות מכפרים אף על אחרי"כ, בזכותם הקדושה, בהיותם קרבנות יוהכ"פ כשעיר הנעשה בפנים וכשעיר המשתלח. וגם בבחינת צדיקים שבהיותם שרויים בתפילה ובצום ותגמל האויב עליהם. מכל הבחינות ראויה זכותם שתעמוד לנו אף על "אחרי כן, שלא נדע עוד שוד ושבר בארצנו. ויכפרו בעדנו, בעד ביתנו, ובעד כל קהל ישראל, אמן.

גדרי תשובה

מאת הרב מאיר הכהן קפלן

הרמב"ם ז"ל בהלכות תשובה, פרק ג' הל' א' ב' ד' פסק: כל אחד ואחד מבני האדם יש לו זכויות ועוונות. מי שזכויותיו יתירות על עוונותיו צדיק. ומי שעוונותיו יתירות על זכויותיו רשע. מחצה על מחצה בינוני. וכן המדינה וכן כל העולם כולו. אדם שעוונותיו מרובין על זכויותיו מיד הוא מת ברשעו וכן מדינה שעוונותיה מרובין מיד היא אובדת שנאמר "זעקת סדום ועמורה כי רבה. וכן כל העולם כולו, אם היו עוונותיהן מרובין מזכויותיהן מיד הן נשחתין שנא' "וירא ה' כי רבה רעת האדם". ושקול זה אינו לפי מניין הזכויות והעוונות אלא לפי גודלם יש זכות שהוא כנגד כמה עוונות שנאמר "יען נמצא בו דבר טוב" וכו'.

כדי לבוא לעומק דברי הרמב"ם ואמיתותם, עד כמה שהם מבוססים על אדני האמת והצדק, נציג כאן התמיהות והקושיות על דבריו, ומתוך משא ומתן נבוא בעז"ה למסקנה שהרמב"ם בתור דיין ופוסק הוציא פסק דין צדק.

*

השאלה הראשונה היא, מהי ההוכחה של הרמב"ם מדור המבול ומסדום ועמורה שנאבדו קודם שניתנה התורה מסיני לעם ישראל. על ההנהגה התמידית של הקב"ה, איך שהוא מנהיג את עולמו אחר מתן תורה. הגמרא במס' פסחים (קי"ח) אומרת שקודם מתן תורה ניזון העולם בחסד לא בדין והי העולם לא היתה לו שום זכות קיום עצמי ועל אותה תקופה נאמר כ"ו "כי לעולם חסדו", היינו, 26 דורות שלפני מתן תורה ניזונו אך ורק מנהמא דכסופא, מלחם חסד, רק מהטבור שכל סטיה לרעה יכל עבירה חמורה כלה העולם את מהן החסד ונאבדו ונשטפו.

ועוד יש לשאול, ומה עם התנאי שהתנה הקב"ה עם הבין האנוש — אם ישראל מקבלים את התורה בששה בסיון מוטב, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו (יעויין במסכת שבת פ"ח א'). למדים אנו שקבלת התורה מקיימת את העולם, כל היקום אשר הקב"ה ברא מתקיים בזכות קבלת התורה על־ידי עם ישראל, ולכן אין העולם נחרב אחרי מתן התורה, למרות שהעולם רשע ומלא חטאים המורים המחייבים אותו להיאבד.

עוד יש לשאול, הרי הקב"ה נשבע אחר המבול בימי נח, שאין הוא מביא שום מבול לעולם, לא מבול של מים ולא של אש שנא' "כי לא אשחית את כל בשר". יעויין בגמרא זבחים קט"ו א'.

עוד יש לשאול, ומה עם דברי הספרי בפרשת האזינו על הפסוק "בהנחל עליון גויים", שנאמר שם עד שלא בא אברהם אבינו היה המקום דן את העולם באכזריות. חטאו אנשי דור המבול הציפם כזיקים על פני המים. חטאו אנשי דור המגדל פזרם מסוף העולם עד סופו. חטאו סדומיים שטפם באש וגפרית. אבל כשבא אברהם אבינו לעולם התחילו ייסורים ממשמשים ובאים כענין שנא' "ויהי רעב בארץ וירד אברהם מצרימה". ואם תאמר מפני מה ייסורים באים, מפני חיבתן של ישראל, היינו שהייסורים של אברהם אבינו יהיו עם ישראל מעכבים את הפורענות שלא תבוא לעולם והעולם יהיה יציב ומבוסס ולא יילך לאיבוד.

עד כאן דיברנו על עצם יסודותיו והוכחותיו. עכשיו נתעכב על הבינוים, "מיד הוא מת", "מיד היא אובדת", "מיד הן נשחתים". כאין הודאות לפסוק שאין הקב"ה ממהין אפילו רגע לרשע אלא מיד הוא מת, וכן לגבי מדינה ויעולם כולו? הרי בתורה ישנם י"ג מדות של רחמים, ה' רחום וחנון, ארך אפים ורב חסד ומאריך אפו? הרי דוגמה מאלפת שייתכן שרשע גמור יינצל משבעה מדורי גיהנום וייכנס לגן עדן עם כל רשעותו. הגמרא במסכת סוטה, דף י' א', אומרת שדוד המלך ביקש על אבשלום בנו אחרי שנהרג שלא יורד לגיהנום אלא ייכנס לגן עדן למרות שהיה רשע גמור, בא על פלגשי אביו ומרד באביו ורצה להורגו. ולא מסקינן בשמי אומרים אבישלום לא אבשלום כמבואר במסכת כתובות, בגלל שאבשלום היה רשע ונשאר רשע אלא שדוד המלך צעק שמונה פעמים "בני", העלה אותו משבעה מדורי גיהינום לגן עדן. עוד דוגמא למדנו במסכת סוטה כ', כי ייתכן שאשת איש שזנתה תחת בעלה והשקוה מי המאררים במקדש ואמרו הוציאוה הוציאוה, שלא תמות מיד ותטמא את העזרה — בכל זאת אם יש לה זכות תורה שהוליכה בניה הקטנים לבית הספר ללמוד מקרא ומשנה והמתינה לבעלה שהלך ללמוד תורה לעיר אחרת, תולה לה לפעמים שנה אחת ולפעמים שתי שנים ולפעמים שלוש שנים. רואים אנו ארך אפים של הקב"ה עד היכן מגיע. עד כאן כמה תמיהות על פסקו של הרמב"ם.

*

לפי דעתי, צריכים להגדיר את דברי הרמב"ם כדלקמן. אם האדם רוצה זכות בדין על פי דרכי התשובה המקובלים והמבוארים בתורה בכמה פרשיות, צריך הוא לעזוב את חטאיו ויסירם ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשה עוד וכן יתנחם על מה שעבר, שנאמר "כי אחרי שובי נחמתי" ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לכסלו עוד לעולם, כמבואר ברמב"ם בפ"ב מהל' תשובה הל' ב'. ואם לא עשה כן ונשאר בחטאיו והוא ברוב עוונות, מיד הוא מת ברשעו, וכן המדינה וכן כל העולם כולו. אלא יתכן מאוד שיוצא זכאי בדין אפילו אם לא חזר בתשובה ואפילו הוא מלא עבירות וכן המדינה וכן כל העולם כולו — על ידי הפעלת י"ג מידות של רחמים, או על־ידי השבועה שהקב"ה נשבע שלא ישחית כל בשר ועל־ידי קבלת התורה ע"י עם ישראל המקיימת את העולם. או על־ידי הייסורים של אברהם אבינו ושל עם ישראל — אין זה נוגע לדיין ולפוסק. הדיין הפוסק מכריע לפי הנתונים שנקבעו בתורה. אם האדם רוצה לזכות בדין עפ"י דרכי התשובה חייב הוא למלא את כל תנאי התשובה וגדריה, כדי שייקרא מכאן ולהבא בשם צדיק, ואם לא חזר בתשובה והוא מלא עוונות כפי שהיה ונקרא רשע וחייב מיתה, מיד הוא מת. אלא שהקב"ה ברוב רחמיו נותן לו זכות קיום על־ידי דרכי הרחמים וההשבעות הנזכרים. אולם על־ידי הרחמים של הקב"ה אינו הופך לצדיק; הוא זוכה בדין ונשאר רשע, וזהו מה שאומר הרמב"ם. אם הוא רוצה לשנות דרכיו ולהיקרא צדיק אין מנוס מלמלא כל תנאי התשובה. והקב"ה יזכנו ביום הדין בתור צדיקים גמורים וניכתב וניחתם לאלתר לחיים טובים וארוכים ולשלום.

שיבכה הוא...

מאת ד"ר יצחק פיין (בוסטון)

לזכרו של איש מידות הרב ר' אלימלך בר' אברהם הרצברג

ערב יום הכיפורים. השמש שקעה. עוד מעט ותפנה היום ויישמע הניגון הנוגה של "כל נדרי". בבית־המדרש הקטן בעיר גדולה בארצות הברית ובה מצוי, בלי עין הרע, ציבור יהודי גדול — מסתופפים כחמישה־עשר מניינים. כמה יהודים נוספים מצטרפים בחפזון למתפללים. רובם עוטים קיטל לבן וטלית צמר רחבה וארוכה. אלה הם אנשי הדור הישן, דור המהגרים. גם צעירים מצויים בבית־המדרש, "אמריקאים" ממש. אותם קל להכיר לפי הטליתות הקצרות שלהם.

בית־המדרש נמצא בחדר גדול, בקומה השניה. בדירה קטנה וצנועה מתגוררים הרבי והרבנית. והנה יורד הרבי במדרגות. הוא נראה כבן ששים, גבהו ממוצע וזקנו קצר, דליל ואפרפר. "הדרת פנים" חסרה לרבי, אך היוצא מלבב ועיניו הומות המקסימות מלאות רחמים. הרבי ידוע בציבור כחכם וכתלמיד־חכם. אך על הכל, ידוע הוא בלבו הטוב ובנכונותו המתמדת לסייע לבריות. בזכות מידותיו אלה נהרו אליו זקנים וצעירים. הם באים אליו להשיח דאגות מן הלב ולשאול בעצתו. קראו לו "רבי", אם כי לא היו לו גבאים וגם לא לקח "פדיונות". בית־המדרש שלו היה ידוע בשם "בית המדרש החסידי", כי בו שפעו תמיד חמימות ולבביות. הבריות אהבו את הרבי אהבת נפש בגלל כנותו וסובלנותו.

*

והנה נכנס הרבי לבית־המדרש, כשהוא מחזיק בידו של יהודי עטוף כולו בטלית. פניו לא ייראו, והוא מהלך כסומא אחרי הרבי. בידו מחזיק ה"סומא" מחזור. הרבי מעביר אותו על יד התיבה והמתפללים תוהים על החזן שלהם. מיהו האיש הזה?

הרבי פותח את ארון־הקודש. הוא ואחד הישישים, מידידיו הנאמנים, מוציאים שני ספרי תורה. עומדים הם מימינו ומשמאלו של החזן, ומכריזים בנוסח הישן: על דעת המקום ועל דעת הקהל אנו מתירין להתפלל עם העבריינים. בדומיה הכללית נשמע קולו של הרבי: ועתה, יהודים, נתפלל תפילת כל נדרי. החזן השמיע שתי המלים הראשונות של התפילה והפסיק. הוא פרץ בבכי, קולו לא נשמע אך בכיו הלך וגדל. כל גופו רועד ושתי כתפיו עולות ויורדות. הקהל מוכה. הרבי מסתכל בחזן ברחמים רבים. הדומייה כבדה ומעיקה. מחכים לחזן המשונה שיפסיק את בכיו. לאט, לאט־לאט הוא נרגע.

במקום החזן אומר הרבי "ונסלח" ג' פעמים ונותר ב"ויאמר ה' סלחתי כדבריך". הרבי מברך "שהחיינו" ומתחיל כמנהגו בדרשה הלילה, ליל הכיפורים. כרגיל מדבר הוא בחשאי. הוא פונה למתפללים בנימה של צחוק:

נו, רבותי, ומה דעתכם על החזן שלנו? איזה מין חזן?

תוהים המתפללים: מה מתרחש כאן? הרבי היקר, המלא רחמים, שאינו פוגע ואינו מעליב, חלילה, אף אדם, לועג ליהודי חשוש מבכי, דווקא בפני עם ועדה, דווקא בלילה הקדוש, ליל הכיפורים? אין הבכייה של היהודי העומד לפני התיבה נוגעת, כביכול, ללבו. מה קרה לרבי שלהם? והחזן? עומד שבור ורצוץ ליד העמוד, כשהוא נשען על שתי זרועותיו.

פתאום מרצינה ארשת פניו של הרבי, החיוך נעלם, והוא ממשיך:

בעזרת השם יתברך זכינו היום לשליח־ציבור שהוא נשמה יהודית כשרה. ועוד זכינו היום למצווה גדולה, עזרנו ליהודי להגיע למצוות. כן, כן, רבותי, אל תתפלאו. החזן שלנו הספיג בדמעותיו לא רק את תפילת כל נדרי, כי אם את ההפטרה של המפטיר שלו. האזינו, רבותי, ותבינו לשמחתי הגדולה וישמחו לבכם גם אתם.

שלשום הודיעו לי ממשרד "היאס" שבעירנו, כי הם שולחים אלי פליט חדש, שזה עתה הגיע לארצות־הברית והם מבקשים שאסייע לו. תוך חצי שעה באה המכונית לביתי בלוויית צעיר כבן עשרים. הצעיר רק עבר את סף ביתי והחל לבכות ולהתחנן: רבי, רבי, עזור לי להיות בר־מצוה. לא הצלחתי להרגיעו. לא הפסיק לבכות, וחזר על שלו: עזור לי להיות בר־מצוה. את דבריו לא הבנתי. הכרחתי אותו לשתות כוס תה ולספר לי משהו. סוף־סוף נרגע הבחור ואני ביקשתיו לספר בנחת מה הוא מבקש ממני.

ועכשיו, יהודים, האזינו לסיפורו של הצעיר, שהוא הוא החזן שלנו. ולאחר שתשמעו את דבריו תשמחו גם אתם, כמו ששמחתי אני, בזכות הגדולה שנתגלגלה לידינו, כי יהודי כשר זה יאמר לפנינו כל־נדרי. בקיצור, במקום קודש זה ובשעה קדושה זו אספר לכם מה ששמעתי מפיו, וזה לשונו:

*

שמי יוסף, יוסף בן ר' שמואל. בבית הורי קראו לי בחיבה יוסלה. הסיפור שלי ארוך ומסועף ומקיף את תשע השנים האחרונות של חיי השבורים והעלובים.

שלושה שבועות לפני שהגעתי למצוות הגיעו הגרמנים, ימח שמם, לעיירה שלנו. איני צריך לספר על החורבן שבא בעקבותיהם. הגרמנים התעללו ביהודים והרגו על ימין ועל שמאל. בין הנרצחים היו גם אבי ואמי. אני ניצלתי בנס. בחשכת הלילה ברחתי מן העיירה והתגנבתי ליער, לפארטיזאנים. הם שמחו עלי. צוציק (יונקא) קראו לי. אבל אפילו ביניהם היו שונאי ישראל, ואלה ירדו לחייהם של היהודים שנלחמו יחד אתם בגרמנים. ואני? בכל ההזדמנות שבאה לידי, בכל שעה פנויה, הייתי מפליג לעבי היער ושר בקול את ברכות המפטיר וקורא בקול את פרשת התורה ואת ההפטרה שלי. כל אלה ידעתי בעל פה.

עברו ימים. את חשבון הימים לא ידעתי, אבל ידעתי שאני מתחיל לשכוח קטעים מתוך הפרשה והמפטיר. מה עשיתי? הייתי חוזר וחוזר כמה פעמים על הקטעים אשר זכרתי. בימים שלא יכולתי להרחיק ביער ולהתבודד לנפשי, הייתי שר בתוך נפשי פנימה את ניגון הברכות וניגון הקריאה. כרגיל הייתי עושה זאת על משכבי בלילות על האדמה הרטובה. פעם אחת, כאשר הייתי לבדי, התלהבתי כל כך בשירתי, שלא השגחתי בכמה פארטיזאנים, שונאי ישראל, שעמדו בין העצים והקשיבו לניגונתי. נו, רבי, הם עשו את שלהם. לא, רבי, איני רוצה, איני יכול לספר לך מה שהם עשו אתי. אני בוש ונכלם לדבר על כך. אני בוש אפילו לחשוב על זאת... לפארטיזאנים לא יכולתי לחזור. רצתי בשדות וביערות רצתי בלילות, ובימים הייתי מתחבא. יראתי לפגוש באנשים. הייתי רעב וצמא, אך דבר אחד זכרתי באותם הימים הקשים. בכל יום הייתי מברך ושר קטעי הפרשה וההפטרה שלי. הייתי חוזר וחוזר על הקטעים לפי זכרוני.

נדדתי ימים רבים עד שהגעתי ל"ראסיי". היו אלה ימי ההסכם בין שני המרצחים, סטאלין והיטלר. השוטרים הרוסים תפסו אותי. הם שמחו עלי, כי חשבו אותי למרגל. הייתי בוכה ונשבע כי אינני מרגל, אך כל זה לא עזר. רבי, רבי, מה שהם עשו לי — לא אספר. איני יכול לדבר על כך. דבר אחד אני יכול להגיד לך, כי בהשוואה לרוצחים האלה היו הפארטיזאנים מלאכים ממש. אך רוצה אני שתדע כי גם ברוסיה, על הקרשים המזוהמים בכלא הרוסי, הייתי ממלמל בלי הרף את ההפטרה שלי, ואני מאמין שבזכות זו זכיתי לשחרור.

המשכתי לנדוד וסוף־סוף, איני יודע כיצד ולשם מה, הגעתי לסיביר. עשו אתי מה שעשו. אבל דווקא במקום הכי נורא הזה נוכחתי, שכשם שאין סוף לאכזריותן של הבריות, כך אין קץ לנסים. המזל האיר פנים אלי. ניצלתי מהרוצחים והגעתי לוולאדיוואסטוק. משם הברחתי את הגבול ובשעה טובה הגעתי ליפאן. היפאנים שלחו אותי לחרבין. שם עזרו לי יהודים טובים להגיע לשאנגהיי ומשם שלחו אותי לניו־יורק. כאן, בפעם הראשונה סיפרתי לאנשי ה"יאס" כל מה שעבר עלי והם שלחו אותי אליך, רבי. הם אמרו לי שאתה תעזור לי. וכי מה אני מבקש? אני מבקש ממך שתתן לי לומר בבית המדרש שלך תפילת כל נדרי ותפילה זו תבוא במקום ההפטרה שלי, שבין כה וכה כבר פרחה מראשי. רחם עלי, רבי, ומלא את משאלתי.

נו, יהודים רחימאים, המשיך הרבי, הרי צריך אדם לב של גולן כדי לסרב לבקשתו. לא עמד בי הכוח לשאול אותו אם הוא זוכר עדיין "עברי". לכן אמרתי לו: יוסלה, בני, ודאי ודאי שתאמר "כל נדרי". הא לך מחזור, והרי התפילה לפניך. בחור־המצוות שלנו הבין את הרמז ואמר לי: רבי, אל דאגה. אני לא אבייש אותך. אני זוכר את אשר למדתי בילדותי. זוכר אני אפילו הניגון של כל נדרי.

ועכשיו יהודים, המשיך הרבי. את ה"עברי" של יוסלה אמנם לא שמענו. אך, האם יש בעולם ניגון יפה יותר מבכיו של הבר־מצוה שלנו? הרי היה זה בכי של שנות ייסורים מעורב עם דמעות של שמחה. סוף סוף זכה יוסלה, בעזרת השם, להגיע למצוות.

*

הרבי הפסיק, שקע במחשבות, ולאחר כמה רגעים המשיך:

הבה ואספר לכם מעשה, אשר אבא שלי, עליו השלום, היה מספר בערב יום הכיפורים. אבא קיבל את המעשה מאביו, והמסורת במשפחתנו ייחסה אותו לצדיק רבי אלימלך מליז'נסק. הוא היה משמיע סיפור זה לחסידים בבית המדרש שלו בכל ערב יום כיפורים. גדול הוא הסיפור, אך אין כה למהר. עוד רחוק לנעילה, הוסיף הרבי בחיוך. הן אנו רק מתחילים עכשיו את יום הצום הארוך. האזינו, יהודים, ושמעו, שמע בכוונה גם אתה, יוסלה, פנה הרבי לצעיר, שעמד על יד העמוד והטלית מכסה את ראשו ופניו עדיין לא נראו. הצעיר הניע בראשו והרבי התחיל בסיפורו.

היה יהודי חוכר. יהודי פשוט, מגושם, בדומה לרוב המוזגים בכפרים. חיים היה שמו, מנהג משונה היה לו לחיים זה. הוא היה רושם בפנקס אחד את כל העוולות שגרם לאיכרים במשך שנה שלמה, מיום כיפורים אחד למשנהו. אילו עוולות יכול יהודי לגרום לגויים? לפעמים לא מזג את מלוא הכוס יי"ש. לפעמים החסיר מן העודף המגיע לקונה. ובפנקס שני היה חיים רושם את העוולות שהגויים גרמו לו.

שנה אחת היתה קשה ביותר. בערב יום הכיפורים של אותה השנה השכים חיים לקום, בשעה שאשתו ובניו נמו את שנתם. ישב המוזג ליד השולחן, ולאורה של מנורת נפט הוציא פנקס אחד ופתח את פיו: רבונו של עולם, אבא רחום, ידוע אנוכי כי יהודי פשוט אני. מילא, מה יכול חיים המוזג להיות כאשר לא למד מעולם? אבל אין פירוש הדבר שעלי להיות גנב. הבריות קוראים לי חיים מוזג, האמת היא שעליהם לקרוא לי חיים גנב. כך בפירוש: חיים גנב. אני גנב, גנב פשוט. הבט, רבונו של עולם, משמים בפנקסי, וראה את הכתוב. הבה ואקרא לפניך. הרכיב חיים את משקפיו והחל לפענח את גנזי הנעטרות של כתב ידו העלוב המסורבל.

היום, היום הראשון שלאחר יום הכיפורים הקדוש, ואני כבר חוזר לסורי. איוואן, בור טיפש ומטומטם, נכנס לבית המרזח, הוא ביקש כוס משקה. אני מכיר את איוואן ויודע שאינו מבין ביי"ש. נו, עשיתי כמנהגי הקבוע, נתתי לו חצי כוס יי"ש וחצי כוס מים. אין בכך עוולה גדולה, אבל גניבה יש כאן. ואם גניבה לפנינו — הרי עלי לרשום אותה בספר. ורשמתי כמפורש: חיים גנב מהגוי איוואן חצי כוס יי"ש שערכה עשר קופיקות. הבה, נקרא הלאה: היום לא נתתי עודף בשיעור של עשרים קופיקות לגוי סטיפן. חיים דפדף כמה דפים וקרא: מה אומר ומה אדבר. רבונו של עולם, הרי לפניך גלויים כל הנסתרות; ולא אבוא לפניך בשקר ובכחש אמש ישבתי וחישבתי והעכו עיני. פרוטה פה, פרוטותיים שם, והחשבון כולו מסתכם ביותר בעשרים ושלושה רובל. זהו הסכום שגנב חיים במשך השנה שחלפה.

כאן היכה חיים בשני אגרופיו בראשו וצעק: גוואלד, גוואלד, חיים, חיים הגנב! הוא החל לצעוד לאורך החדר, כשהוא פוסע ומוען: אבינו שבשמים. רע לי ומר לי. לא עצמתי עין כל הלילה והחלטתי, כי לא אלך היום לבית־הכנסת. יודע אני שכל היהודים שבעולם בכל מקומות מושבם מתכנסים היום בבתי־הכנסת. אבל אני, חיים, הגנב גנב ואת חרפתי לא אוליך ברבים. לא אכנס למקום קדוש. כי מתבייש אני. בוש אני ונכלם מפניך. איני יכול לעבור את סף ביתך הקדוש.

אוי, רבונו של עולם, על משכבי בלילות הרהרתי לא רק על הגניבות שלי ועל העוולות שגרמתי לאחרים, כי אם על החיים המרים שלי ועל העוולות והגזילות שאחרים גרמו לי במשך השנה שעברה. הבה נביט בפנקסי השני שבו רשמתי את כל אלה. ניגש חיים אל השולחן, הוציא מן המגירה את פנקסו השני והתחיל לקרוא בו: היום פרצו איכרים שיכורים לביתי ועשו בו חורבן ממש. הנזק היה גדול, גדול מאוד. לא פחות מחמישים רובל. נו, ממשיך חיים, הגויים האלה לא שלי הם. רבונו של עולם, הגויים האלה הם מעשה ידיך. ואם כן? ואם כן — רשמתי במפורש: אדון העולם חייב לי חמישים רובל. וזה עדיין לא הכול. היום הביאה הרוח לביתי שני חיילים. ההתחלה היתה דווקא על הצד הטוב, אך לאחר שהשתכרו שברו לי את העצמות, לקחו את כל המשקאות ונסתלקו לכל הרוחות. מילא, על ייסורי ועל מדווי אינני בא לתבוע ממך כל תגמול, אבל הנזק ברכוש הגיע לשבעים רובל. לא פחות. טוב ותהל חיים צועד וצורח: אלה הם החיילים שלך, שלך, רבון העולמים, אתה חייב לי בעד הנזק הרב הזה.

היו נזקים נוספים שנגרמו מידיו של הפריץ שלך. בקיצור, לא אאריך. אמש סיכמתי את כל הנזקים שגרמת לי. והנה אתה חייב לי למעלה משלוש מאות רובל. בדיוק, שלוש מאות ועשרים וחמשה רובל. והואיל ואני מתבייש לפניך על הגניבות שגנבתי מהאיכרים, הרי אין כל ספק שאתה, הכל יכול, מתבייש לפני, כביכול. יוצא, איפוא, שכשם שאני לא אבוא לבית הכנסת כך גם אתה לא תבוא לשם. ואם כן, רוצה אני לשאול אותך דבר. שאני, בראשי הסתום, איני יכול להבין. איזו צורה תהיה לכך כאשר היהודים יתפללו אליך בבית־הכנסת, ואתה, הא־ל הגדול, הגבור והנורא, לא תהיה שם בכלל. לא יעלה ולא יבוא.

חיים נעצר, הרהר רגעים אחדים וקרא בקול: יש לי, רבונו של עולם, עסק טוב לפניך: אני, חיים גנב, מוכן ומזומן לסלוח על כל המעשים הרעים שעשו לי המשרתים שלך. אני מוכן לעבור על מידותי ולסלוח, בתנאי מפורש שגם אתה תמחל לי ותאמר: סלחתי.

לאחר רגעים אחדים נמלך חיים בדעתו והוסיף: לא, ריבונו של עולם. לא ולא. אין דעתי נוחה מן העסק הזה המכניס מעט מאוד. אם אני, חיים גנב, עושה עסק עם אדון העולם, אני רוצה לצאת ממנו ברווח הגון. אמנם אני יהודי פשוט ועלוב, החי בכפר נידח ומתפרנס מן הגויים, אך דעתי נתונה לכל בני ישראל באשר הם שם. אני אעשה אתך את העסק, רק בתנאי שתאמר "סלחתי" לא רק לי, אלא לכל היהודים, לכל בית ישראל.

חיים נבהל מגודל חוצפתו. אך לפתע פתאום כאילו חלף ברק והאיר את מוחו. הוא הרגיש כי הקדוש ברוך הוא ברוב רחמיו נענה לו ומסכים ל"עיסקה". הוא העיר את אשתו ואת בניו, רתם את הסוס בעגלה כדי לנסוע לעיירה הסמוכה, שבה היה מתפלל מדי שנה בשנה בימים הנוראים.

*

עד כאן סיפורו של הרבי.

הרבי הוסיף ואמר: זכורני, שאבא, עליו השלום, היה מספר את המעשה בחיים המוזג בנוסח ומוסיף, כי לאחר שהצדיק רבי אלימלך בליז'נסק היה מסיים את סיפורו, היה משפשף את ידיו מרוב שמחה ואומר: "אלה הם דיבורים כהלכה. אוי, כמה אוהב אבינו שבשמים לשמוע מענה לשון דומה".

והרבי פנה ליוסלה: האם הבנת, יוסלה, את המלים הקדושות שיצאו מפי הצדיק הגדול. זכותו יגן עלינו? וכאשר ה"חזן" עשה תנועת הסכמה, קרא אליו הרבי בקול רם: אם כן, גש הנה, יוסלה. הוריד יוסלה את הטלית מראשו ולראשונה ראו המתפללים את שליח הציבור שלהם. פניו חיוורים ומצומקים, לחייו הנפולות מוקפות זקנקן אדום, ועיקר חזותו בעיניו השחורות והבורקות.

אט־אט ניגש יוסלה לרבי. כשהוא נרעש ונפחד. והרבי, בקול מלא רחמים, שאל אותו: השמעת, יוסלה, את סיפור המעשה? ההבנת את משמעותו? ואם הבנת, ענה נא, ענה נגד עדת המתפללים, למה בכית ולמה מיררת בדמעותיך? האם על החורבן אשר הוכית, על ייסוריך וסבלותיך, שאתה מתבייש אפילו לספר עליהם? האם על כל אלה בכה לבך ועיניך ירדו מים? דומם עמד יוסלה לפני הרבי ללא מענה בפיו. הרבי גהן עליו, נשק לו על מצחו ואמר בחיבה רבה: לא, יוסלה, אל תבכה, אל תבכה עוד. לא אתה חייב לבכות.

ופתאום כאילו נשתנתה דמותו של הרבי. קומתו גבהה. פניו הקשיחו וקולו בקע מעמק גרונו: אל תבכה, יוסלה. השומע אתה? די לבכות, והרים את ידו כלפי מעלה זעק בכעס: שיבכה הוא. שיבכה הוא...

רעד עבר בין הקהל. רבים כבשו פניהם בקרקע. רבים הרגישו במחנק, בחוסר אוויר. והנה לפתע שונה קולו של הרבי: בנימה רכה פנה לצעיר הנבוך העומד לפניו: יוסלה יקירי, בר־מצוה חביב שלי. בדומה לאותו מוזג רשאי אתה להגיש לבורא העולם את החשבון שלך. והחשבון שלך רב יותר וכבד יותר. דע לך, יוסלה, שגורל העולם כולו תלוי בך. אם אתה מוכן לסלוח, כביכול, לאבינו שבשמים על כל אשר קרה לך, רשאי אתה לתבוע ממנו "סלחתי" לכל ישראל. קולו של הרבי הפך ממש לתחנונים. הגד, יוסלה, המוכן אתה לומר "סלחתי" להקדוש ברוך הוא? והוא, השופט צדק ישמע ויאמר גם הוא "סלחתי" לכל בית ישראל? ויוסלה ענה בקול רועד: כן, רבי. אני מוכן למלא את רצונך. אני מוכן לסלוח.

חיוך עלה על פני הרבי כאשר פנה לצעיר: אם כן, חזור על דברי. והרבי פתח בהכנעה רבה: "רבונו של עולם, אבינו שבשמים, אני יוסף בן שמואל אומר לך "סלחתי". אני סולח ומוחל לך על כל הייסורים שלי ועל כל העינויים שלי ועל כל הסבל שלי. ואני יוסף בן שמואל מבקש וגם תובע ממך לומר "סלחתי לכל בית ישראל". יוסלה חזר בקול רועד על כל מלה ומלה שיצאה מפי הרבי.

רגע קט עמד הרבי בעיניים עצומות. פתאום אורו עיניו ופניו נתמלאו שמחה. יוסלה — קרא בקול חזק ובשמחה רבה — יוסלה בני, כן השמים נענו לך. ולקהל המתפללים פנה ואמר: יהודים, תהיה לנו שנה טובה ומבורכת. ועתה נמשיך בתפילה.

באותו ליל כיפור עבר הרבי לפני התיבה. בהתלהבות רבה קרא "ברכו" והקהל כולו התפלל בדביקות. וכשהגיעו ל"אדון עולם" יצאה העדה בריקוד, כאשר הרבי ויוסלה רוקדים בהתלהבות בתוך המעגל, והרבי מברך את כל בית ישראל בכתיבה וחתימה טובה.

מיידיש לעברית: י. פרידלנדר

"כל נדרי" בין יהודים שבורים

(פרק מספר הזכרונות)

מאת א. ז. בן־ישי

יסר יסרני יה
ולמות לא נתנני
(תהלים קי"ח י"ח)

על סף פרישתי מעיריית תל־אביב (לאחר ל"ה שנות שירות, במחיצתם של ארבעה ראשי העיריה), נפגעתי בתאונת־רחוב בעברי ממדרכה למדרכה, על־ידי נהג פזיז ולא־זהיר של שירות־האוטובוסים הציבורי "דן", רק בנס לא נדרסתי למוות.

האמבולנסים של "מגן דוד אדום" היו במקרה כולם תפוסים אותה שעה, ובעל מכונית פרטית, עורך־דין לפי מקצועו (כפי שנודע לי לאחר כמה ימים), שעבר במקרה במקום, אספני מן הרחוב והסיעני לבית־החולים העירוני הקרוב. בת־ישראל אלמונית, שנזדמנה למקום התאונה, עלתה אף היא למכונית, בלי המתנה, ועזרה להעירני מעלפון, ובהגיע המכונית לבית־החולים, נעלמה האלמונית, בלי ברכה ובלי תודה. (בין כל הציווים ליהודי האלמונית, לאחר שנתעוררתי, היה גם ביקוש של למותר המתחשם, כי אלמונית זו היתה אמי עיני, שנפטרה אמנם לפני הרבה שנים ברוסיה הרחוקה, אבל לגבי אם — אפילו נפטרת — אין בעיית הקומוניקציה קיימת, בפרט כשהבן בסכנה).

לאחר שלב העזרה הראשונה, הוחלט להעבירני למחלקה האורתופדית של בית חולים אחר, שהיה תורן באותו יום.

עשרות קבין חלים רעים ירדו לעולם, וחוליהם מובאים לאיבחון ולאישפוז בבית־החולים התורן באותו יום, בתנאי שיש אילו מיטות פנויות בחדרים או לפחות במסדרונות ובמעברים, ועל כל מיטה פנויה, או העומדת להתפנות — כמה וכמה מועמדים בתור לפי סדר ציפייתם ודחיפות האישפוז.

באותו חדר־חולים משותף במחלקה האורתופדית, שבו אושפזתי, היו כל המיטות תפוסות, חוץ מאחת שנתפנתה באותו יום, למזלי. כל שוכבי המיטות — יהודים שבורים, נפגעי תאונות שונות ומשונות.

חולים, שהכרתם נשארה צלולה, גם לאחר שנתשורדו מגלי־התאונה, מתקרבים זה לזה עד מהרה כאחים־לצרה, וכל אחד מתנה את קורות תאונתו ("דאגה בלב איש ישיחנה"), עד הגיעו אל מקום האישפוז. יש המרחיב את סיפורו, ומספר גם את קורות חייו בכלל, את מוצאו, ייחוסו, השקפת עולמו, השתייכותו החברותית, וכל השאר. בית־אולפנה ללימוד דמויות ותכונות אנושיות חיוביות ושליליות. אדם ניכר לא רק בכוסו ובכיסו אלא גם ב...אישפוזו. אם כי עברו כבר כמה שנים, נותרו בזכרוני דמויות שנפגשתי בהן, והריני מספר עליהן, שכן יש בהן מן ההוד של בית־חולים בעיר עברית, ביום הכיפורים.

*

אחד החולים, מבנע תאגה ביותר, היה — תושב בני־ברק (זו הקריה הפרושית־חסידית באיזור שרונו חולין), מחסידי ראדזין, פולין, מלובשי תכלת (לאלה שאינם בקיאים בפרשת התכלת: האדמו"ר ר' גרשון־חנוך ליינר זצ"ל, תרנ"א—תרצ"ט, חידש — לאחר אלף שנים את שימוש פתיל־התכלת בציציות, מאחר שמצא, לדבריו, לפני עשרות שנים את החלזון המקורי בחופי ימה של איטליה, שמדמו הכחול מפיקים את התכלת. לפי תגלית זו — ש ל א כל שומרי מצוות, ובהם גם קנאי ירושלים, הודו בה — הטילו וכסילים, עד־היום חסידי ראדזין, ובחלקם גם חסידי ברסלב, פתיל תכלת בציציותם בשיטת ר' גרשון־חנוך. כאן ראוי להזכיר, שהרב י. א. הלוי הרצוג ז"ל, תרמ"ט—תשי"ט, שהיה רבה הראשי של ארץ־ישראל שהיה גם בעל השכלה אוניברסיטאית, קיבל תואר מדעי מאוניברסיטת לונדון, על מחקרו "התכלת"). מפי החסיד הראדזיני מבני־ברק נודע לי דבר שלא ידעתי וגם רבים אחרים אינם יודעים עליו, שבין תעשיות יהודיות שונות — בהן: תעשית מרוסת לפסח — יש בבני־ברק גם מצבעה לפתיל־תכלת, מיסודו של חסיד ראדזיני, המספקת פתיל־תכלת לכל המקפידים על מצוה זו.

חולה שני באותו חדר היה בעל יחוס־אבות ציוני: נכדו של ז. טיומקין, מי שהיה בשנות העשרים, לאחר מלחמת־העולם הראשונה והכרזת בלפור — ראש "ועד הצירים", בקושטא, שעל־ידיו עברו אלפי עולים מראשוני "העליה השלישית" (ובהם גם כותב־השורות), ובן־אחיו של זאב־ולדימיר טיומקין, אחד ממנהיגי־ציון הראשונים (תנועת חובבי־ציון) ברוסיה, התנועה הציונית המדינית של הרצל, גם ב"התאחדות הציונית הרוויזיוניסטית" מיסודו של ז'בוטינסקי, בזמן הפילוג בהסתדרות הציונית בקונגרס הציוני הי"ז בזירז"א—1931). צאצא טיומקיני זה, מהנדס־חשמל מוותיקי תל־אביב, נפגע בהתנגש הקטנוע שבו רכב למקום־עבודתו במשאית שבאה לקראתו.

חולה שלישי, שהיה נטול־דיבור לגמרי, מתוך ההלם והמכאובים, היה יהודי תימני, שמש בבית־ספר עירוני בצפון העיר, שעמד על אדן חלון בקומה השלישית של הבנין, וניקה את שמשות החלון לכבוד החגים, התמוטט ונפל משם ארצה, אך "ברוך ה' נשאר בחיים", אם כי נחבל בכמה אברים בגופו וגם היה הוא הלום ומבוהל כמה ימים. בתו — נערה חננית כבת ט"ז, שלא משה ממיטת אביה יומם ולילה — סיפרה את קורות התאונה של אביה, אגב תודה להקדוש־ברוך־הוא, ששמר על חייו.

חולה רביעי, שעמד כבר בסוף האישפוז ב"אורתופדיה", והתנהל מרים ממושך בין הפרוסגאל של בית־החולים ובינו על המקום הרצוי ביותר שיש להעבירו לשם החלמה — גבר היה באחד מבתי־מלאכה של העיריה, חבר במפלגה שמאלנית שהיתה שותפת ב"קואליציה" העירונית. החולה המחלים נשען על נציג מפלגתו בעיריה, שיעמוד לימינו בעת הצורך. מטעם זה נהג קצת בתקיפות במטפלים בו, וכן היה כאיש־שמאל מודגש ביחסים לא־תקינים עם ה"שולחן ערוך", שכן הזמין לליל־כיפור דווקא את אחד ה"אחים", צעיר מבני עדות המזרח, שנקבע כתורן במחלקה בליל־כיפור, לשתות עמו "לחיים" מבקבוק היין המשובח, שאחד מאורחיו הביא לו.

*

למחרת, ערב יום הכיפורים, במחלקת "היהודים השבורים" (האורתופדית) תכונה ערה לקראת היום הקדוש, יום צום ותפילה ושבת־שבתון. רופאים ואחיות ובהם גם שתי הנערות בנות הנוער הדתי, שעבדו במחלקה זו בהתנדבות, (בתחליף לשירות צבאי), באו בזה אחרי זה לברך את החולים ב"גמר חתימה טובה". מחר, ביום כיפור, לא יבואו לבית־החולים. מי מהם לצום ולבית־הכנסת, ומי לצום בלבד. תהיה רק משמרת למקרים דחופים. על החולים נאסר הצום. לשומרי־מצוה שבין החולים התירו הרופאים לאכול פת־שחרית בשעה מאוחרת יותר. גם לתפילת "כל נדרי" לא התירו הרופאים לרדת מן המיטה.

מבין מאושפזי החדר היו רק שנים — החסיד הראדזיני, איש "התכלת", שעמד כבר בסוף האישפוז (הרבה הצטער האיש, שנבצר ממנו לקיים את כל מנהגי ערב־יום־הכיפורים — מנהג הכפרות, ובפרט מנהג המלקות), וכותב־השורות, שהיה רק בתחילת האישפוז והטלטול נאסר עליו, אך הצלחתי לפתות את האח התורן להביאני ברכב־הגלגלים לחדר־התפילה "שמואל אסיאי" שבאותה קומה, לתפילת "כל נדרי". חדר־תפילה זה מה טיבו? כשנגמרה בנייתו של בניין בית־החולים החדש רב־הקומות "איכילוב" בצפון מזרח העיר, והולקו בו חדריו למחלקות, למעבדות וכו', הקצו באחת הקומות חדר קטן לתפילה בציבור. שמע על כך הד"ר ד"ר מרגלית (רופא תלמיד־חכם. מחבר הספר "חכמי ישראל כרופאים", ועוד ספרים הקשורים במסורת ישראל) והציע לעיריית תל־אביב, בעלת הבניין, לקרוא לחדר־התפילה בבית־החולים החדש על־שם האמורא הרופא־האסטרונום, שחבורו ובר־פלוגתיה ר' אבא בר איבו (בקיצור "רב") אמר עליו: "כל רז לא אניס ליה" (חולין י"ט), והשם הזה אושר. כל ימות השבוע סגור חדר־התפילה "שמואל אסיאי", וגם בשבתות קשה לאסוף "מנייני" יהודים לתפילה בציבור. אבל לתפילת "כל־נדרי" נתמלא "שמואל אסיאי" עד אפס מקום. מכל הקומות של בית־החולים באו יהודים דוויים להתפילה. לדברי ר' נחמן מברסלב "היה טוב, שיהיה לאדם (יהודי) לב נשבר תמיד, אלא שיש סכנה, שמתוך כך יגיע לעצבות. לכן צריכים לייחד רק שעה אחת ביום לשבור־לב, ולהיות בשאר היום אך שמח".

אחד החולים מאחת המחלקות של בית החולים, ניגש אל ה"עמוד", כשהוא עטוף בטלית עד למעלה מראשו, והתחיל בניגון שובר־לב: "כל נדרי, ואסרי, ושבועי, וחרמי, וקונמי, וקנסי וכינויי — — —"

וכל היהודים השבורים שהצטופפו בחדר התפילה "שמואל אסיאי" עונים במקהלה אחת אחרי שליח־הציבור, שהיה הפעם "אחד משלנו", חולה שבור־לב.

ליל יוהכ"פ במחנה עבודה סובייטי

מאת משה מרן

"כל נדרי" במחנה עבודה סובייטי—

בלילה אחרי הסדר שכבתי לישון. רוב האסירים היו כבר שרועים על משכבם. אלה גונחים ואף נאנחים ובודדים, מנהלים שיחה עם עצמם. הכל כבו תמר שלכם. אור קלוש הבהב אי־שם בתקרה וריח דוחה של זיעה נישא בחלל. לפתע היה נדמה לי שאני שומע קול בכי או שמא קולות בכי רבים, חרישיים ומקוטעים. אוזני קלטו גם מלים שלא הייתי רגיל לשמען מכבר, וצירופיהן הכניסו בלבי חרדה. על דעת המקום ועל דעת הקהל... הייתי בטוח שאני חולם כבכל לילה.

הקולות המשיכו, נחלשו ושוב התחזקו. כנראה הייתי כבר ער אלא שרוחי טרם חזרה לבורסולאצק. היה נדמה לי כי נמצא אני בבית המדרש חשוך והגם שהיה ברור, כי אין בו אדם, נישא קולו של החזן ברוב כוונה... אנו מתירין להתפלל עם העבריינים. התרוממתי, והסוודר שבו הייתי רגיל לכסות את ראשי כהגנה נגד הקור, הוסר מעיני. ומהערפל של הצריף השתחררו דמויות משובשות ונעלמו והופיעו שוב, כל פעם יותר ברורות. הפזמון: על דעת המקום חזר, אלא שהפעם חשתי בכל נגהיו העולים ויורדים. ועל הכל הפזמון שייך את עצמו לקול ידוע... מיהו? ... ברירות הגייה כזאת, כשל קריין מקצועי, יש רק לחיים. הייתי ער לגמרי. לא היה כל ספק, חיים עמד שם למטה, לא רחוק מהחלון, עטוף טלית והתפלל... ליד חיים עמד מאיר ומסביבם כמניין וחצי אסירים, רובם מצריפים אחרים. פניהם של המתפללים היו סמוקים, כנראה מהחורה אורם של שני הנרות הדלים שדלקו על השולחן, ואולי יותר מהתרגשות שאחזה בכולם.

המקום לתפילה נבחר בקפדנות. לא היתה קיימת כניסה לצריפנו ישר מחצר המחנה. אפשר היה להגיע אליו דרך צריף אחר ובין שני הצריפים היה עוד מין פרוזדור קטן. החלון, שבקרבתו התרכזו המתפללים, פנה אל הגדר ובצד זה לא היתה כל תנועה. החלון היה מכוסה בשכבה עבה של קרח וניטף לכך הסתירותו בסביבה. היתה קיימת אפשרות כי קולות התפילה עלולים להישמע במגדל השמירה ולכן התחזרו המתפללים לרסן את עצמם.

כך קרה שבבורסולאצק, מקום שספק אם תמצא אותו במפה טופוגראפית המצוינת ביותר, בתוך יערות עד שנידונו לכריתה בשביל "מספל וואולגה" הידוע, נשמעה בפעם הראשונה אולי מאז קמה רוסיה תפילת כל נדרי שבאה ממעמקי לבות שבורים, משחק אדם שניטר לגזול ממנו אפילו את התקווה.

חיים ומאיר ואיתם קומץ מתפללים לא התכנסו כאן אלא כדי לבקש סליחה ומחילה, ביטול רוע גזר דינם. הם ביקשו לייצג בפני הבורא, כל אחד את כאבו, אולי את כאבם של יתר האסירים היהודים במחנה, שברגע זה היו שרועים על דרגשיהם ולא העלו על הדעת מה מתרחש.

אלא שקרה משהו בלתי צפוי. כשהגיע חיים למלים "וכל הרשעה כולה כעשן תכלה", אסף בתנועה נמרצת את כנף טליתו, הרים את שמאלו הקמוצה ונופף בה בתנועות מאיימות כלפי מעלה באלכסון בכיוון מגדל השמירה. כולם הבינו למה מתכוון חיים באגרופו הקמוץ. המלה "רשעה" קיבלה בשבילם, כאן בבורסולאצק, את משמעותה המלאה. רק כאן למדו מה מסוגל היה סמלה האוניברסאלי של רשעה זו... מאיר הרים גם הוא את אגרופו. אחריו הלכו האחרים ונפנפו באגרופיהם בכיוון הפינה, כבצעדת מחאה מהפכנית. כי תעביר ממשלת הזדון מן הארץ, זעק חיים. קולו הרך והחנן נעלם, מיתרי גרונו נתקשו לפקודה. המלים נזרקו לחלל הצריף ככתובת בלשאצר, כמשהו שאין לפקפק בהתגשמותו. ברגע זה לא ביקשו המתפללים על הצלתם בלבד, הם ייחלו לגאולת עולם כולו, ובזה התעלו על עצמם.

איש לא ישן בצריף. היו שירדו מהדרגשים והצטרפו למתפללים רק בנוכחותם, אולם בכוונה ברורה להיות שותפים לאותה ישיבה של מעלה, שהוציאה את דינה של ממשלת זדון לכליה. — — —

✡

עזבתי לשעה קלה את הצריף וכשחזרתי נתקלתי בפרוזדור בקארל דונר. קארל, פליט מגרמניה היה, הוריו היגרו אחרי מלחמת העולם הראשונה מפולין לפראנקפורט על נהר מאין והיו נחשבים עד להצלת הנאצים לעשירים שביהודי עיר זו. ב־1938 גורש הוא ביחד עם הוריו, כ"אוסטיודן", חזרה לפולין, והם יישבו בעיירה ליד וורשה, מקום מוצאם של ההורים. קארל הורחק מהאוניברסיטה עוד בשנה 1936 וכך בא לקצו חלומו לחזור לחברה הגרמנית ולהיטמע בה עד היסוד, אפילו עד שמד. כשהתמוטט עליו עולמו, לא הסיק מכך, כי לא יוכל להימלט משותפות גורלו עם כלל ישראל ואף לא ביקש ללכת בעקבותיהם של רבים מיהודי גרמניה שנתנו סוף סוף גט ל"גרמניותם" ועלו לארץ ישראל. הוא לא רצה או לא יכול לחזור אל צור מחצבתו, הוא הרגיש כלפיו זרות ולפעמים אף סלידה. בצער לו חשב, כי רווח והצלה יעמדו לו דווקא מצד האינטרנאציונאליזם הפרולטארי. את כיבוש החלק המזרחי של פולין על ידי הצבא האדום קיבל בהתלהבות. פעמי גאולתו התקרבו. הוא "גנב" את הגבול בין שני הכובשים ובקיץ 1940 מצא את עצמו מובל בקרון הבהמות אל יעדות בורוסלאצק. שבועיים בקרון חתום סיפק לבו הזדמנויות רבות להפוך ולהפוך בבעיות עולמנו וכמובן שלא יכולנו להימנע מלגעת ביחס: קומוניזם—ציונות. לפני שנעצר, בילה כשנה

(סוף בעמוד 6)

תבונה מושגית

(סוף מעמוד 4)

רבות הן ההכנות הנעשות לקראת חג הכלולות ורבה ההמולה. מוזמנים אורחים ומכובדים, מכינים כלי זמרים ובדחנים, תופרים בגדים חדשים ומתקינים מאכלים ומשקאות, והכל לצורך מלה אחת בלבד — היא המלה לי. ירכוש החתן טבעת קידושין יקרה ביותר ואף יענדנה על אצבעה של הכלה ויאמר לפני עדים כשרים "הרי את מקודשת", אך אם לא יוסיף את המלה האחת — לי — לא אמר כלום. כל ההכנות היו לשוא. אם ה"לי" חסר — הכל חסר. כך לא די שאדם מישראל אומר לתורה הרי את מקודשת... העיקר הוא המלה האחת: לי. מלה המעצבת את התורה שהוא לומד לקניינו האישי הפרטי ואשר על־ידה הוא מתעלה.

החסידות לא הסתפקה בהבנה אינטלקטואלית של התורה. אדם היודע תורה ידיעה שכלית, עדיין לא רכש אותה רכישה תוכית. תורה כגון זו נשארה עדיין מחוץ לאדם ואין לומר עליה שהיא "תורתו". בספר "תניא" כתוב: "אף מי שתורת ה' חפצו ובה יהגה יומם ולילה, אין זו הוכחה כלל שנדחה הרע ממקומו". רק אחרי שהוא חש הזדהות מלאה עם הרוח המהלכת בתורה — נעשית היא חלק ממנו, רק אז נעשית אפילו התורה כעין מאור המקרין על פנימיותו.

לצדיק חסידי היו נוסעים לא כדי ללמוד תורה אלא כדי לראות תורה. שכן צדיק אמת מגלם באישיותו את התורה. משום כך, אבות החסידות הראשונים, שבעצמם היו למדנים מופלגים, היו נלחמים בלמדנים שלמדו את התורה ולא הוקרנו ממנה. לפי דבריהם, תורה שאינה נלמדת כדי שהלומד יתעלה על ידה — תורה זו נשארת מחוץ לאדם, והוא והיא נשארים זרים זה לזה.

את הרעיון הזה הגדיר בצורה מעמיקה הבעש"ט: "תורת ה' תמימה — התורה עדיין בתמימותה עומדת". הפירוש השגור של האמירה הזו הוא: אחרי שלושה אלפים שנות תורה, אחרי שמגיע דורות באו שנשמע הדיבור "אנכי", מוצאת עדיין השפעתה על חיי הבריה. התורה עוברת מדור לדור כשהיא עדיין בשלמותה, כאילו עדיין לא נגעו בה מאז שניתנה בברית סיני. ברם, אשמר המתוך האמירה הזאת בקעו קול דק של מחאה נגד אותם אנשים המראים כחום בתורה המתפלפלים בסוגיותיה וגם זאת לא נוצר מגע פנימי־אישי ביניהם לבין התורה שהם עוסקים בה. התורה שהם לומדים "עדיין בתמימותה עומדת". התורה עומדת לחוד והם לחוד.

ספר סיפור

מתוך הערכת ה"היותי" על פני ה"דעתי" ניתן להבין מדוע הסיפור מהווה חלק כה נכבד במורשת החסידות. עד שערכו של סיפור חסידי עולה על פני תורה חסידית. "לספר סיפור מעשה משל צדיק — אמר רבי ישראל מרוז'ין — חשוב כמו לימוד דף מזוהר הקדוש". אפילו רבי שניאור זלמן מלאדי, שמחשבותיו היו תמיד מרחפות ברקיעים, היה אומר: "כשהיינו שומעים תורה מפי מורנו (רבי דב המגיד ממזריטש) היה לנו בחינת תורה שבעל פה, וכשהיינו שומעים ממנו סיפור — היה לנו בחינת תורה שבכתב.

אכן נשמת החסידות היא הסיפור ולא הספר. בעוד שהספר מבטא את התורה הרעיונית, מקפל הסיפור החסידי בתוכו את התגשמותה של התורה העיונית בחיי יום יום. את המעשה שהיה. מאחורי הספר עומד הערך האידיאי ומאחורי הסיפור — האיש המגלם במעשיו את אותו הערך. כדי להמחיש את הרעיון האמור, נסתייע בסיפור חסידי. — פעם עברו הבעש"ט ותלמידיו אצל בית המדרש. מתוך הבית בקעו קולות של לומדי תורה. עמד הבעש"ט מלכת, קרב אל הדלת, פתח אותה והיה בדעתו להיכנס פנימה. אך משראה שבפנים עוסקים אברכים ומתפלפלים ביניהם ובכל אחד מהם רצה להראות את כוחו בתורה ולנצח את חברו — נעצר הבעש"ט ולא נכנס. "בית מדרש זה מלא תורה" — אמר — "ולא נוכל להידחס פנימה מחוסר מקום".

בדבריו רמז הבעש"ט על הכתוב בספר הזוהר: "תורה ללא דחילו ורחימו אינה פורחה לעילא" — תורה כשהיא נלמדה ללא אהבה ויראה אינה עולה למרומים. תורה כזו נשארת למטה, כאילו "ממלאת" את חלל בית המדרש. לימוד התורה בחסידות משמעו לא אדם הלומד תורה אלא תורה המלמדת את האדם. תורה שאינה מאירה את נפשו של הלומד נהפכת כאילו לגוש חומר התופס תפיסה פיסית מקום של ממש — דוחקה את רגלי השכינה ו"ממלאת" את מלוא חללו של בית המדרש. בפני תורה כזאת נעולים שערי השמים.

هكذا من الاصل

מעמדה של הדת בבריה"מ (ב')

האיסור לקיים בתי־ספר דתיים

מאת ד"ר אריה יודפת

להמשך קיומה של כל דת דרוש שבני המאמינים בה ילמדו את עיק־ריה, ושמורשתה תועבר לדור הצעיר בדרך כלשהי, בחינוך פורמלי או בלתי פורמלי, בבית ספר ציבורי, דתי מיוחד או בבית ההורים. מה מזה קיים בבריה"מ?

אין בבריה"מ בתי ספר דתיים ואין מלמדים בה בבתי ספר ציבוריים דבר על הדת (אם לא נקח בחשבון את ה־תעמולה האנטי־דתית החזקה הקיימת בהם). החוק אוסר הוראת מקצועות דתיים וכל הקשור לדת בבתי ספר ממלכתיים, ציבוריים או פרטיים, וכן כל הוראה של דת בכנסיות או בבתי כנסת. הוראת הדת במוסדות פרטיים מיוחדים מותרת רק למבוגרים מעל לגיל 18. מותרת הוראה פרטית של הדת בבית, וזה עד לשלושה ילדים בבת אחת, יותר מזה נחשבים ל־קבוצה — והוראת הדת לקבוצה אסורה.

בתי ספר דתיים על כן אינם קיימים. בבתי הספר הממלכתיים מקבלים הילדים חינוך אנטי־דתי ולאט־לאט מקבלים את ההשקפה כי הדת היא שריד של העבר, סמל של בערות, וכי „האדם הסובייטי החדש" אינו זקוק לה עוד. במצב כזה וב־אווירה האנטי־דתית השוררת בכל מקום קשה מאד להורים להגיד ל־ילדים דברים המנוגדים לנאמר להם בבית־הספר וברחוב. רבים מהם אינם מעיזים לעשות זאת ואף חוששים שמא ילדיהם, בתמימותם או בהשפעת החינוך האנטי־דתי, יגלו כי הוריהם הם דתיים והדבר יפגע בהם, ב־עבודתם ובמעמדם. במידה שניתן חינוך דתי, הוא נעשה בדרך כלל על־ידי סבים זקנים, ובמקרים מוע־טים בלבד. אין הורים רבים המוכנים לא לשלוח את ילדיהם לבתי־ספר ציבוריים שבהם יקבלו חינוך אנטי־דתי, ובמקום זה להעניק להם בהסתר חינוך דתי. מצב כעין זה היה קיים אצל משפחות מועטות של חסידים, אך ספק אם עוד יש כיום הרבה כאלו. חינוך דתי גלוי יותר קיים עוד ב־גרוזיה, בוכרה ודגיסטאן. במוסקבה בפתחה בביה הכנסת הגדול ישיבה, אך תלמידיה מועטים ביותר, ותקופה ארוכה לא היתה קיימת כמעט כלל. לא היה אף פעם בכוחה של ישיבה זו לפתור את המחסור באנשי דת ולהכין מועמדים שיחליפו את הרבנים הקיימים — כחצי תריסר בכל בריה"מ רובם בגיל הקרוב ל־70 ואף למעלה מזה — ואת „כלי הקודש" האחרים: חזנים, שוחטים וכדו'.

שירותים דתיים

„חיים דתיים בקרב יהודי בריה"מ למעשה אינם קיימים בכלל. בריתות מילה הן נדירות, חופה לפי המנהג היהודי לגמרי אינה ידועה והחלק הדתי ב־הלוויה הכמת נעשה בחפזון, אם שבמהלכים ממנו לגמרי, הציבות בר מצווה נעלמו כליל, בשום מקום בבריה"מ אין ניתנת הוראה דתית על בסיס מאורגן, מספר בתי הכנסיות יורד ויורד... יהודי בריה"מ סובלים כל הזמן ממחסור רב בסידורים, סליחות, לוחות, טפסים וכלי דת אחרים...

„ליהודי צעיר יש רק מושג מעורפל על דתו או עמו ו־מנהגיו... תלמיד סכנין, בן 18, במוסקבה אמר: ,כן, אני יהודי, אבל אינני יודע מה משמע ה־דבר... אפילו אינני יודע היכן בית הכנסת, ואני מפקפק אם מישהו מחברי יודע'. עם זאת ציין כי הוריו הם דתיים וניסו פעם בפעם לשוחח אתו על משמ־עות היותו יהודי".

תיאורים פסימיים מעין אלו על מצב הדת היהודית בבריה"מ אורים ובשנים פעמים רבות. בתנאים ה־קיימים בבריה"מ שמירת מצוות הדת היהודית היא קשה ביותר, גם אם אין איסור על כך. שמירת השבת אינה אפשרית כיוון שבשבוע של ששה ימי עבודה הוא חובה ויום המנוחה נקבע ביום ראשון. היעדרות מהעבו־דה בשבתות אינה קלה, ואפילו רק למספר שעות בכדי להשתתף בתפילה. אחת הסיבות שפוגשים בשבתות ב־בתי הכנסת בעיקר זקנים היא, שהם כבר אינם עובדים ועל כן יכולים הם לשמור את השבת. כשחל חג דתי יהודי ביום ראשון באים לבתי הכנסת הרבה יותר מתפללים מהרגיל.

ילדים רבים לא נימולו. לא בכל מקום נמצאים מוהלים. הורים רבים חוששים שהמילה תטביע עליהם חותם של „ראקציונרי המאמינים ב־אמונות טפלות". היו גם כאלו שרצו, בעקבות נסיונם בתקופת הכיבוש ה־נאצי, בימי מלחמת העולם השניה, להגן על ילדיהם מפני התפרצויות אנטישמיות ולהסיר מהם כל סימן היכר גופני ליהדותם. במקרים אחרים — סבא או סבתא זקנים לקחו את התינוק הנולד ומלו אותו, כביכול ללא ידיעת הוריהם, שלפעמים גם התלוננו על כך, כדי שלא יאשימו אותם שהם מאמינים במנהג בימי הביניים..."

השחיטה הכשרה לא נאסרה, אך הסידורים הטכניים והתנאים הדרושים לכך קיימים במקומות מועטים בלבד. ישנה כמובן האפשרות לקנות תרנגולת חיה ולמסרה לשחיטה, אם ישנו שוחט יהודי בסביבה, אך יותר קשה לעשות זאת עם פרה.

בתי הקברות היהודים הם רכוש השלטונות אך התנהלו ע"י הקהילות הדתיות. בדרך כלל נשמרו בהם מנ־הגי הקבורה הדתיים, אך רבים מהם התמלאו ולא נעשו סידורים כלשהם להקים אחרים במקומם. במוסקבה נקברו נפטרים יהודים רבים בבתי קברות מעורבים יחד עם לא־יהודים. אי אלו משפחות השתדלו לקבור את מתיהן בארביב ובערים שמסביב ל־מוסקבה, שבהם עוד נמצאים בתי קברות יהודים. אך הדבר קשור ב־מאמצים ובהוצאות מרובים ולעתים גם ב„קשרים" מתאימים, לשם השגת הרשיון הדרוש לכך.

אפיית מצות אורגנה ע"י הקהילות הדתיות היהודיות. היא נעשתה בתנ־רים קטנים בבתי הכנסת או במאפיות שנשכרו ע"י הקהילות ועל המעוניי־נים לקבל מצות היה להביא אתם קמח לבתי הכנסת, למסרו לגבאים ולהירשם אצל זה לקבלת המצות. היה בכך משום עיכוב בשביל רבים שלא היו מעוניינים ששמותיהם יופיעו ברשימות המאמינים, דבר ש־היו בו סיכונים מרובים. היו שנים שבהן היה מחסור במצות, אך ב־שנים האחרונות השתפר המצב ב־נידון זה.

המחסור בסידורי תפילה הוא רב ביותר. כמו כן מורגש מחסור בלוחות שנה יהודיים, ספרי קודש ותשמישי קדושה אחרים, לעומת זאת נמצאים בבתי הכנסת ספרי תורה רבים אשר הועברו אליהם מבתי כנסת אחרים שנסגרו.

תעמולה אנטי־דתית

קיימת בבריה"מ תעמולה אנטי־דתית חזקה: פרסומים אנטי־דתיים, קורסים מיוחדים ל„יסודות האתי־איזם המדעי", חוגי לימוד אנטי־דתיים, תכניות מיוחדות ברדיו וב־טלוויזיה, וזה נוסף למאמצים „אדמי־ניסטרטיביים" ואחרים להילחם בדת, כמו למשל למנוע „כפיית מנהגים דתיים" ע"י הורים מאמינים על ילדיהם.

במסגרת זו באה תעמולה מוגברת נגד הדת היהודית שהיקפה עלה לאין כל שיעור ויחס לעצם כוחה של דת זו בבריה"מ ולמספר הקשורים בבתי הכנסת ושומרי המסורת היהודית. נוח היה לעסקן מפלגה מקומי אשר קיבל הוראה להגביר את המלחמה בדת, לכוון חלק ממנה נגד היהדות ופחות נגד הדת הפרבוסלבית. היה־דות, בניגוד לדתות אחרות, זהה עם קבוצה אתנית מסוימת, בעלת אותו השם, שקיימות נגדה דעות קדומות לא מעטות האסורות לפי החוק, אך יכולות לבוא לידי ביטוי בדרך זו.

יהודים דתיים, במידה שנשארו כאלו בבריה"מ, לא הושפעו הרבה מהתעמולה האנטי־דתית. הם לא קראו ספרות כנ"ל ובמידה שהוכרחו להש־תתף באסיפות או הרצאות אנטי־דתיות, הם לא קלטו הרבה ממנה. תעמולה זו היתה מיותרת בשביל כופרים, שלגביהם לא היתה הדת אלא דבר שהיה קיים בעבר ושלא היו זקוקים שיסבירו להם פעם נוספת למה עליהם לעזוב דבר שייתכן כי אף פעם לא היה אצלם. הדבר אמור במיוחד לגבי הנוער שהתחנך בסבי־בה בלתי דתית, שלא ידוע לו מאומה על הדת ושהיא ממילא לא קיימת בשבילו ושהתעמולה נגד הדת רק הזכירה לו על קיומה. ספק אם היה ערך לתעמולה זו גם לגבי אלו ש־הורחקו כבר מהדת, אך לא עזבו עוד לגמרי, שהיה להם עוד יחס נוסטלגי כלשהו אליה, לבית הכנסת ולמתפללים בו, למנהג או לחג דתי זה או אחר. לתעמולה זו יכלה להיות דווקא השפעה הפוכה על סוג זה של אנשים ולגרום להתקרבותם לדת; הם יכלו ללמוד כמנה על היהדות, עיקריה ותולדותיה. ידיעותיהם ה־לחמות איפשרו להם לקרוא ספרות כנ"ל בצורה ביקורתית ולהגיע ל־מסקנות שונות מאלו שמחברי ספרות זו רצו לתת להם.

אך ספרות זו היתה מכוונת ב־ראש ובראשונה לפקיד ועסקן ה־מפלגה והמימשל המקומיים, „להר־חבת השכלתם" ולהראות להם את ה„קו" המקובל. רבים מאלו פחות הבחינו מאשר מחברי הפרסומים הנ"ל (בחלקם יהודים) בין דת יהודית ויהודים בכלל ופירשו זאת כמגמה להקשחת היחס ליהודים בכללותם.

בניגוד לנעשה בשנים הראשונות של השלטון הסובייטי, משתדלת ה־תעמולה האנטי־דתית בבריה"מ להב־חין בין המלחמה בדת כאמונה וב־השקפת עולם לבין המלחמה בדתיים, שאותם ראו כאנשים שטרם למדו הבינו ושיש לחנכם ולהשכילם. גם כוהני הדת אינם מתוארים עוד כ־אויבי המשטר אלא כנאמנים למדינה הסובייטית ולחוקיה.

דברים אלו אמורים בעיקר ביחס לכנסיה הפרבוסלבית. זוהי גם ה־עמדה הרשמית לגבי היהדות, אך ב־מציאות המצב הוא לא פעם שונה. התעמולה נגד היהדות נהגה להתקיף לא רק את הדת אלא גם את הדתיים. יהודים דתיים צויינו בה בתור רמ־אים, גנבים, ספסרים, מבריחים ו־כו'. רבנים וראשי קהילות הוצגו כמרמים את המאמינים ולוקחים ל־עצמם את כספי תרומותיהם. בתי־כנסת תוארו כמקום של שיכרות, סכסוכים ומריבות על „השלל" מ־תרומות המאמינים ומסיוע של יהודים מחו"ל. כמו כן באו האשמות על שוק שחור בתשמישי קדושה בבתי הכנסת. וזה נוסף להאשמות ה־„סטנדרטיות" נגד כל הדתות. היהדות הואשמה לפעמים בדברים שבכלל לא היו קיימים אצלה ו„הושאלו" ע"י תועמלנים אנטי־דתיים מהתע־מולה נגד הדת הפרבוסלבית.

תופעה אחרת היתה זו של הזכרת הרבנים, השוחטים, הגבאים והמתפל־לים בבתי כנסת ושל מקיימים מנה־גים דתיים בשמותיהם המלאים, ל־עתים גם בצרוף כתובותיהם, מקומות עבודתם ותפקידיהם הציבוריים — אם היו להם כאלה. לפעמים גם הוז־כרו בניה המבוגרים, שמותיהם, עיסוקיהם ומקומות עבודתם, ואם היו חברים במפלגה הקומוניסטית — ברורה להפעיל לחץ או לפגוע, או שנים גם יחד.

התעמולה נגד הדת היהודית ניסתה גם לתאר דת זו כקשורה בציונות ובמדינת ישראל וכי היא מפנה את המאמינים בה מעניינים אקטואליים של מדינתם לעניינים של מדינה רחוקה ולעזיבת אזרחים סובייטיים את „מולדתם הסוציאליסטית" כדי להגר למדינה קפיטליסטית הקשורה ב־מערב.

סיכום

האם עומדת הדת היהודית ויחד הדת היהודים בבריה"מ להיעלם, כפי שמתארת זאת התעמולה הסובייטית? אם נראה כיהודי דתי רק את זה המקיים את כל תרי"ג מצוות ואת כל המנהגים שהתגבשו בין יהודי רוסיה במשך דורות רבים, ייתכן שנגיע ל־מסקנה כזו. לא קל לעשות זאת ב־תנאים הקיימים בבריה"מ. הדבר דורש ויתורים רבים, קשיים, הקרבה ולא מעטים הם המוכנים גם לכך. יותר על כן מסתמנת בבריה"מ ה־תופעה של פנייה לדת מצד אנשים הרוצים, בהעדר אפשרות אחרת, להפגין בכך את יהדותם והם באים לבית הכנסת לא רק כדי להתפלל, אלא גם כדי להיפגש עם יהודים אח־רים, להזדהות עי"י כך עם עברם ו־לציין את היותם יהודים, גם אם לא תמיד ברור להם מה זה להיות יהודי.

רוב היהודים בבריה"מ התרחקו מהדת היהודית במובנה המקובל. זהו המצב הקיים כעת. אך בתנאים אחרים, ב־מצב אחר, אולי גם במקום אחר, עשויים לבוא שינויים בכך. והיס־טוריה של עם ישראל מספרת על יותר ממקרה אחד מסוג זה.

הזיקנה קפצה על ת"א

מאת חיים פיקרש

לאמירת „אל תשליכנו לעת זיקנה", בימי הסליחות והרחמים. יש בתל־אביב משמעות מיוחדת במינה. העיר ה־עברית הראשונה, שצעירים חלוצים באו בתחומה החולי, לפני 70 שנה, קיבלה תדמית של עיר מזדקנת, שבניה, בני הדור השני והשלישי הרחיקו מתחומה, זוגות צעירים אינם מוצאים בה את עתידם.

הגיעו הדברים לידי כך שבאחת מישיבותיה האחרונות של מועצת עיריית תל־אביב, גילה ראש העיר שלמה להט, כי במגעיו עם מוס־דות הממשלה, הועלה הרעיון, כי מאחר ובתל־אביב „ניצבים כ־שלדים" בתי מלון מפוארים, ש־בנייתם המודרנית נשלמה לא מ־כבר והם ריקים מתיירים, הרי ש־בתי מלון אלה, ישנו יעודם, ו־יהפכו ל„בתי זקנים משוכללים".

אם תאושר תכנית זו, שמגמתה העיקרית „להחיות" את אזור בתי המלון הריקים, שלאורך רחוב ה־ירקון, הרי שאוכלוסיתה המזדקנת של תל־אביב, יגדל עוד יותר.

מה אומרים הנתונים הסטטיס־טיים, ביחס להזדקנותה של תל־אביב?

לפני מספר חודשים נערך מחקר בנדון, על ידי המחלקה למחקר ולסטטיסטיקה בעיריית תל־אביב. סיכומי המחקר מגלים כי בשנת 1948 היוו בני הגילאים 65 ומעלה 7.6 אחוז מכלל התושבים בתל־אביב, ואילו בשנת 1972 הגיע מספרם ל־13.4 אחוז. בעשור ה־אחרון עלה מספר גילאי 65—74 ב־75 אחוז ובני הגילאים 75 ו־מעלה גדלו באופן יחסי ב־98 אחוז.

המפנה לרעה

בשנות השישים המוקדמות, אומ־רים בעיריה, חל מפנה לרעה. ב־תקופה זו החלה הנסיגה של ה־זוגות הצעירים ש„גילו" את ה־ערים השכנות, שקצב פיתוחן הפתיע. אלפי דירות בשיכונים ו־בבתים משותפים קרצו לבניה של תל־אביב, אלה הרחיקו מנוף ילדותם ובגרותם. רכשו דירות ב־מחירים סבירים, אך המשיכו לע־בוד בתל־אביב ולהגיע אליה ב־שעות הבוקר ולחזור לבתיהם ב־שעות אחר הצהרים. „המרחק קצר למדי. תנאי התחבורה טובים. למה שלא להתגורר בערים הסמוכות" ד־השיבו אותם בנים בבימת הצעד־קות, לאנשי העיריה, שהחלו להת־ענין בתהליך, שהוגדר כבר אז כמסוכן לעתידה של תל־אביב.

כך הפכו ערים כמו חולון, גבע־תיים, בת־ים, רמת־גן, פתח־תקוה ובני־ברק ל„ערי לינה" לאלפי זוגות צעירים, בכללם גם זוגות צעירים דתיים שהתרכזו במיוחד בתחומה של בני־ברק, ובשיכונים הדתיים שבפרברי רמת־גן. הדבר נתן גם אותותיו במערכת החינוך בתל־אביב. אלפי תלמידי בתי ה־ספר ובמיוחד מהכיתות הנמוכות, שעברו לערים השכנות, גרמו לכך שבתי ספר יסודיים „נסגרו בזה אחר זה". למעשה עד היום נמשך התהליך של סגירת בתי הספר. לקראת שנת הלימודים החדשה נסגרו עוד 6 (!) בתי ספר יסודיים בתל־אביב.

ירידה בריבוי טבעי

אל סיבת הירידה בריבוי הטבעי מחמת עזיבתם את העיר של ה־זוגות הצעירים, ו„תנועת ההגירה" עצמה, נוספה, כך אומרים, סיבה נוספת לריבוי אוכלוסית הזקנים בתל־אביב. זו מתיחסת לעליה בתוחלת החיים. רמת החיים משו־פרה, ומה גם שאחוז ה־זקנים מארצות אירופה וארצות הברית הוא רב יחסית לעומת ה־זקנים מארצות המזרח, שאחוזם מגיע ל־12 אחוז לעומת 26.6 אחוז מיוצאי המערב. הסיבה העיקרית לריבוי הזקנים יוצאי אירופה ואמריקה, נעוצה בכך ש־רוב התושבים שהתישבו בעיר לפני מלחמת העצמאות היו מאר־צות המערב. רובם הגיעו עתה לזיקנה. לעומת זאת התושבים מ־קרב עדות המזרח התישבו בעיר לאחר מלחמת העצמאות ובעת התישבותם היו בני גילים צעירים יחסית. בעקבות כך מוסברת גם העובדה כי במרכז העיר ובצפונה מתגוררים יותר ממחצית הזקנים בעיר. אנשי הסקר בעיריה מצי־נים עוד כי אם במרכז העיר מת־רכזת, כאמור, אוכלוסיה קשישה, הנאלצת להתמודד עם בעיות סבי־בתיות קשות הרי שלא פחות חמו־רה בעייתם של הקשישים הנמנים עם אוכלוסית שכונות העוני, ש־בהן הצפיפות הממוצעת לחדר מגיעה לכדי 2.5 נפשות.

המציאות של האוכלוסיה המז־דקנת נותנת אותותיה גם במספר הגבוה יחסית של בתי האבות. בהם מתרכז מספר של יותר מ־אלפיים נפש. אחוז ניכר למדי מ־בין הזקנים נופל על מעמסת לשכת הסעד בעיריית תל־אביב, החייבת להתמודד עם הבעיה הקשה וה־סבוכה של טיפול בקשיש. כל עוד כרוך הדבר בהפעלת מועדונים ל־קשישים או מסגרות של „טיפול בעיסוק", ניחא. אך כשחייבים להבטיח אישפוזם של הנזקקים ה־זקנים, והמוסדות המצומצמים „תמיד מלאים עד אפס מקום", הרי שהמצב חמור. לדידם של יותר מ־5000 הנזקקים הקשישים!

אי פיתוח השירותים לזקנים, מדאיג את עיריית תל־אביב. הוקמה בעקבות כך „המועצה למען ה־קשיש" שנטלה על עצמה את ה־משימה של הדאגה לכל המחסור. אך זו מסיבות שונות הפסיקה פעילותה. כל שנה שעוברת מכ־בידה ומרחיבה את הבעיה" — אמר לנו אחד מעובדיה הותיקים של עיריית תל־אביב המודע אל הבעיה.

דאגה לצעירים

למען האמת, יותר משדאגה ד־דואגת עיריית תל־אביב לצרכיו של האזרח המזדקן, דאגתה נתונה עתה „יותר מאי־פעם" לבניה מה־רה של דירות לזוגות צעירים „כדי לעצור, לאלתר, גל העזיבות של הצעירים".

בתל־אביב הולכות ונבנות עתה 3263 דירות לזוגות צעירים ד־מפוני משכנות העוני. „בבניה של ממש" נמצאים 1482 יחידות דיור ועוד 1000 דירות כבר אושרה בנייתם ואותר השטח. לבד מכך אימצה עיריית תל־אביב את רעיון הקמת דירות להשכרה ד־480 דירות מסוג זה נמצאות בבניה. הן תמ־סרנה לתקופה של 5 שנים ובתנ־אים אשר יאפשרו חסכון לדירת קבע.

מר מ. אוניקובסקי, הממונה על עניני השיכון בעיריית תל־אביב, מסר עוד כי לנוכח הזדקנותה של תל־אביב, כשהריבוי הטבעי שלה הוא מהקטנים בארץ ומגיע ל־7 ל־1000 תושבים לעומת 21.2 בפתח־תקוה, וכן התהליך של הפיכת דירות למשרדים ומחסור חמור ברזרבות קרקעיות לבניה ציבו־רית, מעמידה את עיריית תל־אביב בפני מצב חמור. בנסותה להרחיב את מסגרת בנית השיכונים לזוגות הצעירים. אך למרות הכל, עושים את כל המאמצים כדי להתגבר על הבעיה. מהממשלה תובעת עיריית תל־אביב להעמיד קרקעות לבניה במחיר סמלי ולפי התכנית של מינהל מקרקעי ישראל. העיריה מצידה, החליטה שלא להעמיד יותר קרקעות לארגונים ומוסדות שונים וכן שוקלת את האפשרות להתיר בנית קומות נוספות על גגות הבתים. לדבריו של מר אוני־קובסקי ניתן להוסיף 35 אלף דירות על הגגות!

*

וכך מאמינים בתל־אביב שתוך שלוש עד חמש שנים, כשאלפי זוגות צעירים יקבלו דיור בתנאים נאותים, שוב „יפכו חיים צעירים בתל־אביב", ותדמיתה של העיר הגדולה כעיר מזדקנת, יפתח! אך עד אז, הדאגה למציאות ה־קיימת מדירה שנתם על פרנסי הכרך והיקפה של הבעיה מטרידה. העיריה טוענת כי היא משתדלת להתגבר עליה. כשמחד צריכים לדאוג למעמדם של אלפי זקנים וזקנות ולהבטיח את מקומות ה־אישפוז הנדרשים ברוב המקרים. ומאידך, חייבת זו לשכנע את ה־צעירים ש„לתל־אביב עוד יתכנו עלילות!".

לגישור הפערים

מאת יהודה עוריאלי

ההתבססות הכלכלית ההדרגתית וההתפתחות החב־רתית המועטות יחסית, שאין להתעלם ממנה, „בישראל השניה", לא הביאו עדיין למיזוג כולל, מיוחל. עדיין שור־רת תחושת קיפוח. מדברים על פערים ומחפשים גשרים. עדיין קיימים ישובים ועיירות פיתוח, הנגועים בחומר נפץ חברתי, „המתפוצץ" לעתים קרובות בכותרות העתונות. ולידם, ישנם מקומות רחוקים מהחדשות ומלב המדינה; שכוחי אדם, שבהם הצטברה מרירות והרגשת נחיתות ממשית, שטרם פגה גם בשנת העשרים ושמונה לקיום המדינה.

נסיון ריאלי מעניין לתקוף את הבעיה מזוית חדשה, נעשה השנה בשתי אוניברסיטאות בבר־אילן וב־חיפה, שנטלו על עצמן לבצע תכנית אקדמית להכשרת מנהיגים מבני עדות המזרח. פעילים נלקחו מתוך העיירות, כדי לעצב לעצמם דפוסים של לימודים גבוהים, בד בבד עם התפקיד המרכזי שהם ממלאים בישו־ביהם. אלה אנשים למודי נסיון ד־עבודה, שצמחו מתוך הציבור, אותו נועדו להנהיג וממלאים כבר שליחות מרכזית כמנהלי מוסדות, מחנכים ראשי רשויות מקומיות, פעילים ב־איגוד המקצועי וכדומה.

מקובל, שאין מלמדים מנהיגות. אדם נולד כזה; קשה לקנות השכלה, שתבטיח לו מקום בצמרת. אבל, אנשי האוניברסיטה, יחד עם נציגי הפדר־ציה הספרדית, השתכנעו כי פעולה משולבת יכולה לתרום לעיירות ה־פיתוח, בלימוד אקדמי שיטתי, יש הזנה מתמידה מעולם המחשבה ה־עיון והמחקר, המשפיעים על דרך עבודתו של המנהיג הקהילתי.

„קונסולים" אקדמיים

וכך התכנסו בשנה האקדמית ה־ראשונה באוניברסיטת חיפה, 71 נצי־גים, שהפכו סטודנטים וחזרו ללבוש את ספסל הלימודים, אחרי הפעילות הרחבה והממושכת שקידמה אותם בשדה ובסדנא. הם בגילאי 25—47 שנה, שבאו מעיירות הפיתוח בצפון הארץ. מעורבותם בחיי הישובים, מסייע גם לאוניברסיטה להדק את הקשר עם עיירות הפיתוח. חלקם משמשים „קונסולים" לפעילות אק־דמית ענפה במקומותיהם — ויש ב־כך הזנה דו־סטרית והשפעה הדדית מבורכת. ה„קונסולים" פעילים מטעם היחידה לגישור פערים באוניברסיטה, ותפקידם העיקרי לאתר מועמדים ל־לימודים אקדמיים ועיונים, על־ידי השגת מילגות.

נתונים שפורסמו על־ידי היחידה הנ"ל, מראים כי 60 אחוזים מתלמי־די בתי־הספר היסודיים בארץ הם ילדים למשפחות יוצאי ארצות ערב. אולם, רק 15 אחוזים מסיימים לימודי תיכון וד־4 אחוזים משלימים את ה־מסלול האקדמי. כלומר, כאשר ניתנת ההזדמנות להמשיך בלימודים, אין הסטודנט מבני עדות המזרח נופל מעמיתו. המשתתפים בתכנית הלימו־דים לקידום המנהיגות, מוכיחים מ־נסיונם האישי כי למרות הקשיים ה־אובייקטיביים, אפשר עם רצון טוב ותקציב, לגשר על פערים במישור האקדמי. מתוך 71 הסטודנטים ש־עברו את הפרוייקט המוצלח בשנה הראשונה, 66 נשואים ואבות לילדים. ל־25 מהם יש שלושה עד ששה ילדים. רובם יוצאי מרוקו (35) וכן מטוניס (6), עירק (9) תימן (7), מצרים (5), לוב (4) ועוד. 28 מהסטודנטים עלו ארצה בשנים 1950—54, 13 עלו עד שנת 1950 וד־24 — בשנים 1955—59 ואחריהן.

גם מקצועות הבחירה מאלפים, כאשר החינוך עומד בראש הרשימה — 18 סטודנטים; מדע המדינה — 8; היסטוריה — 8; עבודה סוציא־לית — 7; מקרא — 7; עברית, ספרות ולשון — 7, וכן מחשבת ישראל, פוליטולוגיה, פסיכולוגיה ו־עוד.

מנהיגות בהתהוות

המשתלמים בלימודים האקדמיים משוכנעים שיהיה שכר לעמלם, מ־בחינה אישית ומבחינת מטרות ה־פרוייקט הלאומי־חברתי הגנוז בו. לדעת יוסף נוריאל „קונסול" בעיירה שלומי, מסמל הפרוייקט את המעבר ממנהיגות ספרדית „מיוצגת" למנהי־גות „מייצגת". לדעתו, הרוצה להל־קות את המנהיגות הספרדית הקיימת לא יחסוך מפיו משגים כמו „ספרדי מכור", או „ספרדי של המוסד", ש־משמעותו לדבריו, שעדות המזרח גילו חוסר יכולת משווע לגיבוש מנ־היגות עצמית, אשר תזכה להכרה לאומית ולעורף ציבורי רחב. לדעתו, לא קמה מנהיגות עדתית בשל כמה סיבות: בשל התפוררות „הקול ה־ספרדי" באידיאולוגיות לא־סוציא־ליות ובשל חלוקת טובות הנאה; בגלל המשבר הטראומי בעקבות אי הצלחתן של רשימות עדתיות עצמ־איות; ההכרה החברתית הרואה כ־„משפילה" פעילות עדתית, שיכולה להביא „פילוג העם" ולהנצחת העד־תיות, שאותה רוצים למעשה לחסל.

הפרוייקט האקדמי מבטיח מנהיגות בהתהוות, שתהיה רב־ממדית, שתפ־על בכל התחומים, לא רק פוליטיים ולא רק במישור הלאומי. לרבים מ־הסטודנטים, שאיפות פוליטיות ברמה מקצועית ולאומית, במפלגה זו או אחרת. לאחרים יש שאיפות קידום במשרדי הממשלה ובארגונים שונים. אי הגבלתם בחוגי לימוד מסויימים מ־התעניינותם המגוונת, מבטיחים מנ־היגות בכל תחומי החיים, התנאי, כמובן, הוא הרחבה של התכניה ל־מנהיגות באוניברסיטאות נוספות, כדי להבטיח מאגר גדול לכל האפשר ב־כל הרמות והשטחים. והכל תלוי ב־הצלחת הבוגרים של תכנית הלימו־דים להמשיך במקומותיהם. כמובן לא לה מכנה צמצם ואותה משרתים גורם המעודד שכבות חברתיות [...] לגדל מתוכם אנשים כאלה, בעל[י] כש[ר] השכלה אקדמית.

הלקחים שהפיקה היחידה לגי[שור] פערים באוניברסיטה מלמדים [...] שכר לפעולה הראשונית [...] היתה מינימלית. העזרה לסטודנט היתה מירבית ולרשותם העמדו אקדמים, שיעורי עזר ויועצים, מסייעים בידם להתמודד בקשיי לימוד ורמת הלימודים. לקראת הלימודים הבאה יוצמד לכל [...] סטודנט חדש, כדי להובילו ב[...] הפרדס האוניברסיטאי ולגלות [...] האקדמיות. מ. ילון, [...] סטודנטים „הוותיקים", מציע [...] את מסגרת החוגים והלימודים משתתפי הפרוייקט ולא ליצור [...] השתלמות יהודית, כדי להרחיב האופקים ולגוון את ההשכלה.

במה תיבחן המנהיגות החדשה

מעניין, שמשתתפי הפרוייקט [...]היגות, חוששים גם מה ממש יתירה. ילון טוען כי היו חברות פיתוח תלות וציפיות מופרזות [...]גונים אלה. ועליהם לשאוף [ל]עצמאות ואי תלות של המוס[דות] אם כי יזכו לעזר רב „מאחור[י ה]עיפ". במקביל מתקיימים מגעים [...] משרדי החינוך הסעד ליצירת [...] לסטודנטים וגיבוש קצר של ס[...]טים פוטנציאליים בתנאי לימוד [...]בים יותר.

עצם השאיפה של משתתפי ה[פרו]ייקט להינתק מתלות ממסדית [...]חיב את מעגל העזרה ממוסדות [...]פים, עם הכרת התודה [...] שלהם ליוזמים ולמסייעים, שב[לעדיהם] תכנית הלימודים לא היתה קמה, [מעי]דה על עצמאות המחשבה [...] לקידום שיש בו מנהיגות. סטוד[נטים] אלה, מבוגרים בגילם ובנסיון [...] שנצרף בכור היתוך קשה מאוד ונקלטו בארץ, [...] מיוחד. עקשנותם להתמיד בלימ[ודים] למרות קשייהם האישיים [...] חיים, עם הרצון הנחוש [...] משימה של ההשתלמות לקראת [מנ]היגות, עלול ליצור גם ציפיות [...] להן כיסוי, כפי שמבטא זאת [...] דינו, שהיה פעיל לגיבוש [...] למנהיגות. המנהיגים לעתי[ד] [...] פעילים בעבר ושוכיחים מוסד[...] במסירותם ללימודים [...] באחריות גדולה ליעודם ולעתי[ד] פעילותם למען הזולת דווקא ב[...] שבהן גדלו כאנשים וצמחו כמנ[היגים] בדרך שיתודעו לשירות החברה [...] חלק ממנה ובדרך שיקרינו [...] ההרוה שקיבלו במסגרת אקדמית, על החברה האנושית סביבם, הצמאה לקידום וכמש[...] הינות שתבין לרוחה.

ליל יוה"כ במחנה עבוד

(סוף מעמוד 5)

חודשים בלבוב והיה לו זמן כדי לצנן את התלהבותו מהדרך שהסו־בייטים הגשימו את החלום הסו־ציאליסטי ומהמגשימים עצמם, או־לם יסודות אמונתו לא התערערו. הוא עדיין היה מוכן להמשך במשטר הסובייטי בקיץ נימוקים המבוססים על רעיונותיהם של מורי הלכה מר־קסיסטית־לניניסטית. החברה המתו־קנת שאין בה מנצלים ומנוצלים, עמים משעבדים ומשועבדים, קום תקום גם אם נצטרך להגיע אליה בייסורים; שני צעדים קדימה ו־אחד אחורה, היה מתעקש ומסיים את ויכוחו. הסתירה האיומה בין אמונתו זו ובין תנאי הובלתם של אלפים ורבבות אנשים חפים מפשע למחנות ולארצות הגזירה, גם היא לא שברה את עקשנותו זו. עוד בפרנקפורט חיבר שיר הלל למולדת הסובייטית ושר אותו לפי הלחן של שיר לכת צבאי ידוע. הפזמון החוזר בו היה: אם לחרות מבוקשך, רק אל רוסיה שא רגליך... את הפזמון הזה השמיע גם בקרון המוביל אותו לבורסולאצק, בפני קרוב ל־80 יצו־רים עלובים, נמקים, שוקקים ואכו־לי כינים וייאוש...

לאותו קארל נודע, כי באחד ה־צריפים יתפללו הלילה תפילה „כל נדרי". בגלל החומרה בדבר נשמר מקום התפילה בסוד. הוא נדד לכן מצריף לצריף עד שהגיע לצריפנו. באותו זמן הספיק כבר להתפכח משכרון הגאולה הקומוניסטית. מה שלא עשו הויכוחים, עשו ארבעה חודשים של שהות במחנה בלבד. מראיתו היה מעורר רחמים אפילו אצל אסיר אחר. מעלם רחב כתפיים, שופע עליזות וביטחון, כפי שפגש־תיו בקרון, הפך למין צרור עצמות שהולבש עליו סמרטוט מפיץ צחנה. מזה שבועיים לא עבד, הוא השתייך כבר לכת תשושי כוח, אסירים שלא נשאר בהם דבר שאפשר לסחוט. אף שלא עבדו והיו רשאים לבלות את זמנם על הדרגשים, המשיכו לקבל את מנת הרעב שלהם [...]מים אף בתוספת כמה קוביות [...] בצל או גזר, שמא יתאוששו [...] יהיה שוב להכניסם למעגל [...]טה... לאושר זה הגיע [...] דה שבשעת הבדיקה היה [...] החובש להכביס את אגרופו [...] שני חלקי אחוריו ולסובבם [...] ריק, ובזכות עובדה נוספת, [...] היו נפוחות כדליים עד [...] כאילו תוספת בצקתית במקום [...] בא להשלים חסרון גוף במקום [...].

קארל מעולם לא התפלל [ב]שפה שהיא. הוא אפילו לא מסוגל להיזכר אם ביקר בבית [תפי]לה יהודי. קולות התפילה ש[...] אליו במעומעם מן החולון לא [...] רוזו לכל חוויה מוכרת. בכל [...] הרגיש ברגע זה דחף שאין [...] בעניין להתפלל. הסתכלתי בו, [...] היו מעוותים, זרים. שפתיו [...] ומשקפי עיניו התחילו להתנ[...] דמעות ונעצרו בזיפי לחייו [...]לות. כששאלתי אותו למה הוא [...]כה, ענה כמו לא לעניין: כאן [מת]פללים. וכשאמרתי לו כי אין סיבה לבכות והוא יכול להצ[טרף] למתפללים, אמר משהו בתוך שהשתמע ממנו כי אינו יודע להתפלל, והתייפח. ברגע זה לא [...] כלל מופתע אילו האגדה היתה [...]פכת מציאות וקארל היה תוקע [...] אצבעות לתוך פיו ושורק את [...] שריקה הגואלת. הוא לא עשה [...] בתנועה זוחלת העביר את [...] על לחיו ונעלם מעבר לדלת.

חזרתי למקומי, לא הייתי מס[וגל] עוד לעקוב אחרי מהלך התפי[לה]. דמותו של קארל עמדה כשטן [...] לבין מה שהתרחש בצריף. [...] בי הרגשה מוזרה כי קארל [...] הזדמנות גורלית ומשום מה ראיתי את עצמי אחראי לכך.

המתפללים הסתלקו לצריפיהם; אלו על דרגשיהם. רק שניים שלושה נשארו עם חיים ומאיר [...]מו לאור הנר הדועך את הפסוק[ים] האחרונים של שיר הייחוד.

על חטא שחטאנו ב„מגיע לי"...

שיחה עם

פרופ, בנימין ינוב

על אודות וצללים

בחברה הישראלית

*

מאת שאול מייזליש

פרופ' בנימין ינוב, מהמחלקה לעבו־דה סוציאלית באוניברסיטת בר־אילן, רואה במלחמת יום הכיפורים נקודת־מפנה חשובה בהתפתחות החברה ביש־ראל. השנתיים האחרונות — אבל ב־מיוחד השנה האחרונה. שכן השנה ה־ראשונה לאחר המלחמה הותירה עדיין את עם ישראל ב„הלם", ממנו אנו מת־אוששים עתה — ובכן, בשנתיים אלה, חלו תהפוכות חברתיות משמעותיות, שהדיהן ימשיכו להתגלגל בימים הב־אים. „ביום שקם מוטי אשכנזי ואתו התעוררה תנועת־המחאה כולה, קרה משהו לעם ישראל", אומר פרופ' ינוב. „אנשים התעוררו לחשוב, לחוש שהם יכולים לשנות. הם שברו את המוסכ־מה של משטר פטריכאלי, שאיפיינה את החברה הישראלית, לא רק ראש הממשלה מוכשר לעשות הכל. לא „סב־תא גולדה" או „הכאריזמה" של דיין פותרים את כל הבעיות. צעירי המפ־ד"ל, „גוש אמונים", וכו' — הן תופ־עות שיצרו הגדרה חדשה ואמיתית ל־„אזרחות טובה". לפתע אתה יכול ל־תת ביטוי למה שאתה מאמין".

לדעת פרופ' ינוב, הבעת דיעה של אזרח מן השורה, דיעה שאינה עולה בקנה אחד עם של הממשלה — זו תופעה בריאה ודמוקרטית. יש כאן השוואה־וזוסא למה שמתרחש בבית כשבן אומר לאביו — לא! אתה מגז לסרב, ואת התוצ־אות עדיין איננו יכולים לראות.

בעבודה סוציאלית ידועה „תאורית־המשבר" ד־היא מאפיינת, לדעת פרופ' ינוב, גם את המצב במדינה. זו עברה משבר רציני לאחר המלחמה, וה„שוק" הזה גרם להתארגנות ולהבעת דיעה — שהפעם יש להתחשב בה. הדבר הפך את הממ־שלה לגמישה יותר, עירנית יותר לרחש העולה מן העם — ויוכיח משבר היחסים עם ארה"ב במרס: „טבעי היה שהעם יהיה בדכאון לאחר המלחמה. ואכן כך היה. אבל הדה־מורליזציה לא החזיקה זמן רב, והתחלפה בהתארגנות פוליטית חוקית. זו תופעה בריאה, שכן המימסד הפוליטי רגיל ליציבות משך 27 שנה — והפעם הוא צפוי לזעזועים".

■ חוסר רצון להתמודד

אבל תופעה אחרת, שהתבססה לאחר המלחמה, היא חוסר הרצון להתמודד עם העתיד. הישראלי הממוצע חי היום בהווה. „אם בעבר היה לקיבוצ־ניקים אתגר להקים חברה סוציאליסטית אמיתית, הרי היום הכל נעלם.

בונים בתים, רוכשים ריהוט, מכוניות, נסיעות לחו"ל — ומהר, מן התאור. אכול ושתה — כי מחר הכל יעלה יותר. רואים זאת בבניה, בריהוט — ללא תיכנון, הכל מיידי.

המאפיין הזה, של אימפרוביזציה ויציאה איב־שהוא מן הבוץ" מתחיל לאבד אט־אט את מקומו, ובנידון זה צה"ל מקדים את החברה כולה. „מיש־הו חשב לפני 10 שנים על מטוס הכפיר? ה־כפיר — אליבא דינוב, הוא דוגמא קלאסית לפרי תכנון ומחשבה מסודרת שעלתה יפה. „אלה הם חבלי מעבר של עם שיוצא מ„שטייטל" מהקהילה הקטנה ההומוגנית, בה כל אחד הכיר את השני, והיתה שותפות מלאה בגורל הן מבחינת תנאי פנים והן מבחינת אויבים משותפים בחוץ, עוב־רים מחיים שהושתתו על יחסים אישיים־משפח־תיים, למדינה. קצת יותר מסודרת, בעלת ארגון ממושמע ומסודר".

ינוב טוען שהבעייה אצלנו לא נעוצה בביורו־קרטיה. הבעייה היא שאין לנו מספיק ביורוקר־טיה, אלא יש לנו יותר מדי ...פקידות. הפקידות הזו מנותקת מסמכות מנהלת, ואינה מעצבת דפוסי טיפול ישיר. הסמכות — מהשר ועד פקיד הקבלה — היא מוסרית אך לא מינהלית.

כעם — לא תפסנו עדיין שאנו חייבים לדאוג, ואנו האחראים הן לרוח, הן ללחם והן לחמאה, ורק הסבר כזה יכול להבהיר תופעות כמו הביזבוז הבלתי מתקבל על הדעת, שנתגלה בתעשייה האווירית.

בעולם הקודם, ב„שטייטל", היתה זו גבורה לגנוב מהפריץ ולבנות בזה בית. אותו פקיד בכיר שהעסיק את פועליו והשאיל כלים וחומרים לבנין ביתו הפרטי — רואה במשרד־הבטחון את ה„פריץ", ולכן — לדעתו — מותר לגנוב. זהו ההסבר היחידי לתופעה.

■ מכת השביתות ולקחה

שאלה: מה מלמדות שביתות כמו עובדי קוצ'א ופקידי בנק דיסקונט על אופי ה־חברה הישראלית?

פרופ' ינוב: תופעה דומה ארעה בארה"ב, ב־שנות ה־60. היתה התעוררות של כושים, שקיבלה אופי מיליטאנטי, ואשר סופה היה טראגי. צעירים כושיים משכילים שהיו משועבדים בעבר, יצרו מנהיגות שהרגישה שהיא יכולה להשיג בכח ובהתקיפות דברים שרצו בהם.

אצלנו — התפתחה מגמה דומה. אתה רוצה משהו — תקבל אותו בכח הזרוע, כי אם תפעל בצורה מסודרת — דרישותיך ישארו קפואות ו־בלתי־נענות. משביתות ועימות — המרחק לאלי־מות אינו רחוק. יהושע פרץ יצא פעמים לאלי־מות — בלא לחשוב בכלל על־כך. זהו סוג של מנהיג, שאינו אחראי, ויכול להוביל ציבור לאלי־מות לא־הגיונית. לפי האינסטינקט — לכרות ש־מתחרטים על־כך מאוחר יותר.

עובדי קוצ'א ו„דיסקונט" שכחו שישנם שלבי־ביניים במאבק. הם שכחו שהאוכלוסיה נפגעת משביתתם. לכן לא היתה הזדהות של האוכלוסיה עם מאבקם, אלא להיפך התקוממות. למשל, משביתת המהנדסים — איש אינו מתרגש. למי איכפת לו העובדה שלא מודיעים לך את תחזית מזג־האויר?

בתנאים של לחץ, מתמיד מצד אויב חיצוני, וכשהמשבר נמשך זה שנתיים, וכשחוסר הודאיות בעתיד גדלה במקום לקטון — טבעי שאנשים ינסו להשיג מה שיותר. ולאלתר. כשאדם משווה את מחיר הנסיעות לחו"ל באשתקד להשנה, ורואה את הבדל המחירים העצום. וכשהוא שומע על התייקרויות עקיפות בחו"ל, הוא אומר לעצמו: אם לא אסע עכשיו — מתי אסע? הרי בשנה הבאה המחיר יהיה כפול. מכאן ניתן להסביר את היציאות ההמוניות לחו"ל למרות „הידוק החגורה".

תופעה אחרת שהולכת וקונה שביתה באוכלו־סיה היא הדיכוטומיה, שהיא חלק מתיאוריית ה־אליבות. התווך, הפער בין הקצוות בחברה ה־ישראלית — נעלם ואינו מורגש. מתתיהו כהן גדול זעק בימי מרד המכבים: „מי לה' אלי"! ולא התיר דרך־ביניים. כלומר, או שאתה יהודי, או שאתה רומאי, והדברים יפים לימינו משום כך טבעי שתתגבר הקיצוניות, הן בשביתות פו־ליטיות ואלימות, והן ברובד החברתי־מדיני. הדבר בולט, בקצה השני — אצל הנוער הדתי, שהאור־ריינטציה שלו חיובית, אבל גם הוא נוקט בדרכים קיצוניות להביע דעתו. האמצע, התווך — נעלם, ואינו מוחש בעליל.

■ הדת אינה גורם מאחד

אם נחזור לנקודת־המוצא, שעם ישראל חי בהווה — הרי שהבעייה המדינית של יהודה ו־שומרון היא בעיית ההווה. ולכן קרית־שמונה ו־צפת יכולים להמתין. משום־כך יכולה להיות תו־פעה במדינת ישראל של מחלקת־כליות שלימה משותקת בשל חוסר כח אדם להפעילה — ואנשים מתים. ואין מוחים.

שאלה: מה תיפקידה של הדת במערכת ה־חברתית שלנו היום?

— לצערי, הדת לא הפכה גורם מאחד, אלא מפריד, כיצד קורה שצעירים דתיים עושים יד אחת עם אנשי חרות, בנושא אדמות א"י? ממתי להרות היה איכפת קרקע מה היו כמה האחוזות וההתיישבויות הקימות אלא שבמקום ערכים. אנו הולכים היום יותר ויותר לקראת פוליטיקה, וזו מכתיבה שותפויות, ולא ערכים או אידיאולוגיה. שותפויות אלה נוצרות על רקע המציאות. מציאות ה„אין ברירה" של תכתיבים מדיניים מחוץ. מ־ספרים על נכד שבבוקר סבו הישיש מאד בבית אבות. — נו, איך אתה מרגיש היום? — שואל הנכד. — בהתחשב באלטרנטיבה, — לא רע"... מ־שיב הסב. כלומר, מציאות עגומה, המכתיבה מ־ציאויות פוליטיות שבימים כתיקונם לא היו מ־גיעים לכלל היווצרות.

תופעה מדאיגה נוספת: „מגיע לי". אם מגיע לי — מדוע לחכות? „מגיע לי" מדוע להמתין לאוטובוס, בתור לקולנוע. מדוע לא לדרוס, לע־קוף, לרוץ בכביש?

החינוך הישראלי לא מחנך ילדים להתאפק, לי־כבוש את היצר, והדבר מתבטא אח"כ בהתנהגות הציבורית שלנו: דחיפות, זיהום רחובות, פסולת בחוף־הים.

אי־כיבוש היצר. אי־היכולת לעמוד בפני הד־חיפוי — היא היא המובילה לשחיתויות.

„מגיע לי", לכן אני יכול לקחת שוחד, לכן אני יכול להעסיק פועלים למטרות פרטיות, אני יכול להכנע ליצר הזה שאומר לי להסתחף לגל השחיתות הכללי. לכן קשה למדוד ציונות היום, שכן היא מתבטאת בשאלה אם אתה אזרח טוב או לא. אבל אפשר לדבר על ציונות, בישוב, וה־דבר מתבטא במיוחד ב„ישראל השניה".

דוגמא קטנה: בקרית־שמונה צמאים למתנדבים. לאנשים צעירים אבל כשמגיע כבר מורה צעיר הרוצה להתקשע, אין הוא יכול לקנות דירה, שכן מדיניות משרד השיכון לבנות רק לזוגות, ולא לרווקים. איך הימה, איפוא, שאותו רווק, יעזוב את העיירה ויתגורר לעיר. שם הרי יותר קל?

לדעת פרופ' ינוב תופעת „המבתרים" יכולה ל־שוב ולצוף, כשישתררו במיקצת מעקת הבעייה המדינית. ההתארגנות כמו זו של „המבתרים", מת־בטאת גם בהבכבות אחרות בלבוש אחר, כמו אר־גון הצרכנים, ואירגונים אחרים.

הגלות ותופסת מקום נכבד. כמושג־יסוד ב־חברה הישראלית — מציאות כלי התקשורת. זהו עוד צעד קדימה מהעיירה היהודית אל שנות ה־אלפיים.

הטלוויזיה הופכת מכשיר — שבלעדיו אי־אפשר. הן מבחינת מידע, הן מבחינת הרבות ה־בידור. העולם הגלובאלי נכנס אליך פתאום ל־סלון. לכן צריך לשלוט על הכלי, ולכוונו לאפי־קים נכונים. אחרת, הוא יתפקד קטליזטור לשחי־תות. שכן אתה רואה פתאום עולם אחר, עשיר יותר. יפה יותר, מהדר — והוא גם רוצה, כיצד? או פורצה השחיתות. כנ"ל לגבי אלימות. רוצים בפרסים ובחוקים. וכשיש כל־כך הרבה נשק ב־רחובות, כמו היום — אין פלא שמקרי הרצח רבים.

האנצקלופדיה התלמודית

שמחה להודיע כי הופיעו עתה מחדש הכרכים שאזלו מכבר, והם

כרך ו' וכרך ח'

במהרה יופיעו גם הכרכים ב' ט' שאזלו בינתיים

הולך ונגמר בדפוס ועומד להופיע בעז"ה בחורף תשל"ו

כרך ט"ו (חיישינן — חליצה)

בהכנה לדפוס:

כרכים ט"ז — י"ז (ערכי ח' ו־ט')

*

מתקבלת החתימה על 14 הכרכים א—יד

בתנאי תשלומים נוחים

וכל הקודם זוכה

*

הכתובת: אנצקלופדיה תלמודית, בית וגן, ירושלים

הפצה ראשית לא"י:

בימ"ס גיטלר, רחוב בילו 4, תל־אביב

בנים מוחים על הפרעות בתפילה בשבת בגלל תנועת כלי רכב

מאת מערכתנו בירושלים

עשרה בתי כנסת הגובלים … בצלאל בירושלים, סובלים … נה מהפרעות רצ'יניות בשעות … זה הזמן לימוד הורה בשבת … נועת הרכב ברחוב זה שנעשה … התבוררתי מאז הפך רח' יפו … איטי.

חובשי בתי הכנסת פרסמו ב… האחרונים גילוי דעת בו הם … נים על ההפרעה וחילול השבת … ום עקב כך.

…אבה האחרונה של מועצת ע… רושלים העלו מר ישראל ליפל … יד ביגמן מסיעת המפד"ל ב… בשאילתא לראש העיר, בקשו … אלטרנטיבה אחרת שלא יהיה … שום הפרעה לתושבים שומרי …

…העיר שהשיב להצעה טען כי … לה צליה בתנועת כלי הרכב … זה בעקבות הפיכת רח' יפו להדר־סיטרי. אולם הסכים כי מר רד־זו. סגן ראש העיר הממונה על תיק מהנדס העיר יבדוק את הנושא.

בשאילתא אחרת העלה מר פמרם הרוש מסיעת המפד"ל שורה של ליקויים בבניה במספר שכונות חדשות בירושלים, במיוחד בשכונת פת ה־הולכה תבנית. כמו כן חריגות מן התוכניות המאושרות הגורמות סבל רב לתושבים. השואל ביקש לדעת אם העיריה מהווה גורם משפיע ומכוון בתכנון הבניה בירושלים, ומה בדעתו לעשות לתיקון הליקויים.

ראש העיר השיב כי הוא מודע לליקויים שהועלו ע"י השואל ובעקבות כך נקבעה פגישה עם חברת שיכון עובדים מתוך כוונה לדרוש תיקון כל הפגמים שנתגלו. כמו כן נבקשו צעדים גם כלפי חברות וגורמים אחרים.

בפגישה שהתקיימה השבוע בין ראש העיר וסגנו מר מידון בנבנשתי הממונה על התכנון בעיריה לבין מנכ"ל חברת שיכון עובדים מנחם הלר, הובטח כי החברה תעשה את כל התיקונים הדרושים שנתגלו בשכונת פת.

…סר שלוש שנים לגנב

…בית המשפט המחוזי בתל־… דייר שלמה לוין הטיל ביום … שלוש שנים על האלד בה… בן 33 מאום אל פהם, שנתפס … ה בדירה בתל־אביב. כמו כן … האיש בהחזקת שני גרם של …

…יוני, בשעה 6 בבוקר פרץ … לדירה ברחוב צ'רניחובסקי … אביב וגנב ארנק ובו 120 ל"י. … המשפט הודה האיש באשמה … הודה בהחזקת אופיום ובהס… כי הינו נרקומן וביצע את ה… כדי להשיג סמים.

…מם הטיל עליו כאמור מאסר … שנים, זאת לאור הרשעותיו … בת הרבות ומאסר על תנאי … יה והצי שהיה תלוי נגדו.

„מקורות" מניחה קו מים חדש לירושלים

„מקורות" החלה בימים אלה בהנחת קו מים שלישי לירושלים. בשלב ראשון יונח קטע באורך שמונה וחצי ק"מ, מהתחנה כסלון עד גבעת יערים, אשר יחובר בשני קצותיו לקו המקביל הקיים.

דובר „מקורות", מרדכי יעקובוביץ, אשר מסר על כך אמר כי המדובר בקו של צינורות פלדה בקוטר 36 אינץ', שהנחתו כרוכה בקשיים רבים בגלל תנאי השטח והצורך לחצוב בסלע בהרי ירושלים ובשיפועים תלולים ביותר. על פי התוכנית תסתיים הנחת הקו ב־1978. לפי התחזית תגיע צריכת המים בירושלים ל־59 מיליון מ"ק בשנת 1992, לעומת 25 מיליון מ"ק ב־1972. במקביל להנחת הקו החדש תבצע „מקורות" קידוחי מים נוספים בהר וכן למרגלות ההר בציר אשתאול — שער־הגיא ובאיזור מודיעין.

הדובר אמר עוד, כי נוסף ל־15 קידוחי מים חדשים בירושלים וסביבתה והנחת קו מים שלישי לירושלים, הופעל בראשית 1976 תחנה שאיבה חדשה במבואות העיר אשר ממנה יונח קו מים לשער־הגיא, באורך 4.5 ק"מ. כן תרחיב „מקורות" שתי יחידות שאיבה חדשות, בנות 1800 כוח־סוס כל אחת, בתחנת כסלון דהיר. לצורך זה יותקן קו בנוח גבוה חדש לשתי התחנות.

ירושלים

ברכת הילדים ופדיון הבן בהר ציון

כמנהג לנהוג של עשרת ימי תשובה בהר ציון העלו באלה הימים הורים ומוסדות את ילדיהם לטכס של ברכת־ילדים שהתקיים בהר ציון ליד הקבר המיוחס לדוד המלך.

ד"ר ש.ז. כהנא הצביר את ברכת העונה לילדים ובאותו הזמן אף ערך את הטכס של „פדיון הבן" בעבור בני נוער בכורים שעלו מרוסיה ולא נפדו כהלכה. טכס הברכה יתקיים כבו בערב יום כיפור בשעות המוקדמות.

תל־אביב

מקוואות לטבילת נשים במוצאי יום כיפור

המקוואות הרשומות מטה תהיינה פתוחות לטבילת נשים במוצאי יום כיפור בשעות 7.15—8.30 בערב ברחובות סד. החייל 4 יד אליהו, יבנה 10, בר־כוכבא 52, הכובשים 8, הס"ז 8 רמת החייל והרב פינה 24.

מסיבת ההילולא מאדמו"ר מנחם מנדל ז"ל מבוהוש

מסיבת ההילולא מאדמו"ר מנחם מנדל ז"ל מבוהוש תתקיים אי"ה ביום ב' י"א תשרי בשעה 4.30 בביהכנ"ס בוהוש שד' רוטשילד 112 תל־אביב.

בית התנ"ך לתלמידי בתי הספר

עם פתיחת שנת הלימודים, נעשו סידורים לאפשר ביקורי תלמידי בתי ספר בתערוכת התנ"ך בדפוס ובאמנות, שנוסדה בחסות דוד בן גוריון. במקום ניתנה הדרכה לתלמידים המעוניינים וניתנת אפשרות להשתתף בחידון תנ"ך בנשא פרסים.

שעות הביקור הן בכל יום בשעות 10,30 — 1.30 — 9.30 ללומדים באולפנים לעברית גם בשעות אחרות, לפי הזמנה מראש בטלפון 57760.

משרדי עיריית ת"א סגורים בערב יום כיפור

משרדי עירית ת"א יהיו ביום ערב יום הכיפורים סגורים. לשכות המודיעין והגבייה פתוחות עד שעה 12 בצהרים.

שירותי הכונים העירוניים, באמצעות טלפון 22־22־22, יפעלו כרגיל.

תורנות בתי מרקחת

ערב יום כיפור

תל־אביב: — בוגרשוב — רח' בוגרשוב 60, טל. 293859.
הרצליה: קרמר, רח' סוקולוב 18.
נתניה: הכנן.
בני־ברק: רפואה — רח' ר' עקיבא 62.
חולון: דרור — רח' ההסתדרות 80.
בת־ים: עצמאות — רח' בלפור 75.
פתח־תקוה: ראשון — חובבי ציון 40. כרכו השרון.

יום כיפור

תל־אביב: אל־קטל — יפו רח' יפת 65 טל. 823361.
מוצאי יום כיפור: תרופה — רח' דיזינגוף 217 טל' 223488; יאני — רח' יהודה הלוי 67, טל' 612474.
הרצליה: אלרס — (רמת השרון) רח' סוקולוב 87.
נתניה: — בית מרקחת הנשיא.
בני־ברק: בית־מרקחת ירושלים, רח' ירושלים 62.
חולון: רמת־הנשיא — רח' אלי כהן 1, רמת־הנשיא.
בת־ים: רמת־הנשיא — רח' אלי כהן 1, רמת־הנשיא.
פתח־תקוה: רסל — רוטשילד 89.

נחנך חדר מיון תת־קרקעי בבי"ח „רמב"ם"

חדר מיון תת קרקעי לשעת חרום נחנך בבית החולים רמב"ם בחיפה, בנוכחות ראש העיריה מר יוסף אלמוגי, מנכ"ל מ.פ.ח. אליעזר מולק, מנהל בית החולים, ד"ר ראובן אלדר, אנשי הסגל הרפואי, פעילות אגודת רמב"ם ונציגי ועדי עובדים, שתרמו לרכישת הציוד.

חדר המיון מכיל 36 מיטות, אליהן צמודה מערכת אספקת חמצן ומתקן לשאיבת נוזלים. הגישה אל חדר המיון היא דרך מעבר תת קרקעי המתחיל ממנחת ההליקופטרים של בית החולים. ברכישת הציוד הושקעו 130 אלף ל"י, שנתקבלו בעיקר מתרומות פועלי נמל חיפה, עובדי עיריה חיפה, עובדי בית החולים, צ"ים ועדי עובדים. אל חדר המיון צמודים שישה חדרי ניתוח תת קרקעיים משוכללים. ד"ר אלדר אמר, כי במערך החרום של בית החולים יודעים כל רופא ואחות את „עמדתם הקרבית" שלהם.

ראש עירית חיפה, מר יוסף אלמוגי הביע הערכתו לוועדי העובדים וציין, כי בית החולים רמב"ם „חורג" במערך הבריאות הממשלתי, בשאיפתו לרמה גבוהה. הוא אינו מסתפק בתקציבים ממשלתיים ותור לשיפורים בצורת אגודת רמב"ם ויוזמות ברוכות אחרות.

1256 תאונות בדרכים בחודש אוגוסט 1975

בחודש אוגוסט 1975 נרשמו ע"י משטרת ישראל 1,256 תאונות בדרכים עם נפגעים לעומת 1,225 בחודש הקודם ו־1,234 תאונות בחודש המקביל אשתקד. העלייה בשיעור של 2.5 אחוז לערך במספר התאונות בחודש אוגוסט השנה לעומת יולי הוא בניגוד לירידה של 3 אחוזים לערך שהיתה צפויה בהתאם לשינויים העונתיים הרגילים. מאז תחילת השנה נרשמו 9,611 תאונות לעומת 9,920 תאונות בתקופה המקבילה אשתקד והוי ירידה של 3 אחוזים לערך. על כך מסר דובר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בהתבסס על נתונים שנמסרו ע"י משטרת ישראל.

מן הנתונים מתברר עוד כי מספר הנפגעים בחודש אוגוסט 1975 היה גבוה ב־4.5 אחוזים לערך לעומת יולי השנה בניגוד לירידה של 6 אחוזים הצפויה בהתאם לעונתיות הרגילה. בחודש אוגוסט נפגעו 1,939 איש ומאז תחילת השנה 14,060 איש (לעומת 14,531 בתקופה המקבילה אשתקד). מבין הנפגעים בחודש שעבר היו 49 הרוגים אשר נפגעו ב־38 תאונות קטלניות. כן היו בחודש שעבר 309 פצועים קשה ו־1,581 פצועים קל.

בשטחים המוחזקים נרשמו בחודש אוגוסט השנה 143 תאונות בהן נפגעו 232 איש, 21 מהם הרוגים. בחודש יולי 1975 נרשמו 139 תאונות בהן נפגעו 213 איש מהם 14 הרוגים.

עליונות הרוח על החמרנות

(סוף מעמוד 3)

כללי ומופשט מאד פעל בדרך במעבקים ולא במודע. יוצא שיסוד זה נגו אף בקשר בשרשי והחוק את התקופה ה… …ה של העם. על כל ריבוי החיים שבה, אל תקופותיו …ונות ועושה אותן בכל זאת …ת ההיסטורית אחת.

…מה יסוד עליונות הרוח הוא …בדיל הבדלה גמורה ובולטת …רבות ישראל לכל תקופותיה …רבות הגויים העתיקים הי…ים כאחד. כי תרבויות הגויים …בניגוד לתרבות ישראל, בנו …עיקר על יסודות החומר, הכח …והאלימות. אלה היגם דומיננ… בכולן: הול מתרבויות הגויים …ימים, כולל תרבות יוון, …הוא אלילית ביסודה עם האס… הפילוסופיא שבה; עבור …ולאיסלאם, שאף אם שר… האוצלים מהיהדות רוחניים …הרי בגילוייהן המעשיים הי… …יים הן אליכות והמרגיות כ… …ולה בתרבות המערב, הי… …קרבה, כסברת רבים, את …הקלאסית של יוון ורומא …נוצריים; ואין צריך לומר …של המדינות הקומוניסט… …המדינה כולה, מאחר שהיא …על המטריאליזם ה… …של אנגלס ומרקס.

…אם נסכים, ואין לנו כל …להסכים — להנחה ה… …שמעת התרבות לא מצאנו …בתרבויות החמרניות הללו …בים לחפש בעולם הרוח — …בות ישראל, שבעצם קיומה …היא מסמלת את נצחון …החומר ואת עליונות הרוח, …עולה לבשר בעולם התבוני …של ימינו את בשורת הרוח, …שורת הגאולה האישית והחב… …בחיים רוחניים טהורים. …ה אחרת היא: באיזו מידה …מדינת ישראל עצמה על עקרון עליונות הרוח ועל כך — בפרק הבא. אך לפני שנסיים פרק זה עלינו לברר: מה, בערך, כלול בעקרון המופשט עליונות הרוח? כיצד זה פועל בחיים הממשיים של הכלל והפרט ומהם מרכיביו?

יש לומר, קודם כל, שאדם או קבוצת אנשים, החיים לפי עקרון זה מציגים לעצמם — תכון כזה: כבר ניצבת לפניהם. — איזו מטרה רוחנית נעלה, כגון: אהבת ה', גאולת העם, השלטת צדק בחברה האנושית וכיו"ב, שבכל חייהם ובכל פעולותיהם הם שואפים להשיגה ולהגשימה. מטרה זו פועלה בחייהם כקריטריון עליון, כמציפות עליונה, כמניע החזק ביותר; כך שהם מוכנים להקריב למענה השגים חמריים רבים, והצלחות אישיות ומניות ואפילו — את החיים עצמם. ממילא פועלים בחיים כאלה בעצמה רבה מידות של; כיבוש יצר אהנוכיות, מוג ומהפתקות כבושים, ותרנות, דביקות במטרה והקרבה עצמית.

וכיון שלקראת כל מטרה כנ"ל צועדים בדרך כלל רבים. קבוצה, שבט או עם; לפיכך מתפתחות בחיים כאלה גם המידות החברתיות הבאות: שיתוף פעולה, אחוות, העדפה …בפרט הכלל על של הפרט, משמעת, יושר משפט וצדק ואהבת הזולת. הוסף על הללו את מידת החלוציות, שהיא הנכונות להיות מן הראשונים לכל פעולה קשה הכרוכה במטרה הנכספת; את מידת האחריות, שהיא הרגשת החובה האישית והקיבוצית להשתתף בכל פעולה כזאת תוך דיוק רב בפרטי הביצוע; ולבסוף, את מידת הענווה והצניעות, היינו: הסיפוק העצמי שיש לאדם מפעילות תכליתית כזאת, עד שאינו זקוק לבקש את שכרה מחוצה לה — הרי לפנינו, פחות או יותר, מכלול המידות, המושגים והערכים המרכיבים את עקרון עליונות הרוח.

(המאמר ראשון)

נרשמו לנשואין

אלדרבלום רוברטו בת שלמה (רוק) חולון—פיליפ; גלר ויויאן דבורה בת נסים (רוקה) בת־ים—צ'ילה.
אברויל ארבנר בן יוסף (רוק) בית־שאן—מרוקו; בן־מרדכי שולמית בת אורי (רוקה) בת־ים—ישראל.
אהרינבי סלמון בן יעקב (רוק) בת־ים—מרוקו; קובוק לינה בת שבח (רוקה) רמת־השרון—מרוקו.
בויבין אברהם בן יצחק (רוק) בת־ים—ישראל; שסרן סוניה בת דב (רוקה) בת־ים—ישראל.
בן־לשה דוד בן שמואל (רוק) יפו—פרס; בבבריאן מרים בת כליל (רוקה) ירושלים—ישראל.
גובשינבקי משה בן שמואל (רוק) בת־ים—ישראל; בריכמן אריאלה בת פרידריך (רוקה) בת־ים—רומניה.
המה משה בן יוסף (רוק) בת־ים—מצרים; לוי כלכה בת אהרן (רוקה) יפו—ישראל.
יהלומי אליעזר בן דוד (אלמן) בת־ים—רומניה; שחורי חיה בת יצחק (אלמנה) קבוץ גבת—רומניה.
כהן רמי בן יהודה (רוק) בת־ים—ישראל; פינטר רבקה בת משה (רוקה) בת־ים—ישראל.
כהנים כנימה בן אשר (רוק) רקנה—ישראל; בוקסנבאום בת שבע בת דב (רוקה) בת־ים—ישראל.
לוי משה בן יוסף (אלמן) באר שבע; (מצרים) יוסף רבקה בת יהודה (אלמנה) בת־ים—עדן.
לוי אברהם בן יעקב (רוק) בת־ים—בולגריה; פרוסט אסתר בת אריה (רוקה) בת־ים—פולין.
לוי אהרון בן פנחס (רוק) רחובות—בולגריה; אבוריאן שושנה בת אברהם (רוקה) תל־אביב—ישראל.
בורוחי יהושע בן יעקב (רוק) בת־ים—ישראל; צרוגוגורה סוניה בת אליאס (רוקה) בת־ים—בלגיה.
כלטר אליהו אליאס בן אהרן (רוק) בת־ים—ישראל; עיר בשורה בת יעקב (רוקה) בת־ים—ישראל.
בלכר שמואל בן משה (רוק) בת־ים—ישראל; יהב קרשנה־דוד בת ברוך (רוקה) בת־ים—מצרים.
נחמני מרקו בן יעקב (רוק) בת־ים—ישראל; כשיה ויטה בת כוהנה (רוקה) בת־ים—ישראל.
נפתלי אפרים בן חני (רוק) בת־ים—ישראל; זגורי רחל בת יוסף (רוקה) יבנה—מרוקו.
פלד יהודה בן שלמה (רוק) בת־ים—מצרים; הוזיין יפה בת צבי (רוקה) רמבה—ישראל.
פינסו משה בן נסים (רוק) בת־ים—ישראל; שטמלר איטבל סופיה בת יעקב בת־ים—ארוגואי.
רוזנו אילן בן דוד (רוק) ירושלים—פרס; שבירבן בלת בת מרדכי (רוקה) ירושלים—לובה.
שמש יחזקאל בגריטין בן אברהם (רוק) הוד השרון—ישראל; עזין אסתר בת אשר (רוקה) בת־ים—חורה—ישראל.
שחיבר עזרא בן מרדכי (רוק) בת־ים—ישראל; טוקר מרים בת יצחק (רוקה) בת־ים—ישראל.
שול יצחק בן ישראל (רוק) יוזר—רומניה; כרסל ויוה בת כשה (רוקה) בת־ים—ארוגואי.
הכהם רפאל בן יוסף (גרוש) בת־ים—סוריה; מבלה בריע בת חיים (גרושה) בת־ים—סוריה.

לשכת הרבנות אשדוד

אבן צור חיים בן יצחק (רוק) מרוקו—אשדוד; סימה לאה בת צמח (רוקה) מרוקו—נהריה.
אסולין רפאל בן יוסף (רוק) מרוקו—אשדוד; ליבמן לינדה בת גירום (רוקה) ארה"ב—ארה"ב.
טופציאשוילי ישראל בן מיכאל (רוק) ברה"מ—אשדוד; סיפרואשוילי אירנה בת שבתה (רוקה) ברה"מ—אשדוד.

לשכת הרבנות ראשון

לוי יצחק בן דוכים (אלמן) ישראל—בית חנן; אילן דליה בת אברהם (גרושה) ישראל—ת"א.

לשכת הרבנות שדרות

רוזנברג יוסף בן מקס (רוק) ישראל—קבוץ כסופים; בראון נעין בת ברנרד (רוקה) ארה"ב—קבוץ כסופים.
שלוסי עמית בן אסף (רוק) ישראל—קבוץ בארי; סטיינברג טיפר־נעבי בת דוד (רוקה) ארה"ב קבוץ בארי.
רוזנגו אברהם בן שמעון (רוק) טוניס—שדרות; דהן בת־שבע בת שמעון (רוקה) ישראל—שדרות.

הרבנות הראשית באר־שבע

אולמן פרדריסיאל בן ברנרדו (רוק) ארגנטינה—קבוץ כסופים; דרובאס אנה־לאה בת מיכאל (רוקה) ברזיל—קבוץ כסופים.
שכאליוב מיכאל בן דונקה (רוק) ברה"מ—באר־שבע; כביב סופיה בת אליעזר (רוקה) ברה"מ—חורת.
גרבר רפאל בן שלמה (רוק) כפר נפר—מדרשת ש. בקר; תכס־ברוך פרשה (גיטרס) בת הרי (גרושה) ארה"ב—מדרשת ש. בקר.
שכליקאשוילי בורי בן משה (רוק) ברה"מ—באר־שבע; דונגאשוילי לאה בת יעקב (רוקה) ברה"מ—באר־שבע.

לשכת הרבנות כפר־סבא

אברהם מיכאל בן יוסף (רוק) ישראל—כפר סבא; צוברי רחל בת סעיד (רוקה) ישראל—הוד השרון.
אבגלוביץ יצחק בן בדליה (רוק) ישראל—הוד השרון; הירוכן נועה בת יוחנן (רוקה) ישראל—ירושלים.
זולקוב יהושע בן מתתיהו, (רוק) ישראל—כפר־סבא; ברנע נעמי בת אמרן (רוקה) ישראל—כפר־סבא.
איבגבר קופר בן פבל (רוק) ברה"מ—אשקלון; אנגלבן אבולה בת משה (רוקה) ברה"מ—כפר־סבא.
יעקב שלמה בן יוסף (רוק) ישראל—כפר־סבא; פנחס שמחה בת סעיד (רוקה) ישראל—הוד.
סלכה סלוכון בן יוסף (רוק) מרוקו—הוד השרון; לוי אליס בת חיים (רוקה) מרוקו—כפר־סבא.
זנגר עודד בן חנן (רוק) ישראל—רמת השבים; כהן גילה בת משולם (רוקה) ישראל—כפר־סבא.
לוס יעקב בן מגל (רוק) ברה"מ—רמת הכובש; גלבר רבקה בת לאון (רוקה) ברה"מ—צפת.
גבאי שאול בן סלמון (רוק) מרוקו—כפר־סבא; נאגאר גילת בת יוסף (רוקה) צרפת—צפת.
שורק רובלד בן אדוארד (רוק) ארה"ב—תל־אביב; איגנברג חנה בת יוסף (רוקה) ישראל—כפר־סבא.
מיאוס משה בן הסן (רוק) ישראל—כפר־סבא; כעיר אורה בת חיים (רוקה) ישראל—כפר־סבא.

לשכת הרבנות בת־ים

אמיאס שלום בן מסעוד (רוק) תל־אביב—מרוקו; חסין רות בת אשר (רוקה) בת־ים—ישראל.
אלמר ויקטור בן שמואל (רוק) בת־ים—רומניה; אלשרטר אורית בת הרמן (רוקה) בת־ים—רומניה.

מרכז להכשרה ולשיקום של „אלין" — אגוד ישראלי לילדים נפגעים — נחנך אתמול בשכון דן בתל־אביב. המפעל שעסקו סבו נכום נבנה בהשקעה של 2.5 מליון ל"י. חלקם, תרומה של אתי ומרדכי מלכוזון מונצואלה.
בתמונה: גברת מלכוזון גוזרת סרט לציון חנוכת המפעל. לידם — ירידתם גב' חנה רובינא.

„ימי סדנא" לעתונאים על לשון העתונות

„מוסר לשון העתונות" — נושא זה נידון ביום ה' בפתיחת „ימי סדנא" לעתונאים על לשון העתונות, מטעם אגודת העתונאים בתל אביב והמזכירות המדעית של האקדמיה ללשון העברית.

הסופר אהרן מגד, שנשא את הרצאת הפתיחה בבית סוקולוב בת"א, מתח ביקורת על „מוסר הלשון" של עתונאים, אנשי אמצעי התקשורת, סופרים, שרים ומדינאים, בעיקר התריע על שימוש במטבעות־לשון דבשאפורות, הגורם להפרזה תוצר דיוק.

לדוגמא הצביע על הביטוי „אני מאמין", שיש לו משקע תרבותי בדיל בתולדות העם היהודי, שהפך למטבע שחוק בפי מדינאים. מדינאי יכול לומר „אני מאמין שהשלום קרוב", אך הוא חוטא ללשון כשהוא אומר „אני מאמין, שמחר תהיה ישיבה של הממשלה".

כן התריע על תופעות של „כלאיים ושעטנז" בלשון העתונאים, כתוצאה מתרגומים מאנגלית, שימוש במלים לועזיות, מסורת של יידיש, שימוש במליצות מתקופת ההשכלה ותחביר לא־עברי.

בהשפעת הסלנג האמריקני, חדרו לעתונים ביטויים וכינויים. רבים הלקוחים מלשון הפרסומת, הסרטים והפזמונים, תוך זלזול בלשון האינטלקטואלית. כך, למשל, הדביקו לקרבנות של מעשה רצח ואריים של „נרצח" ו„נרצחת", תוך זלזול בחיי אדם ובכבוד המת.

מר אבא בנדויד היועץ לעניני לשון של רשות השידור, עמד על העקרונות שהינחו אותו בחיבור ספרו „מדריך לשון לרדיו ולטלויזיה", שמטרתו למנוע שיבושי לשון באמצעי התקשורת. בין השאר כולל המדריך גם מפתח להגייה שמות פרסים ושמות מקומות לועזיים.

דברי פתיחה השמיעו מזכ"ל אגודת העתונאים מאיר בן גור, יו"ר האגודה לוי יצחק הירושלמי וד"ר ג. ויינר, מהאקדמיה ללשון, שעמדו על חשיבותם של ימי העיון. „העתונאי הוא כלי ראשון להפצת הלשון העברית, ועתה הכניס את מוזנו לקורא בצורה קלוקלת, כחוטיא את הרבים", אמרו הנואמים.

הוקם ועד למען השוטר בהרצליה

מסיבה חגיגית נערכה בסוף השבוע בחצר משטרת הרצליה, מטעם הועד למען השוטר בהרצליה, לשוטרים ולשוטרות של התחנה, לקראת השנה החדשה ולרגל הקמת הועד למען השוטר בהרצליה.

במסיבה השתתפו חברי מועצת העיריה, סגן מפקד משטרת מחוז תל־אביב תת ניצב י. טיקטין, סגן מפקד מרחב דן, רב פקד יעקב חביב, מפקד משטרת הרצליה, רב פקד יוסף סויד, סגנו, פקד הארי בלומנפלד, מפקד „המשמר האזרחי" רב פקד א. וויינגר, וכן השוטרים השוטרות ובני משפחותיהם.

דברי ברכה השמיע סגן ראש העיר חיים בלס, המכהן כיו"ר הוועד למען השוטר, שציין את תרומתם של השוטרים בהרצליה בשמירה על הסדר והבטחון בעיר.

אחרי שהגיש שי מטעם הוועד למען השוטר לכל השוטרים והשוטרות בהרצליה הופיעה הלהקה הקרלית של מועדוני הנוער בהרצליה בתוכנית של זמרה ונגינה.

בסיום הודה מפקד תחנת משטרת הרצליה רב פקד יוסף סויד לוועד למען השוטר על הפעולה למען השוטרים.

נסיונות פיוס בין שתי משפחות בדואיות יריבות

שיך אבו חסיין, מביר אל מכמר וגירדא זייד, בציג יופק ראש הממשלה לעניני מיעוטים, מנסים מזה מספר ימים לפייס בין משפחת סלמנה ומשפחה ארחיים מהריכוז הבדואי ערב אל כעביה.

כתב עתיים מוסר, כי לפני שבועיים פרצה קטטה הכוניה בין שתי המשפחות ובעטיה נפצעו ביריות כמה אנשים ממשפחת סלמנה, שהיא הגדולות בישוב.

כתוצאה מכך דרשו הנפגעים, כי בני משפחת ארחיים, שנטלו חלק בקטטה, יעזבו מיד את היישוב ובכך יוחזר הכבוד לנפגעים.

השייך אבו חסיין הודיע לזקני משפחת סלמנה כי אכנם נשפך דם אך איש לא נהרג ושלום הפצועים טוב ולכן אין לחייב את המשפחה לעזוב את המקום ללא רצונם. יחד עם זאת אמר, כי במידה והם יסכימו אכן לעשות כן יהא על משפחה סלמנה לקנות את רכושם בכסף מלא.

בפגישה שהתקיימה בסוף השבוע סוכם, כי תוקם ועדה שתבדוק את שוויו של הרכוש של משפחת ארחיים. בינתיים הוחלט על שביתת נשק עד לבירור סופי של הפרשה.

הקטטה החלה לאחר שאחד מבני משפחת ארחיים שבר שמשה בבית ספר בבית להם הגלילית. בן למשפחת סלמנה התלונן עליו במשטרה וכתוצאה מכך שלחו בני המשפחות אלו לאלו מכתבי איום בשם „פתח", הרוחות התחממו עד שפרצה הקטטה, בה כאמור נפצעו מספר רב של אנשים.

ייפתחו שני חניוני ספורט

שני חניוני ספורט. דוגמת החניון שנחנך לא מכבר ביערות מנשה יפתחו השנה ע"י הקק"ל.

חניון יפתח ליד עין זיתים וליד צפת והאחר ביער שהריה ליד קרית גת.

דובר הקק"ל מסר כי המתקנים בעין זיתים יהיו קרובים לצמרות העצים. בחניון יהוריה יכוחזרו באמצעות מתקני הספורט ימי קהרור הנגב.

נתפס אחד משני העצירים שנמלטו מביה"ח „כרמל"

אחד משני העצירים שנמלטו מבית החולים „כרמל", לשם הובאו לצורך קבלת טיפול רפואי, נלכד אור ליום ו'.

השניים, בניבין אסולין יוסף וקגין, שנכלאו בבית המעצר „קישון", הובאו בשעות הלילה לבית החולים לאחר שפצעו את עצמם בבית המעצר, בחלקי גוף שונים. משהובאו לבית החולים שעל הר הכרמל חמקו מן השוטר שליווה אותם ונמלטו במקום.

לוח הצופה

● פריים הקונה רהיטים אנטיקות, פריג'ידרים טלויזיות וירושות — 804938 בערב 876852.

לוח ירושלים

● בגבעת מרדכי 2½ חדרים השכרה — ½ מרוהטת שילר שהל 25 (בשעות העבודה) (02)—271982־3.

למסדרי קדושין בארץ

הרבנות הראשית לתל־אביב—יפו מבקשת להודיע לה אם כהן נדב ידדנה ת. ז. 0469477 בעלת תעודת גירושין מס' 31635 מיום ד' באב תשכ"ד נרשמה אצלכם לנשואין. הנ"ל טוענת, כי תעודת הגירושין שלה אבודה.

למסדרי קדושין בארץ

הרבנות הראשית לתל־אביב—יפו מבקשת להודיע לה אם גולדפרב דניאל ת. ז. 0601295 בעל תעודת גירושין מס' 49147 מיום י"ג אייר תשל"ב נרשם אצלכם לנשואין. הנ"ל טוען, כי תעודת הגירושין שלו אבודה.

בבית המשפט המחוזי בתל־אביב—יפו

תיק עזבונות 4089/75
בענין: הצוואה של המנוח פנחס מאיר ז"ל ת.ז. 4244363, שנפטר ביום 14.8.75.
המבקש: חנן מאיר.

הזמנה

הריני מזמין בזה כל אדם להתייצב תוך 15 יום מיום פרסום הזמנה זו וליתן טעם מדוע לא תקויים ותירשם צוואתו האחרונה של המנוח ולא יינתן לבקש צו קיום צוואה, שאם לא כן יתן בית המשפט צו כטוב בעיניו.
רשם בית המשפט המחוזי

בבית המשפט המחוזי בתל־אביב—יפו

תיק עזבון מס' 4069/75
בענין: עזבונו של המנוח דוד כהן בן מנשה, ת.ז. 748463, מכפר הרוצים 48/א.
המבקש: אברהם כהן מכפר הרוצים א/48, מיוצג ע"י עו"ד א. סלמד, מדרך יפו 19 ת"א.

הזמנה

להוי ידוע כי המבקש הגיש לבית המשפט בקשה למתן צו המכריז על עזבונו של המנוח הנ"ל אשר נפטר ביום 15.7.75.
הנני מזמין כל אדם להתייצב בבית המשפט תוך 15 יום מפרסום הזמנה זו וליתן טעם — אם יש לו טעם כלשהו — מדוע לא יינתן צו המכריז על עזבונו של המנוח הנ"ל, שאם לא כן יתן בית המשפט צו כטוב בעיניו.
רשם בית המשפט המחוזי

בבית המשפט המחוזי בתל־אביב—יפו

ת. ע. 3588/75
בענין עזבון המנוחה שורץ שלי־סלי שנפטרה ביום 29.5.75 ומענה האחרון היה: ראל"צ רח' גורדון 29.
המבקשים: 1. רובינשטיין מליטה 2. בן רוזה שתיהן ע"י ב"כ עו"ד ע. אנטר מחולון סוקולוב 26.

הזמנה

להוי ידוע כי הוגשה לבית משפט זה בקשה למתן צו המכריז על ירושת המנוח הנ"ל, וקיום צוואתה.
הריני מזמין בזה כל אדם הטוען שיש לו טובת הנאה בעזבון המנוחה הנ"ל והרוצה להתנגד לבקשה להגיש תוך 15 יום מיום פרסום הזמנה זו התנגדות. להכרזה המבוקשת, שאם לא כן יתן בית המשפט צו כטוב בעיניו.
רשם בית המשפט המחוזי

בבית המשפט המחוזי בתל־אביב—יפו

תיק עזבונות 3927/75
בענין: המנוחה יהודית ברנדריס ז"ל, שנפטרה ביום 11.3.75.
המבקש: הנן שטייגמן מרחוב מגידו מספר 4 ת"א. ע"י ב"כ עו"ד דוד א. מני, משדרות רוטשילד 103, ת"א.

הזמנה

להוי ידוע כי הוגשה לבית המשפט בקשה למתן צו המכריז על ירושת המנוחה יהודית ברנדריס ז"ל הנני מזמין בזה כל אדם להתייצב בבית המשפט תוך חמישה עשר יום מיום פרסום הזמנה זו וליתן טעם מדוע לא יינתן למבקש צו ירושה שאם לא כן יתן בית המשפט צו כטוב בעיניו.
רשם בית המשפט המחוזי

בבית המשפט המחוזי בתל־אביב—יפו

תיק יר' 3881/74
בענין: ירושת המנוח יוסף גרונדמן ז"ל, שנפטר בת"א ביום 25.4.74
המבקש: יצחק שפיק ע"י עו"ד ש.ב. סגל.

הזמנה לצו הנהלת עזבון והכרזת ירושה

להוי ידוע כי הוגשה לבית המשפט. בקשה למינוי מנהל עזבון ולצו המכריז על ירושת המנוח הנ"ל.
הריני מזמין בזה כל אדם הטוען שיש לו טובת הנאה בעזבון המנוח הרוצה להתנגד להכרזה ולמינוי מנהל עזבון וליתן טעם מדוע לא יינתן צו הנהלת עיזבון על כל המטלטלין הזכויות החובות והמקרקעין של המנוח, אם ישנם, שאם לא כן יגש בית המשפט ליתן צו כטוב בעיניו.
רשם בית המשפט המחוזי

בבית המשפט המחוזי בתל־אביב—יפו

תיק עזבונות 4098/75
בענין: עזבון המנוח הרש פליס ז"ל ת.ז. 3010483 שנפטר בכפר סבא ביום 23.8.75 — ס"ז אלול תשל"ה.
המבקשת: לאה פליס ת. ז. 4370722 מרח, ירושלים 34 נתניה.

הזמנה

להוי ידוע כי הוגשה בקשה ליתן צו המכריז על ירושת המנוח הנ"ל והנני מזמין בזה כל אדם הטוען שיש לו טובת הנאה בעזבון המנוח ורוצה להתנגד להכרזה המבוקשת להגיש תוך 15 יום מיום פרסום הזמנה זו התנגדות להכרזה המבוקשת, שאם לא כן יתן בית המשפט צו כטוב בעיניו.
רשם בית המשפט המחוזי

בבית המשפט המחוזי בתל־אביב—יפו

ת.ע. 3968/75
בענין: עזבון המנוח רוזנבאום שאול ז"ל ת.ז. 0789681.
המבקשת: רוזנבאום דבורה ע"י ב"כ עוה"ד י. סהר ו/או י. סהר ו/או י. סהר ו/או י. ולנט ו/או י. תלפילר ו/או א. לירן ו/או ש. שיף ו/או י. פרידמן, מרח' מרמורק 4, ת"א.

הזמנה

להוי ידוע כי הוגשה לביהמ"ש בקשה ליתן צו המכריז על ירושת המנוח רוזנבאום שאול ז"ל, שנפטר ברמת־גן ביום 6.2.73.
כל אדם הטוען שיש לו טובת הנאה בעזבון המנוח הנ"ל ורוצה להתנגד לה, יגיש התנגדות להכרזה זו תוך ארבעה עשר יום מיום פרסום הודעה זו. שאם לא כן יתן בית המשפט צו כטוב בעיניו.
רשם בית המשפט המחוזי

בבית המשפט המחוזי בתל־אביב—יפו

תיק עזבונות 3836/75
בענין: צוואת המנוח אריה שבתאי ת"ז 0110427, שנפטר ביום 26.6.75.
המבקשת: בתיה שבתאי, ת"ז 110428, מרמת־גן, ע"י ב"כ דוד פרץ, מתל־אביב, שדרות רוטשילד 136.

הזמנה

להוי ידוע כי הוגשה לבית המשפט בקשה לקיום צוואת המנוח אריה שבתאי. הנני מזמין בזה כל הטוען שיש לו טובת הנאה בעזבון המנוח, והרוצה להתנגד למתן צו קיום צוואה, להגיש תוך 15 יום, מיום פרסום הזמנה זו, התנגדות למתן הצו המבוקש. שאם לא כן יתן בית המשפט צו כטוב בעיניו.
רשם בית המשפט המחוזי

בבית המשפט המחוזי בתל־אביב—יפו

תיק עזבונות 4090/75
בענין: עזבון המנוחה בוים מינדל (יוכבד) מבני־ברק, ר' עקיבא 68 ת.ז. 0141958.
המבקש: בוים חיים דב ת. ז. 0141957 מבני־ברק ר' עקיבא 68, ע"י ב"כ עו"ד יחזקאל ארזלי מבני־ברק, ר' עקיבא 76.

הזמנה

להוי ידוע, כי הוגשה לבית המשפט בקשה ליתן צו המכריז על ירושת המנוחה הנ"ל והנני מזמין בזה כל אדם הטוען שיש לו טובת הנאה בעזבון והרוצה להתנגד להכרזה זו להגיש, תוך 15 יום מיום פרסום הזמנה זו התנגדות, שאם לא כן יתן בית המשפט צו כטוב בעיניו.
רשם בית המשפט המחוזי

בית הדין הרבני האזורי בחיפה

תיק 449/תשל"ה
הוגשה בפני בית הדין בקשה למתן צו ירושה על עזבון המנוח דניאל בן יעקב אמרגי־מלול ז"ל מבית שאן. שנפטר בתאריך י"ז תמוז תשל"ה (21.6.75).
המבקשים — אלמנתו: מרסדס אמרגי־מלול, בניו: יעקב ואברהם אמרגי־מלול.

הזמנה

כל התובע טובת הנאה וכל מעונין שיש לו סיבה להתנגד לבקשה הנ"ל יבא לבית הדין ומסור טענותיו תוך 15 ימים מתאריך פרסום הזמנה זו. שאם לא כן יתן בית הדין צו כטוב בעיניו.
הרב יוסף כ. שמרית
המזכיר הראשי

בבית המשפט המחוזי בתל־אביב—יפו

תיק עזבונות 4097/75
בענין: עזבון המנוח בנימין שוורצר, ת.ז. 0679045.
המבקשת: גב' סוזה שוורצר, ת.ז. 983451, מרחוב רופין 18, תל־אביב, ע"י ב"כ עו"ד פנחס בודדכוב, מרחוב הנשיאים 3, חולון.

הזמנה

להוי ידוע לך, כי הוגשה לבית משפט זה, בקשה למתן צו ירושה ומינוי מנהל עזבון, לעזבון המנוח בנימין שוורצר ז"ל, ת.ז. 0679045, מרחוב רופין 18, תל־אביב, שנפטר בפתח תקוה בבית־רבקה ביום 21.7.1975.
כל הטוען נגד מתן צו הירושה ומינוי מנהל עזבון, עליו להגיש לבית משפט זה את התנגדותו, תוך 15 יום מיום פרסום הזמנה זו. אחרת יחליט בית המשפט על מתן צו כמבוקש, או כל צו שיראה בעיניו.
רשם בית המשפט המחוזי

בבית המשפט המחוזי בתל־אביב—יפו

ת. יר. 4001/75
בענין: ירושת המנוחה רייזה בר בת"א שנפטרה בת"א ביום 4/10/73
המבקש: שמואל בר מת"א ע"י ב"כ עו"ד שלמה ב. פוגל מגבעתיים ההסתדרות 7 טל' 766398.

הזמנה

להוי ידוע כי הוגשה לבית המשפט בקשה ליתן צו המכריז על ירושת המנוחה הנ"ל הנני מזמין בזה כל אדם הטוען שיש לו טובת הנאה בעזבון המנוחה, והרוצה להתנגד להכרזה, להגיש, תוך 15 ימים מיום פרסום הזמנה זו, התנגדות להכרזה המבוקשת. שאם לא כן יתן בית המשפט צו כטוב בעיניו.
רשם בית המשפט המחוזי

היום

יום א' ט' תשרי תשל"ו (14.9.75)

וזאת הברכה

הפרק: דבהי"ב ב', יג—יד; ה"ד
משנה: מקואות ו, ח—ט; הדף: שבת כא ההלכה: או"ח תרג, ד—ו.

יום כפור

המשנה: מקואות ו, י—א; הדף: שבת כב; ההלכה: או"ח תרח, א—ג.

שידורי ישראל

החדשות בעברית — בגלים א', ב', צ' — כל שעה.
09.55 (א) חדשות באנגלית
10.55 (א) חדשות בצרפתית
17.55 (א) חדשות באנגלית
18.50 (א) חדשות בצרפתית
שידורי הקליטה לעולים (ב) עברית — 19.00; יידיש — 19.30; לאדינו — 20.00; מוגרבית — 20.15; רומנית 20.30; רוסית — 20.45.

רשת א'

08.10 קהצרם בבוקר 10.05 כל בדרי 11.15 הפיוטים וסדר העבודה 11.35 להון של יהדות 12.05 מכתבים .ל הר־ון 13.05 לקראת יום הכיפורים 14.00 דבר ראש הממשלה.

רשת ב'

06.00 מה טובו אוהליך יעקב 08.10 בוקר טוב 10.05 כאן בבית 11.45 כמה דקות עם... 12.05 במקצב יותר 12.30 בשיר ובחוויה 13.05 בחצי היום 14.00 דבר ראש הממשלה.

גלי צה"ל

05.58 ברכת השחר 08.05 גלי־צה"ל 09.05 דייש עם שיר 10.05 ראשון הביב 12.05 כוכב עם שלום מינוה 12.15 כגב הת"ה: 12.40 הפינה הבינלאומית 12.55 פינת הכקאקה 13.05 ביבת ידיו „אצל המדה" 14.10 הפסקה ליום הכיפורים מפי צביקה גורביץ.

מוצאי יום הכפורים

רשת א'

19.10 למוצאי יום הכיפורים 19.50 פרקי היום ההניך: דברי הימים ב', פרק ס"ו, קריאה מפי יוסף רוזן והיתה כאה צביה ברטל על הנושא: בלכות אבא — „יעבור הקיוצים בכל ארץ יהודה" 20.05 עוטצרע 22.05 בלוחמת יום הכיפורים ד' הגורל היהודי.

רשת ב'

21.05 מלאך כמולם יעקב 22.05 שנים הישנה 23.05 נעימה חמה.

גלי צה"ל

19.00 חדשות 19.05 אולפן ספי 1 20.05 שירות דב 21.05 מבורת סנדרת 21.35 שירי ארץ אהבתי 22.05 ספירת מלאי 23.05 להיטים 23.45 יומן חצות 00.05 צליגי לילה 02.00 מבוק ידיעות 02.05 פזמונים אל תוך השחר 05.05 המש חמש.

טלוויזיה כללית

התכנית עירונית: 20.00 חדשות 20.15 הפיצור הקצר 20.30 בחיל אל חיל — תכנית מיוחדת למוצאי יום הכפורים 21.00 חדשות — ראיון עם הרמטכ"ל רב־אלוף מוטה גור 21.30 ביהר — חיל הים 22.30 בנסן הכל ילד 23.20 מבט של יום — חדשות.

מדינת ישראל משרד הפנים

מינהל מחוז תל־אביב
י"א אלול תשל"ה — 18.8.75
מספר 6087/99
לכבוד
מר חיים אינציבור
יו"ר האגודה „מועדון לתרבות דתית „בר אילן"
רח' הרואה 297, רמת־גן.
א.נ.,
הריני מתכבד לאשר קבלת הצהרתכם ביום 8.7.75 בצירוף הודעה לפי סעיף 6 של החוק העותומני לאגודות לשנת 1909, על יסוד האגודה הבאה:
1. שם האגודה: „מרעדון לתרבות
1. שם האגודה: „מועדון לתרבות דתית „בר־אילן".
2. כתובת האגודה: רח' מירקין 4, ת.ד. 53, רמת־גן.
3. המשרד הרשום של האגודה: כנ"ל.
4. מטרות האגודה:
א. ארגון, קיום ופיתוח מפעלי תרבות דתית ותורנית ובכלל זה שיעורים, הרצאות חוגים ופעולות כיו"ב.
ב. הקמה, בניה ושיפוץ של מועדון „בר־אילן" ברמת־גן.
ג. תמיכה במפעלי תורה ותנועות דתיים וארגונים שמטרותיהם דומות למטרות האגודה ובמיוחד ארגונים הפעילים בקרב הנוער הדתי.
ד. רוזניק
הממונה על מחוז ת"א

[illegible]

מוצאי יוה"כ 15.9.
הבימה:
על קלות דעת: באולם הגדול ב־9
בני עזובה: באולם הקטן ב־9.00
הקאמרי.
שלש משכות ב־9.00
תיאטרון עירוני חיפה
אבזר מכל המלך ב־9.00
שרגא קטן: ת"א „צוותא"

הצופה

עתון יומי
HATZOFE
DAILY

למדינת ישראל
לשרי הממשלה
לרבנים הראשיים
לצה"ל
לחברי המרכז העולמי של המזרחי והפועל המזרחי
למנהיגי התנועה
לחברי התנועה בארץ ובתפוצות
ולכל בית ישראל

שנה טובה ומבורכת
וגמר חתימה טובה

שנת שלום שגשוג והתפתחות
למדינת ישראל

קהילת אוגסבורג
יהודה ספוקויני יו"ר

هكذا من الاصل

مكتز من الاهل

בדרשות שבת שובה בירושלים

הגר"ש גורן קורא לממשלה שלא תמהר בוויתורים על חלקים מנחלת אבותנו

מאת סופרנו בקריית ירושלים

קהל רב מילא אתמול אחר הצהריים את בתי הכנסת "ישורון" ו"קהל ציון" בירושלים, מקום שם נאמו הרבנים הראשיים לישראל (בנפרד) הרב שלמה גורן והרב עובדיה יוסף.

הגר"ש גורן ייחד את דרשתו לשבת "שובה" בקריאה לעם להתאחד ולהתעלות מעל כל מחלוקת וריב. הוא דיבר על גאולת הארץ וגאולת העם. באמרו שהשנה הבאה עתידה להיות שנה של מיפנה בחיי המדינה, קרא למנהיגי המדינה להיזהר לבל ימהרו לוותר על חלקים מנחלת אבותינו. הגר"ש גורן אמר כי השנה הקרובה תהיה שנת כפנה ויש לסמוך פחות על מדינאי מדינות אחרות, ויותר על עצמנו, על עמנו ועל צורתו של אלקי ישראל.

דרשות שבת "שובה" נאמרו בעוד כארבעים בתי כנסת בירושלים, בהתאם לסידורים שנעשו על ידי המועצה הדתית בבירה. בכמה בתי כנסת יצאו רבנים בדרשותיהם (כגון הרב אורבאך בשכונת בקעה) נגד שידורי קלוקל ברדיו ובטלוויזיה, בהם מעודדים הזים בלתי מוסריים, וקראו לראשי החינוך במדינה ליתן את דעתם לתוכן שידורי הרדיו ובכלל זה "גלי צה"ל".

בבית הכנסת הגדול

בשבת שובה נשא הרב הראשי לת"א—יפו יצחק ידידיה פרנקל דרשה בהלכה ובאגדה בבית הכנסת הגדול בת"א, בפני קהל של מאות מתושבי העיר, ביניהם בלטו מאות תלמידי ישיבת הרב צמיאל, עם ראשי הישיבה ורבניה.

ישובי רמת הגולן דנו בעתידם

מליאת ישובי רמת הגולן התכנסה ביום ו' יחד עם נציגי התנועות המיישבות השונות, בישוב החרש יהתנתן שבמרכז רמת הגולן, ודנה בעתיד ההתיישבות במרכז רמת הגולן.

הישיבה כונסה לאחר שנודע, כי ועדת השרים לענייני התיישבות, שאמורה היתה לדון בהצעה להקים 4 ישובים חדשים בגולן, החליטה בשבוע שעבר שלא לדון בנושא זה ולהעבירו להכרעת הממשלה. ועדת השרים אמורה היתה לדון בכך על פי המלצת המחלקה להתיישבות, שהמליצה על הקמת ארבעה ישובים נוספים במרכז רמת הגולן. בתום הדיון הוחלט לשגר מברק לראש הממשלה ובו תביעה לאשר מיד את ההצעה להקמת 4 ישובים חדשים בגולן. במברק נאמר, כי דחיית ההחלטה ע"י ועדת השרים פוגעת קשות בישובים הקיימים ומעמיקה את החרדה לגבי המשך עמידתנו בגולן.

* גופתו של עומר עבדל ראזי, נער בן 12 מכפר כבול, נמצאה בשבת בתוך בור שופכין שבחצר ביתו בכפר. הנער, שפיגר בשכלו, הועבר לביה"ח בנהריה שם נקבע מותו. סבורים שהנער נפל לתוך הבור וטבע בו.

התנועה לזכויות המשפחות ברוכות ילדים מתריעה על עיוותי שכר הלימוד המודרג

משלחת מטעם הנב"י, התנועה לזכויות המשפחה ברוכות הילדים, הופיעה בסוף השבוע בפני ועדת החינוך של הכנסת כדי להתריע על עיוותי שכר הלימוד בכל הקשור למשפחות ברוכות הילדים. המשלחת בראשות הרב שמחה הכהן קוק, ד"ר אליעזר יפה, יעקב סמדר ואברהם דגינו, הציגה בפני הועדה תזכיר המפרט את עיוותי שכר הלימוד המדורג בשנת תשל"ד ועד היום.

באותו תזכיר הוצגה בפני הועדה גם צלות עיוותי החינוך בתיכון המקצועי, המציעים ללא שכר לימוד לכל 4000 ל"י בשנה לילד אחד בלבד. הוצאה זו כוללת אגרות ותשלומים לבית הספר, דמי נסיעה, ספרים, מכשירי כתיבה, רכישת תלבושת אחידה ובגדי עבודה וספורט והוצאות אחרות.

חברי המשלחת ביקשו התערבות ועדת החינוך בנושא כאוב זה, היות והוצאות משפחה ברוכת ילדים, שבניה מיוצגים בכל דרגות החינוך, הן גבוהות יותר מאשר המשפחות מסוגלות לעמוד בהן.

בין בקשות המשלחת היתה גם אחת בנושא שחרור המשפחות ברוכות הילדים מתשלום שכר הלימוד לילדיהן בתיכון. עניין זה נוגע לדעת נציגי המשלחת לכ־5000 ילדים, בלבד באשר ההורים משוחררים בלאו־הכי משכר הלימוד בשל מצבם הכלכלי הקשה של הוריהם.

נלכד לאחר נסיון שוד

שני שודדים נלכדו אור ליום ו', שעה קלה לאחר שניסו לשדוד תיק שעונים של שען בבת ים.

עקיבא קור, בעל חנות לשעונים במרכז שכונת רמת־יוסף, התלונן כי בדרכו עם אשתו, אסתר, לביתם התנפל עליו צעיר אלמוני שניסה לחטוף מידיו תיק שהכיל שעונים יקרי־ערך.

תוך המהומה שקמה ברח השודד מהמקום, בעזרת אופנוע עליו רכב חבר שהמתין לו בצידי הכביש.

ניידת משטרה הצליחה כעבור זמן קצר ללכוד את שני החשודים, כשהם רוכבים על האופנוע ברחוב אילת בחולון. השניים, בני 19 ו־21 מוכרים למשטרה כעבריינים.

ילד נהרג מפגיעת סלע בירושלים

ילד משכונת קריית־מנחם בירושלים, נהרג בשבת בבוקר מפגיעת סלע בקרבת ביתו.

אילן גבעתי, בן 9, שיחק יחד עם חבריו על ערימת סלעים בשכונה, שבין הרחובות ניקרגואה והומי שבשכונה, כאשר לפתע הידרדר סלע במשקל של כמה מאות קילוגרם מן הערימה ומחץ אותו תחתיו. כמה נערים אחרים שהבחינו בסלע המתדרדר, הצליחו לנוס הצידה ולהתחמק מהפגיעה.

המשטרה פתחה בחקירה בנסיבות המקרה, והיא בודקת גם אפשרות שהאסון נגרם כתוצאה מרשלנות קבלנים המבצעים עבודות בניה בסביבה.

במלאת שנתיים לנפילתו בקרב של בננו ואחינו היקר

הרב שמואל אורלן הי"ד

נעלה לקברו בבית העלמין בהר הזיתים חלקת הנביאים,

ביום שלישי, י"א תשרי תשל"ו, בשעה 11.30 לפנה"צ.

המשפחה

לקראת צום יום הכיפורים

הכנות מוגברות באלפי בתי־כנסת ברחבי המדינה

מאת סופרנו בקריית ירושלים

לקראת צום יום הכיפורים נעשות הכנות מוגברות באלפי בתי הכנסת ברחבי המדינה לקליטתם של המתפללים הרבים שיבואו לתפילה הערב ומחר.

הגבאים התבקשו ליתן את דעתם לשמירה בבתי הכנסת ובסביבתם. הכנות מיוחדות נעשות ליד הכותל המערבי. משרד הדתות הוסיף כסאות וספרי תורה.

הרופאים בביה"ח "הדסה" בעין כרם קיבלו חוזר מרב המרכז הרפואי, הרב יעקב רקובסקי, ובו הנחיות כיצד לנהוג עם חולים ויולדות לגבי הצום וכי יש להקפיד לבל יצומו חולים שהצום עלול לסכן אותם.

נשיא המדינה הפרופ' אפרים קציר יתפלל תפילת "כל נדרי" בהיכל שלמה. לפני התפילה ידרוש הרב הראשי לישראל הרב שלמה גורן.

650 בתי־כנסת בתל־אביב השלימו הכנותיהם

כשש מאות וחמשים בתי הכנסת בתל־אביב, חלק מהם בתי תפילה ארעיים שהוקמו לקראת החגים, השלימו את הכנותיהם לקליטת רבבות מתפללים ביום הכפורים.

לאור דיווחים של גבאי בתי־הכנסת על מכירת מספר רב של מקומות ישיבה ולפי הערכה שנעשתה במועצה הדתית, מצפים השנה למספר שיא של מתפללים ביום הכיפורים. מעריכים בכשלוש מאות אלף איש, כולל נשים ובני נוער, את מספר המתפללים.

בתי־כנסת רבים עשו סידורים מיוחדים לקליטת מתפללים אף מחוץ לאולם התפילה.

המועצה הדתית תשגר חזנים לבתי החולים העירוניים בתל־אביב, אשר יעברו לפני התיבה בבתי־הכנסת המיוחדים שבבתי־החולים.

במשך עשרת ימי תשובה קיימה המועצה הדתית עצרת התעוררות בשכונות כפר שלם, שכונת התקוה ותל־כביר, בהשתתפות הרבנים הראשיים, ראש המועצה הדתית וסגניו, קציני משטרה ואנשי מרכז ההסברה.

מטען חבלה פורק בירושלים מבלי לגרום נזק

מטען חבלה נתגלה ביום ו' בצהריים בחנות מכולת בשכונת תלפיות בירושלים. הוא פורק מבלי שנגרם כל נזק.

המטען נתגלה בחנות בדרך בית לחם, סמוך למוסך "פיאט" שבאיזור התעשייה בשכונת תלפיות. בעל המכולת גילה שקית נייר שהושארה בחנותו, ומשפתח אותה הבחין במטען ומיהר להזעיק את המשטרה. חבלן המשטרה, אלברט לוי, פירק את המטען מבלי שנגרם כל נזק.

בעקבות המקרה הציבה המשטרה מחסומים וערכה מעצרים באיזור.

המטען היה מורכב מצינור מתכת מלא בחומר נפץ וחובר למנגנון השהייה חשמלי, שכלל שעון יד וסוללות.

זו הפעם הראשונה מזה מספר שבועות שבירושלים מבוצע נסיון חבלה, לאחר שבזמן האחרון חלה רגיעה עקב חשיפתם של שתי חוליות מחבלים, האחראיות לרוב מעשי החבלה שבוצעו בבירה בשנה האחרונה.

עובדי המדינה שפרשו חייבים להחזיר מסמכים רשמיים

נציב שירות המדינה פנה לכל עובדי המדינה שפרשו לגימלאות להחזיר בהקדם מסמכים רשמיים מתקופת עבודתם, אשר מסיבה כל שהיא נותרו ברשותם. את המסמכים יש למסור להנהלת המשרד בו שירת העובד, וזאת בהתאם להוראות חוק דיני עונשין (ביטחון המדינה, יחסי חוץ וסודות רשמיים).

במקביל הורה נציב השירות להנהלות המשרדים לדרוש מאת כל עובד הפורש מעבודתו, מכל סיבה שהיא, להחזיר למשרד כל מכתב רשמי שיגיע לידיו עקב מילוי תפקידו.

שוק "4 המינים" בתל־אביב ייפתח במוצאי כפור

שוק 4 המינים ייפתח ע"י עיריית ת"א־יפו במוצאי יום כיפור (15.9), במגרש החניה ברחוב יהודה הלוי, ליד בנין בית־משפט השלום בעבר.

בשוק זה יתמקמו מוכרי 4 המינים עד לחג הסוכות, בהתאם להסדרים שיערכו במקום ע"י מערכת הפיקוח העירונית. במקום תהיה גם אפשרות לקנות סכך. לרגל פתיחת שוק זה, יהיה מגרש החניה בחלקו סגור לכלי רכב, החל ממוצאי יום הכיפור (15.9) עד ערב חג הסוכות 19.9.

חלוקת סכך בתל־אביב־יפו

המחלקה לגנים ונוף בעיריית ת"א, בשיתוף עם המועצה הדתית, תחלק בשבוע הבא סכך לתושבי ת"א־יפו, במקומות ובזמנים דלהלן: —

ביום ג' 16.9.75: בשד. רוטשילד פינת נחלת־בנימין (ליד כסך המינים) — משעה 14.00—17.00; בשד. נורדוי פינת דיזנגוף, 10.00—12.00; בשד. חכמי ישראל פינת רחוב הכנסת — 14.00—17.00; בהדר יוסף ע"י השוק — 14.00—17.00; בכפר שלם ע"י התחנה הסופית של קו 16 — 10.00—12.00; בנוה אליעזר ע"י הצרכניה — 14.00—17.00; בגן התקוה — 10.00—12.00; ברמת־אביב ע"י בי"ס אליאנס — משעה 10.00—12.00.

ביום ד' 17.9.75: בשד. סמאטס ע"י ביהכנ"ס — משעה 9.00—12.00; בשד. רוטשילד ליד כסך המינים — 14.00—17.00; בשד. נורדוי פינת דיזנגוף — 9.00—12.00; בשד. חכמי ישראל פינת רחוב הכנסת — 9.00—12.00; ברמת ישראל ע"י בית ברמן — 9.00—12.00; בשיכון עממי ג' דרך השלום ליד מוסך סולל בונה — 14.00—17.00; בכפר שלם — 14.00—17.00; בגן התקוה ע"י בית־הכנסת — 9.00—12.00; בנוה אליעזר ע"י בית־הכנסת — 9.00—12.00; בגן הכובשים ע"י שוק הכרמל — 9.00—12.00; ובמינהל יפו, רחוב התקומה — משעה 9.00—12.00.

ביום ה' 18.9.75: בשד. סמאטס — משעה 9.00—12.00; בשד. רוטשילד — 14.00—17.00; בשד. נורדוי פינת דיזנגוף — 9.00—12.00; בשדרות חכמי ישראל — 9.00—12.00; רמת ישראל 9.00—12.00; בהדר יוסף — 9.00—12.00; ברמת הטייסים ע"י הצרכניה — 14.00—17.00; בנוה אליעזר — 14.00—17.00; ברמת אביב ע"י בי"ס אליאנס — 14.00—17.00; במעוז אביב ע"י הצרכניה — 9.00—12.00; במינהל יפו — 9.00—12.00; ובשכון בבלי ע"י הקולנוע משעה 9.00—12.00.

עיריית ת"א מודיעה, כי חל איסור לגזום עצים ונגד העבריינים יינקטו אמצעים משפטיים.

מזהירים מפני הפצת לולבים בלתי כשרים

מאת סופרנו בירושלים

בשוקי ארבעת המינים מופצים בימים אלו לולבים בלתי כשרים שמקורם בעצי הדקל הקנריים.

הרב ש. טורנהיים, מזכיר הועד להגנת קדשי ישראל, מסר לסופרנו כי בצורתו החיצונית אין הבדל בין לולב קנרי לבין לולב כשר. מכוח כך סוחרים ממולחים מנצלים עובדה זו ומוכרים לציבור לולבים בלתי כשרים במחיר 2 ל"י, שעה שמחיר לולב כשר 12 ל"י.

הועד להגנת קדשי ישראל פנה בקריאה לציבור לקנות לולבים אך ורק אצל סוחרים מוסמכים ומוכרים, על מנת לא להכשל בלולב בלתי כשר שאין יוצאים על ידו חובת מצוות נטילת לולב.

הועד הזהיר את הסוחרים מפני הכשלת הציבור ע"י מכירת לולבים אלו, ואף איים בהגשת תביעות משפטיות בגין עבירה על הונאת הציבור.

הועד גם שלח מברק לשר המסחר והתעשיה ותבע לנקוט באמצעים נגד סוחרים אלו.

* הולכת רגל צפיה אל עג'ורי, בת 56, ממחנה הפליטים אל ערוב בנפת חברון, נהרגה ביום ו' מפגיעת מכונית כאשר חצתה את הכביש.

טיסות "אל על" כסדרן — בעזרת צו ריתוק נגד עובדי בתי המלאכה

8 טיסות נוספים ביוהדיה של "אל על" וטיסה בטעון אחת יצאו ליעדם כמתוכנן אתמול. לשם ביצוע הטיסות הופעלו צווי־ריתוק נגד עובדי בתי המלאכה של "אל על" שהכריזו על שביתת שעות נוספות, בקריאות מיוחדות, בשבתות ובחגים.

יעדי הטיסות היו פאריס, לונדון, פרנקפורט, וינה, מינכן, רומא ואמסטרדם. ההכנות להמראת המטוסים התנהלו כסדרן ובכמה מקרים אף הקדימו המטוסים להמריא בעשר דקות מן המתוכנן, לאחר שכל הנוסעים, רובם תיירים שמיהרו לשוב אל משפחותיהם לקראת יום הכפורים התייצבו בזמן בנמל התעופה.

לצורך הפעלת כל השרותים הדרושים למטוסים, שיגר אגף כוח אדם של חברת "אל על" 24 צווי קריאה מיוחדים לעובדים לאחר שהחברה הוגדרה כמפעל חיוני. כל העובדים נענו להודעות שהובאו אליהם באמצעות שליחים מיוחדים.

יש להניח כי לא יהיה צורך בשיגור צווי קריאה מיוחדים לעובדי בתי המלאכה עד ליום ו' הבא, ערב חג הסוכות, זאת כיוון שהסנקציות הוכרזו על עבודת שעות נוספות בשבתות וחגים, ואינן חלות על שעות הלילה של ימי חול כי עבודה זו מתנהלת במסגרת המשמרות הרגילות של החברה. אשר ליום כיפור הרי אין בו כל טיסות מתוכננות של "אל על" והעבודה נפסקת שעות אחדות לפני כניסת החג.

מבצע יום הכיפורים בנמל תעופה בן־גוריון

בנמל התעופה בן־גוריון תקויים תורנות חרום בלבד במשך יום הכיפורים, אולם כל מתקניו יפסיקו לפעול החל משעות אחה"צ של יום א', ערב יום כיפור.

חברות התעופה הזרות נתבקשו להקדים את טיסותיהן ערב החג ולהשהותן במוצאי יום כיפור כדי לא לפגוע בקדושת החג. חברת "אל על" הפעילה לוח טיסות מיוחד כבר במוצאי שבת ונוסעים רבים שתכננו את יציאתם ליום א' נקראו להתייצב בנמל התעופה כבר אחר חצות אור ליום א'.

שכר הלימוד באוניברסיטאות ייקבע בינואר 1976

שכר הלימוד באוניברסיטאות בשנת הלימודים תשל"ו ייקבע באורח סופי בחודש ינואר 1976, על כך הודיע אתמול דובר משרד החינוך והתרבות, מר ישראל כהן.

הדובר מסר, כי לפני מספר חדשים נקבע שכר הלימוד לשנת הלימודים הבאה לסך 3000 ל"י. סכום זה היה מבוסס על פי "שיטת אגרנט" ועל התחזית שההתייקרויות עד ינואר 1976 יהיו 2.5—3 אחוזים לחודש. תחזית זו לא התאמתה, שכן ההתייקרויות נבלמו במידה רבה.

בעקבות זאת הוחלט על דעת שר החינוך והתרבות, משרד האוצר, ועד ראשי האוניברסיטאות והתאחדות הסטודנטים ששכר הלימוד יחושב מחדש בינואר 1976 לאחר שיהיו הנתונים הרשמיים על עליית המדד בשנה האחרונה. בכל מקרה לא יעלה שכר הלימוד על 3000 ל"י.

דובר משרד החינוך הדגיש, כי אם יתברר שהמדד יהיה נמוך מהתחזית שנקבעה בשעתו ושכר הלימוד יהיה על כן נמוך מ־3000 ל"י יוחזרו לתלמידים הסכומים שישולמו על ידם מעבר למה שייקבע.

קייטנות לעוורים ולקשישים נסתיימו בהצלחה

באשדוד נסתיים מחנה הנופש הראשון מסוגו לילדים עוורים משבי הדרום, מחנה שחתם את מערכת מפעלי הקיץ לאוכלוסית הסעד באיזור. משתתפי הקייטנה היו ילדים עוורים, שאינם נמצאים במסגרת מוסדית כלשהי וזוהי להם הפעם הראשונה שלקחו חלק במפעל קיץ.

המחנה נוהל על ידי צוות מחנכים, מדריכים ומורי בית העוורים. קויימו בו פעולות ספורט, בידור, חברה וצופיה ונערכו טיולים לאתרי הבידור בתל־אביב. עיריית אשדוד העמידה לרשות הקייטנה את הבריכה העירונית והאגודה למען העיוור את בית העיוור המפואר שלידה. עם סיום הקייטנה התקיימה תערוכת עבודות יד של העוורים שהתפתחו את ראויה.

אהבת החיים של קשישים

מחנה נופש מקורי לקשישים במועצה האיזורית "מרחבים" חתם השנה את מערכת הקייטנות למבוגרים של משרד הסעד בפרברים ובעיירות הפיתוח. במחנה לקחו חלק 120 קשישים בגילאי 65 ומעלה מ־14 המושבים שבמועצה המקומית.

הקייטנה כללה פעולות חברתיות ותרבותיות. כגון שחיה בבריכה המקומית, טיולים ופעילות פולקלוריסטית מהוי העדות השונות באמצעות תצוגת תלבושות, שירה וריקוד. בפעולות השתתפו לעיתים גם הבנים והנכדים. במרכזי הקייטנה מדגישים בעיקר את הקשרים ההדוקים והלימוד ההדדי של אורח החיים בין העדות ואהבת החיים של הקשישות.

יו"ר הקהילה היהודית של מוסקבה מודה על משלוח אתרוגים מארה"ב

ניו יורק 13 (עתי"א) — נשיא בית הכנסת המרכזי של מוסקבה הודה טלפונית לרב פנחס טייץ בארה"ב, על שלחו לבית הכנסת אתרוגים לחג הסוכות.

הרב טייץ מסר, כי שלח אתרוגים למספר קהילות יהודיות בבריה"מ.

שני חוטפים נעצרו בפאריס

פאריס, 13 (יופי"ע) — משטרת פאריס הודיעה ביום ו', שהיא עצרה את שני האנשים המזויינים, אשר השתלטו ביום ב' על קבוצה של בני ערובה בבנק פאריסאי ונמלטו עם כופר בסך 6 מיליון פרנקים.

מפקד משטרת פאריס אמר במסיבת עתונאים, כי "הודות למידע שנתקבל מאת אנשים ישרים" זוהו שני האקדוחנים ונעצרו.

סכום הכופר עדיין לא נתגלה לדברי המשטרה.

ערפאת נועד עם שגריר עיראק

ביירות, 13 (יופי"ע) — מנהיג אש"פ יאסר ערפאת שוחח היום בביירות עם שגריר עיראק נורי איסמעיל על הסכם הביניים בין מצרים לישראל. על כך הודיע דובר אש"פ. הוא אמר כי השיחה נמשכה 90 דקות ונסקר בה המצב בעולם הערבי בעקבות החתימה על הסכם הביניים.

נהרג בתאונת עבודה במושב אמירים

תושב כפר רמי נהרג ביום שבת בתאונת עבודה במושב אמירים. המקרה ארע כאשר ראשל אייב, בן 28, עבד במקדחה חשמלית, יחד עם אחיו, כאשר לפתע הוכה מכת חשמל. הוא הוחש לבית החולים בצפת שם נקבע מותו.

בי"ה

שרה והרצל לחמנוביץ

ראשון־לציון

שמחים להודיע על הולדת בתם הבכורה

נכדה

לברכה ויוסף לחמנוביץ רמת־השרון | לפנינה ויוסף הלפרין חדרה

אסף הרופא, ד' תשרי תשל"ו

לכל ידידינו, לקוחותינו וספקינו

גמר חתימה טובה

וברכת

מועדים לשמחה

שרות ואספקה בע"מ

תל־אביב, רח' הרצל 91

למדינת ישראל ולנשיאה
לממשלת ישראל
לרבנים הראשיים
לצה"ל
ולכל בית ישראל

שנה טובה ומבורכת
וגמר חתימה טובה

ישראל הצעיר
דהילקרסט
הרב שלום דוב קובלסקי

למדינת ישראל
לאנשי קהילתנו
ולכל בית ישראל

שנה טובה ומבורכת
וגמר חתימה טובה

בית־הכנסת קהילת ישורון, ניו־יורק
הרב חיים לוקשטיין | הרב יחזקאל לוקשטיין

למדינת ישראל
לרבנים הראשיים
לאנשי קהילתנו
ולכל בית ישראל

שנה טובה ושלום
וגמר חתימה טובה

בית הכנסת "שערי תפילה"
פרת אמבוי, ניו־ג'רסי
הרב אברהם דוב שווארץ
איסר [illegible] — נשיא

למדינת ישראל
לאנשי קהילתנו די בכל אתר ואתר
ולכל בית ישראל

שנה טובה ומתוקה
וגמר חתימה טובה

בית הכנסת קיוגרדנס
"עדת ישורון"
הרב דוב בעריל ראזענצווייג

למדינת ישראל
לאנשי קהילתנו
ולכל בית ישראל

ברכת שנה טובה
וגמר חתימה טובה
שנת ישועה ופדות

בית הכנסת "עדת ישראל"
פסאיק, ניו־ג'רסי
הרב אליעזר כץ

למדינת ישראל
לרבנים הראשיים
למרנן ורבנן
ולכל בית ישראל

ברכת שנה טובה
וגמר חתימה טובה
יהי רצון ששנה זו,
תהא שנת שלום
ישועה וגאולה

ועד הרבנים דקווינס
הר"ב דוב בעריל ראזענצווייג
נשיא

למדינת ישראל
לרבנים הראשיים
לצה"ל
לאנשי קהילתנו
ולכל בית ישראל
באשר הם שם

שנה טובה ומבורכת
וגמר חתימה טובה

המרכז היהודי דמישולו
הרב צבי שעכטער

פויכטונגר ובניו בע"מ
ציוד ומיכון משרדי
דרושה
מזכירה כללית
עברית אנגלית
שעות העבודה: 8.00—16.00
תנאים טובים
לפנות לטל': 03-53687 אל שמעון או לאה

גמר חתימה טובה
לכל בית ישראל

המועד האחרון למסירת טפסי הלוטו
להגרלת הלוטו 37/75
היא יום ג' — 16.9.75
לוטו סה"כ פרסים * כמיליון ל"י
מינימום פרס ראשון * 250,000 ל"י
* בכפוף לעיגולים.

חוק התכנון והבניה תשכ"ה—1965
מרחב תכנון מקומי — פתח־תקוה

הודעה

בדבר אישור תכנית מפורטת

נמסרת בזה הודעה, בהתאם לסעיף 117 לחוק התכנון והבניה, תשכ"ה—1965, כי הועדה המחוזית לתכנון ולבניה, מחוז המרכז, אישרה תכנית מפורטת הנקראת: "תכנית מפורטת מס' פת/1/446", ואלה הם השטחים הכלולים בתכנית: —

גוש 6389 חלקה 257 פינת הרחובות רזיאל וקיש

עיקרי הוראות התכנית: שינוי ייעוד החלקה מציבורי פתוח לשטח לבניין ציבורי עבור גן ילדים.

ההודעה על הפקדתה יחד עם התשריט המצורף אליה, פורסמה בילקוט הפרסומים מס' 2092, תשל"ה, עמ' 1176 ובעתון בוקר וארץ מיום 20.2.75, ובעתון ערב ידיעות אחרונות מיום 20.2.75 בשפה העברית ובעתון בוקר נוסף "הצופה" מיום 20.2.75 בשפה העברית.

התכנית האמורה בצורה שבה אישרה הועדה המחוזית, ביחד עם התשריט המצורף אליה, הופקדה במשרדי הועדה המחוזית האמורה וכן במשרדי הועדה המקומית לתכנון ולבניה פתח־תקוה, וכל המעוניין רשאי לעיין בה, ללא תשלום בימים ובשעות שהמשרדים האמורים פתוחים לקהל.

א. חיון
יו"ר הועדה המחוזית לתכנון ולבניה — מחוז המרכז

תאריך: י"ט אלול תשל"ה — 26.8.75

חוק התכנון והבניה תשכ"ה—1965
מרחב תכנון מקומי — פתח־תקוה

הודעה

בדבר הפקדת שינוי תכנית מפורטת

נמסרת בזה הודעה, בהתאם לסעיף 89 לחוק התכנון והבניה, תשכ"ה—1965, כי במשרדי הועדה המחוזית לתכנון ולבניה, מחוז המרכז, ובמשרדי הועדה המקומית לתכנון ולבניה פתח־תקוה, הופקד שינוי תכנית מפורטת הנקרא: "שינוי תכנית מפורטת מס' פת/1236/3", ביחד עם התשריט המצורף אליו.

עיקרי הוראות התכנית: קביעת שביל להולכי רגל, ושטח להשלמת חלקה.

ואלה הם השטחים הכלולים בשינוי התכנית: —

גוש 6713 חלקה 41 רחוב הרב ראובן ממי 32 בפתח־תקוה

כל המעוניין בשינוי התכנית רשאי לעיין בו, ללא תשלום, בימים ובשעות שהמשרדים האמורים פתוחים לקהל.

כל מעוניין בקרקע, בבנין או בכל פרט תכנוני אחר הרואה עצמו נפגע על ידי שינוי התכנית, רשאי, תוך חודשיים מיום פרסומה של הודעה זו ברשומות, להגיש התנגדות לשינוי התכנית במשרדי הועדה המקומית האמורה.

כמו כן רשאים להגיש התנגדות:

1) ועדה מקומית, או מהנדס ועדה מקומית, שמרחב התכנון שלה כלול בתחום התכנית או גובל אותו.
2) רשות מקומית, לרבות ועד מקומי כאמור בסעיף 3 לפקודת המועצות המקומיות, שאיזור שיפוטה כלול בתחום התכנית או גובל אותו.
3) גוף ציבורי או מקצועי שאושר לכך בדרך כלל על־ידי שר־הפנים בצו ברשומות ושיש לו ענין ציבורי בתכנית.
4) כל משרד ממשרדי הממשלה.

א. חיון
יו"ר הועדה המחוזית לתכנון ולבניה — מחוז המרכז

תאריך: כ"ז אלול תשל"ה — 3.9.75

צינקוגרפיה ב. גבאי
רח' המסגר 54. (מול סוכנות פורד) ת"א. טל. 32944. 33621
מברכת את לקוחותיה ידידיה בשנה טובה ובגמר חתימה טובה
*
תעשית גלופות באיכות מעולה * עבודות קו * רשת * רשת עדינה * וצבעים * שרות לילה